

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1937.

Andra kammaren.

Nr 16.

Fredagen den 5 mars.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 27 nästlidna februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Quensel* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 107, med förslag till lag om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar;

nr 108, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 28 och 55 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m.;

nr 141, angående inrättande av ett statens hantverksinstitut;

nr 142, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.;

nr 157, angående beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer;

nr 161, angående anslag till stamlinjesystem Porjus—Västerås m. m.;

nr 162, angående anslag till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk m. m.; och

nr 165, angående vissa åtgärder för lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskottet propositionen, nr 138, med förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av kungörelsen den 15 juni 1934 (nr 306) angående handel med farmaceutiska specialiteter;

till statsutskottet propositionerna:

nr 143, angående tomt för biskopsgård i Skara;

nr 150, angående personligt lönetillägg åt föreståndaren för gymnastiska centralinstitutet A. H. Johnsson m. m.; och

nr 139, angående beredande av täckning för förluster å vissa fordringar, redovisade i arméförvaltningens räkenskaper å proprietalansers konto;

till bankoutskottet propositionen, nr 140, angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete åt f. stallbetjänten J. O. R. Nilsson;

till statsutskottet propositionen, nr 151, angående förvärv av Melltorps kraftstation i Horla socken jämte vissa distributionsledningar m. m.;

Andra kammarens protokoll 1937. Nr 16.

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 147, angående anordnande under år 1937 av en allmän jordbruksräkning;
nr 148, angående anslag till riksskogstaxering och avverkningsstatistik; och
nr 149, angående anslag till kvalitetsfrämjande åtgärder på skogsvårdens område; samt

till bankoutskottet propositionerna:

nr 158, angående pensionering av viss indelt personal vid armén;
nr 159, angående pension åt f. d. indelte korpralen vid Skaraborgs regemente, furiren A. Gren; och
nr 160, i fråga om pension åt förre poliskonstapeln O. Grönkvist.

§ 4.

Vidare föredrogs och hänvisades till statsutskottet motionen nr 432 av herr *Bengtsson m. fl.*

§ 5.

Härefter föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 37—39, bankoutskottets utlåtanden nr 15—19 samt första lagutskottets utlåtande nr 14.

§ 6.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1937 den 3 mars sammanträdde den nämnd, som äger att döma, huruvida högsta domstolens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas, varvid röstades över följande proposition:

Den, som vill, att omröstning på det i § 69 riksdagsordningen föreskrivna sätt skall anställas till uteslutande av någon bland högsta domstolens ledamöter, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bliva högsta domstolens samtliga ledamöter bibehållna.

Och befunnos efter omröstningens slut, sedan voteringssedlarna öppnats, rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 0;

Nej — 44,

i följd varav nämnden ansett högsta domstolens samtliga ledamöter böra vid deras ämbeten bibehållas.

Olof Olsson.

Thorwald Bergquist.

M. Svensson.

K. A. Westman.

År 1937 den 3 mars sammanträdde den nämnd, som äger att döma, huruvida regeringsrättens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas, varvid röstades över följande proposition:

Den, som vill, att omröstning på det i § 69 riksdagsordningen föreskrivna sätt skall anställas till uteslutande av någon bland regeringsrättens ledamöter, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bliva regeringsrättens samtliga ledamöter bibehållna.

Och befunnos efter omröstningens slut, sedan voteringssedlarna öppnats, rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 0;

Nej — 43,

i följd varav nämnden ansett regeringsrättens samtliga ledamöter böra vid deras ämbeten bibehållas.

Olof Olsson.

Thorwald Bergquist.

M. Svensson.

K. A. Westman.

Jämte det nämnda protokoll lades till handlingarna, beslöt kammaren, att innehållet av desamma skulle delgivas riksdagens kanslideputerade med anmodan att låta i ämnet uppsätta och till kamrarna avgiva förslag till den skriftelse, som borde till Konungen avlätas.

§ 7.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Werner* i Hultsfred *m. fl.*, nr 433, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 129, angående statsförvärv av de Östra centralbanans järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägarna;

herr *Nordström* i Kramfors *m. fl.*, nr 434, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 112, med förslag till skogshärbärgeslag *m. m.*; och

herr förste vice talmannen *Jeppsson m. fl.*, nr 435, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 94, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lantarbetstidslagen den 26 juni 1936 (nr 333).

Dessa motioner bordlades.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion angående ändring i grunderna för mandatfördelning vid val till riksdagens andra kammare;

nr 8 i anledning av väckta motioner om viss ändring i författningarna rörande val till landstingen *m. fl.* val; och

nr 9, i anledning av väckta motioner angående ändring i gällande bestämmelser om val av vägstämmoombud; samt

jordbruksutskottets utlåtande, nr 27, angående Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning i vad angår jordbruksärenden gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ordet lämnades på begäran till herr **Osberg**, som yttrade: Herr talman! *(Interpellation.* Under de växlande konjunkturerna efter världskriget ha vissa näringar kommit lindrigt undan kriserna andra återigen drabbats hårt. Granitindustrien har haft att kämpa med stora svårigheter. Huvudparten av denna industri är förlagd till norra Bohuslän, beroende på de mäktiga granittillgångar, som där finnas. Man kan för närvarande inom andra industriområden räkna med hög-

Interpellation. (Forts.)

konjunktur, men beträffande stenindustrin är läget fortfarande otillfredsställande. Till följd av detta förhållande är läget bekymmersamt för många, som förut haft sin utkomst av denna näring.

En stor del av stenhuggarna ha flera år varit hänvisade till reservarbete i statens arbetslöshetskommissions regi. Huvudparten av detta arbete har för Bohusläns vidkommande bestått i vägarbeten, byggande av Sotenkanalen, idrottsplaner m. m. På grund av byråkratiska och stela anställningsformer, t. ex. hänvisning till från hemorten avlägsna arbetsplatser, har arbetet åtminstone hos de bofasta familjeförsörjarna alstrat olust och vantrevnad. Särskilt vintertid, då marken varit frusen och ofta snöbetäckt, har det icke varit möjligt för arbetarna att försörja sig och familjen genom vägarbete. Kommunerna ha ofta fått lämna bidrag till hustru och barn, men de flesta kommuner ha på grund av den stora arbetslösheten mistat så stor del av skatteunderlaget, att de icke förmå lämna någon hjälp. Visserligen har det från det allmänna utlämnats kontantunderstöd, ved, mjöl och smör och jämväl har det på flera ställen förekommit barnbespisning vid skolorna, men trots dessa åtgärder har folket blivit utarmat under den långa tid, arbetslösheten pågått. Något måste göras för att åtminstone skaffa de bofasta familjeförsörjarna stadigvarande arbete, som kan lämna dem en inkomst, som möjliggör för dem att underhålla sig själva och familjen. Icke nog med detta, en stor del ha egna hemslån att förränta och amortera. Det allmänna har försökt hjälpa genom att för detta ändamål lämna tillfälliga lån, men det hela bliver ohållbart i längden, om icke mera permanenta arbetstillfällen kan åstadkommas i närheten av hemorten.

I anledning av de olidliga förhållanden, som varit (och fortfarande äro tillfinnandes) väcktes förlidet år motioner nr 128 i första kammaren och nr 200 i andra kammaren, vari hemställdes, »att riksdagen måtte besluta fortsätta utbyggandet av inomskärsfarleden Strömstad—Göteborg, del Sannäsfjorden—Isvikskilen, till 4.5 meters djup, enligt av ingenjör Gust. Berglund omarbetad plan enligt alternativ II till en kostnadssumma av 3,180,000 kronor och att arbetet utföres i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens regi som statligt beredskapsarbete samt till arbetets påbörjande anvisa för budgetåret 1936/1937 500,000 kronor att utgå från anslag till statligt beredskapsarbete». Motionerna voro undertecknade av samtliga riksdagsmän från Bohuslän jämte några göteborgare.

Syftet med motionerna var att försöka åstadkomma arbete i första hand åt arbetslösa familjeförsörjare, som äro bofasta i de trakter, som ligga något så när lämpligt till arbetsplatsen. Nämnda motioner jämte andra förslag till anordnande av arbeten i norra Bohuslän föranledde ledamöterna i statsutskottets fjärde avdelning att företaga en resa dit för att på ort och ställe få en närmare överblick av förhållandena.

Sedan statsutskottet vederbörligen behandlat här åberopade motion, yttrade det i sitt utlåtande nr 156 följande: »I motionerna I: 128 och II: 200 har begärts anslag med 500,000 kronor för utförande såsom beredskapsarbete av en inomskärsfarled Sannäsfjorden—Isvikskilen för en beräknad totalkostnad av 3,180,000 kronor. Ifrågavarande företag innanför den för västliga stormar starkt utsatta Tjurpannefjorden utgör jämte den redan utförda Sotenkanalen ett av arbetena i en sedan gammalt föreliggande plan på en inomskärsfarled Strömstad—Göteborg. Enligt vad som av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vitsordats, utgör företaget — som omfattar stora skärningsarbeten — ett synnerligen lämpligt arbetsobjekt för de i denna trakt talrikt befintliga arbetslösa. Att på enskild motion anslag till företaget skulle anvisas kan utskottet dock ej tillstyrka. Å Kungl. Maj:t torde böra ankomma att, efter veder-

Interpellation. (Forts.)

börande myndigheters hörande, pröva lämpligheten av företagets igångsättande såsom ett led i övriga åtgärder för bekämpande av den i orten rådande arbetslösheten.»

I riksdagen gjordes inga invändningar mot detta statsutskottets yttrande.

Kanalarbetets lämplighet för de arbetslösa har vitsordats av både statsutskottet och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Nämnda styrelse har även gjort det uttalandet, att ifrågasätta arbete kunde utgöra en lämplig regulator några år framåt i det distrikt, det gäller, genom att öka eller minska arbetarantalet efter behov. Blev det efterfrågan på sten, kunde arbetarantalet vid kanalen minskas, för att då arbete saknades för stenhuggning på nytt utökas.

Skärgårdsbefolkningen och överhuvud taget sjöfolket uppskattar högt tillkomsten av Sotenkanalen (vilken utgör första och största delen av inomskärsfarleden Strömstad—Göteborg). Värdet av Sotenkanalen har visat sig vara långt större, än någon vågat hoppas på. Förlidet år passerade icke mindre än 10,000 båtar; av dessa voro cirka 4,000 av den storlek, att den ganska högt liggande svängbron måste öppnas för genomgång. Om nu, vilket jag livligt hoppas, delen Isvikskilen—Sannäsfjorden kommer till utförande, få fiskare och andra sjöfarande en utomordentlig tillgång, som de komma att känna sig tack samma för.

Förliden höst hade de sjöfarande stora svårigheter att utkämpa i norra Bohuslän. Vid många tillfällen måste båtarna ligga på ömse sidor om Tjurpannefjorden i väntan på lämpligare väder. Blev ifrågasätta utbyggnad verkställd, återstode blott några smärre justeringar och sedan kunde kustfarten obehindrat pågå från Göteborg till Oslo. Man kan lätt tänka sig, vad detta skulle innebära för både fraktfarten och turiströrelsen. En mångfald olyckor skulle undvikas. De materiella besparingarna bleve stora på grund av att båtarna frigjordes från de ytterst starka påfrestningar, som göra sig gällande i grov sjö. Många röster höjas för närvarande, att man icke nu skall utföra allt för mycket arbete och därigenom driva materialpriserna ytterligare i höjden. Även ur denna synpunkt bliver emellertid utbyggnandet av Isvikskilskanalen ett idealiskt arbete, emedan materialåtgången bliver ganska ringa, då så gott som allt arbete bliver schaktnings- och sprängningsarbete. Själva belägenheten för kanalen är också gynnsam med hänsyn till att stentillverkningen numera skötes av storfirmer på platser, där de ha sina granittillgångar. Många trakter ha härigenom blivit berövade sin stenindustri. Kommunerna omkring den föreslagna kanalen äro just i den belägenheten.

På grund av statsutskottets och riksdagens beslut i fjol (som ovan blivit relaterat) har regeringen fria händer att sätta i gång kanalarbetet. En mångfald möten bland de arbetslösa har hållits och uttalanden därvid blivit gjorda om önskvärldheten av att arbetet i fråga påbörjas. I slutet av förra året hölls på initiativ från arbetarhåll ett stort möte i Dingle med arbetslöshetsordförandena och andra intresserade, däribland ortens riksdagsmän, som deltagare. En mångfald talare förordade utbyggnandet av Isvikskilskanalen och uttalade sin glädje över, att arbetet enligt förslaget skulle utföras enligt öppna arbetsmarknadens principer och i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens regi. Mötet antog en enhällig resolution om att till myndigheterna framföra en vädjan att snarast möjligt igångsätta kanalarbetet.

På grund av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande fråga:

Ämnar regeringen använda sig av riksdagens fullmakt, att innevarande år igångsätta arbetet för utbyggnande av inomskärsfarleden Strömstad—Göteborg, del Isvikskilen—Sannäsfjorden, samt att låta utföra arbetet i väg- och vatten-

byggnadsstyrelsens regi och bestrida kostnaderna av medel ur anslaget till statliga och kommunala beredskapsarbeten?

Denna anhållan bordlades.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Westman</i>	under	3	dagar	fr. o. m.	den	6	mars,
» <i>Olsson</i> i Staxäng	»	3	»	»	»	6	»
» <i>Wallén</i>	»	2	»	»	»	7	»
» <i>Andersson</i> i Dunker	»	2	»	»	»	7	»
» <i>Söderdahl</i>	»	3	»	»	»	8	»
» <i>Gustafson</i> i Vimmerby	»	3	»	»	»	8	»
» <i>Svedman</i>	»	6	»	»	»	8	»
» <i>Lundberg</i>	»	2	»	»	»	7	»
» andre vice talmannen <i>Magnusson</i>	»	3	»	»	»	6	»
» <i>De Geer</i> i Lesjöfors	»	2	»	»	»	8	»
» <i>Nordström</i> i Kramfors	»	3	»	»	»	7	»
» <i>Hallén</i>	»	2	»	»	»	6	» och
» <i>Fast</i>	»	2	»	»	»	6	» .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.20 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 6 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 1 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet propositionerna:

nr 107, med förslag till lag om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar; och

nr 108, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 28 och 55 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 141, angående inrättande av ett statens hantverksinstitut;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 142, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 157, angående beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer;

nr 161, angående anslag till stamlinjesystem Porjus—Västerås m. m.; och nr 162, angående anslag till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk m. m.; samt

till jordbruksutskottet propositionen, nr 165, angående vissa åtgärder för lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård.

§ 3.

Vidare föredrogos var efter annan de på bordet liggande motionerna; och remitterades därvid

till statsutskottet motionen nr 433 av herr *Werner* i Hultsfred m. fl.; samt

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 434 av herr *Nordström* i Kramfors m. fl.; och

nr 435 av herr förste vice talmannen *Jeppsson* m. fl.

§ 4.

Härefter föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 7—9 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 27.

§ 5.

Vid härpå skedd föredragning av herr *Osbergs* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa spörsmål angående igångsättande av arbetet för utbyggande av inomskärsfarleden Strömstad—Göteborg, del Isvikskilen—Sannäsfjorden biföll kammaren ifrågavarande anhållan.

§ 6.

Ang. upphävande av tillämpningen på landsbygden av vissa bestämmelser i 13 § av ordningsstadgan för rikets städer.

Till avgörande företogs första lagutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion om upphävande av tillämpningen på landsbygden av vissa bestämmelser i 13 § av ordningsstadgan för rikets städer.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 33, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Brädefors m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta upphäva tillämpningen på landsbygden av de i Kungl. Maj:ts kungörelse av den 10 juni 1932 omnämnda vissa bestämmelser i ordningsstadgan för rikets städer.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Nordström** i Kramfors: Herr talman! Med tanke på den strid, som utkämpades i samband med denna frågas behandling vid riksdagen 1932, finns det anledning att vara förvånad över att vår motion har återkommit ifrån utskottet enhälligt avslagen. I det utskott, som behandlade frågan vid 1932 års riksdag, då de skärpta bestämmelserna om ordningsföreskrifterna på landsbygden antogs, funnos sex reservanter, som blankt reserverade sig för avslag och betecknade förslaget såsom en ren klasslag och ett upphävande av urgammal svensk församlingsfrihet. Det är ju riktigt, att den dåvarande huvudfrågan, nämligen anmälningsplikt och tillståndsbvis för möten och demonstrationer på landsbygden av riksdagen avslogs. Jag erinrar emellertid om att så gott som samtliga, som den gången talade i denna fråga, överhuvud taget voro motståndare till införandet av dessa skärpta bestämmelser. Jag vill också påpeka att förslaget rönt ett mycket starkt motstånd från andra kammarens socialdemokratiska ledamöter. Just därför anser jag, att vår motion borde ha rönt ett annat mottagande. Man kan emellertid inte helt och hållet gå ut ifrån den debatt, som fördes 1932, på grund av att frågan då uppdelades i två olika avsnitt, nämligen dels frågan om möten och demonstrationer, och dels det s. k. nöjeslivet på landsbygden.

Jag måste likväl för några ögonblick stanna vid förbudet mot möten och demonstrationer. Även om riksdagen, evad gällde den del av förslaget, avslog den dåvarande regeringens begäran om utsträckt tillämpning av ordningsstadgan, är det ett faktum att den då ifrågasatta anmälningsplikten och tillståndsbvisen tillämpas i en stor del av Sverige, trots riksdagens beslut år 1932. Jag har själv hållit hundratals möten och talat med flera av riksdagens ledamöter, som också äro medvetna om att det trots riksdagens avslag 1932 utvecklats sig en allmän praxis, att man i Sverige för närvarande skall anmäla utomhusmöten till landsfiskalerna. Jag vet också, att det förekommer, att utebliven anmälan resulterar i trakasserier ifrån vederbörande landsfiskals sida. Nu vill jag inte klandra riksdagen och dess beslut för detta. Jag har nämligen först i dag, när jag började gå igenom kammarens protokoll från 1932, fått reda på att det inte

*Ang. upphävande av tillämpningen på landsbygden av vissa bestämmelser i
13 § av ordningsstadgan för rikets städer. (Forts.)*

existerade något beslut om anmälningssplikt. Det är ännu mera förvånansvärt, att en hel rad av kammarens ledamöter icke heller känner till att något sådant beslut icke existerar. Denna anmälningssplikt har dock blivit genomförd i praxis här i landet.

Jag anser att det särskilt av denna anledning är nödvändigt att erinra om vad en del av kammarens ledamöter yttrade om detta lagförslag 1932. Nuvarande statsrådet Engberg yppade de allvarligaste farhågor för konsekvenserna av förslagets genomförande, och i ett stort tal efterlyste han »var borgerlig vänster, var den svenska liberalismen och var det svenska frisinnet hamnat under den sista tiden», vilka enligt herr Engbergs mening nu ville göra slut på »en urgammal svensk tradition, en självklar historisk rätt för menigheten att samlas och giva sin mening till känna». Det var det betyg, som herr Engberg gav dessa lagförslag 1932.

Den nuvarande talmannen, herr Sävström, hotade 1932 att begära omröstning med namnupprop för att få förteckning på dem som röstade för denna lags antagande, för att han skulle få tillfälle att ute i bygderna tala om för Sveriges folk, vilka som beslutat genomförandet av denna lag. Jag vill ytterligare understryka, att dessa uttalanden i huvudsak rörde sig om mötes- och församlingsfriheten, men att de också inkluderade frågan om det s. k. nöjeslivet på landsbygden.

En annan talare under debatten, herr Olovson i Västerås, uttalade också de allvarligaste farhågor, därest detta lagförslag skulle upphöjas till lag, och menade, att de missförhållanden, som funnos på nöjesmarknaden, bäst kunde bortopereras genom folkopinionen. Herr Olovson säger: »Men jag vill inte vara med om att bekämpa de folkliga rörelser, som faktiskt äro den enda och bästa motvikten mot detta elände. Ett godtagande av förslaget, även i den modifierade formen, innebär ett bekämpande av dessa folkliga rörelser, därför att det lägger väsentliga hinder i vägen för deras verksamhet.»

Det beslut, som fattades 1932, var ju en kompromiss. Man avslog den dåvarande socialministerns förslag om anmälningssplikt för möten och demonstrationer, men antog i stället ett förslag, enligt vilket man endast skulle reglera det s. k. nöjeslivet. Redan vid denna tidpunkt hade landskommunernas förbunds styrelse uttalat starka tvivel, huruvida man skulle genom polismyndigheternas ingripande kunna råda bot på missförhållandena på nöjeslivets område, bl. a. det s. k. dansbaneländet. I anslutning till detta uttalande hade även sex reservanter i utskottet 1932 reserverat sig för blankt avslag. Man ingick emellertid en kompromiss, böjde sig för regeringens förslag och gick med på att genomföra den föreslagna regleringen av nöjeslivet.

Under den tid, som förflutit sedan dess, ha vi alltså haft tillfälle att se de praktiska resultaten av dessa lagstiftningsåtgärder. Jag tror icke, att det finns någon här i kammaren, som skulle vilja stiga upp och påstå och bevisa, att denna lag skulle ha medfört några förbättringar beträffande det s. k. dansbaneländet. Jag tror alltså att man med fog kan säga, att de farhågor, som herr Engberg, herr Sävström och herr Olovson m. fl. uttalade 1932, att lagen skulle bli ett hinder för de folkliga rörelsernas sanering och för folkopinionen att råda bot på missförhållandena, mer än väl ha besannats. Det har visat sig, att det polisgodtycke, som man befarade 1932, också har slagit ut i full blom. Det råder nu fullständiga restriktioner även i fråga om arbetarorganisationernas fester och kulturella nöjesliv. Man måste fråga polisen till råds i en mängd saker, och resultatet blir, att det ligger i en landsfiskals händer att fullkomligt omöjliggöra folketshusföreningars och nykterhetsorganisationers för att icke nämna de politiska arbetarorganisationernas möjligheter att ordna sin ekonomi

Ang. upphävande av tillämpningen på landsbygden av vissa bestämmelser i 13 § av ordningsstadgan för rikets städer. (Forts.)

och att på ett högre plan kunna organisera det kulturella nöjeslivet. Jag hade därför trott att vår motion skulle röna en annan behandling.

Jag måste även omtala, att jag här i kammaren de senaste dagarna har hört nämnas ett mycket eklatant exempel på det tillvägagångssätt, som våra landsfiskaler för närvarande använda. Jag har fått uppgift om att i högsta domstolen föreligger ett överklagande från Njurunda socken i Medelpad, i vilket den därvarande socialdemokratiska arbetarkommunen har överklagat en landsfiskals förbud emot till och med enskilda tillställningar. I sin motivering för detta förbud har landsfiskalen i detta distrikt anfört, att i en kommun som Njurunda, där socialdemokraterna ha majoritet, blir ju varje enskild tillställning, som de anordna, offentlig. Detta skulle alltså vara en motivering att ingripa hindrande mot enskilda tillställningar. Men det är icke endast dessa enskilda tillställningar utan som sagt arbetar- och nykterhetsorganisationernas och folketshusföreningarnas möjligheter att förbättra sin ekonomi och befrämja ett kulturellt nöjesliv, som hindras genom denna lagstiftning.

Den majoritet, som 1932 antog herr Halléns kompromissförslag emot den då sittande regeringen och socialministern, var även kraftig motståndare till att låta poliserna taga hand om regleringen av nöjeslivet. Den hävdade i stället, att detta bäst kunde göras genom de kommunala organen. Denna gång tvingades man till eftergifter på grund av den inställning, andra kammarens borgerliga majoritet hade intagit. Men när i år alla de, som uttalade sina farhågor 1932, ha återkommit till riksdagen i majoritetsställning, borde de också ha kunnat gå in för att slopa de bestämmelser, som antogs 1932 och som utgöra ett allvarligt hinder för arbetarorganisationernas utveckling.

Herr talman! Med denna lilla erinran vill jag yrka bifall till den motion, som vi ha framlagt i frågan.

Herr **Lindahl**: Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av motionen nr 33, men icke för att yrka bifall till densamma, då jag anser att motionärerna skjuta högst väsentligt över målet. Jag vill icke heller ingå på någon polemik emot utskottsutlåtandet, alldenstund jag i huvudsak delar den uppfattning, som där kommer till synes. Jag har begärt ordet endast för att göra några randanmärkningar till detta utskottsutlåtande, anmärkningar, som i viss mån understryka den uppfattning, som motionärerna ha gjort sig till talsmän för.

Naturligtvis har utskottet rätt i att nöjeslivet på landsbygden i stort sätt har mått mycket bra av denna ordningsstadga. Den har i alla fall utgjort ett korrektiv mot de osunda nöjesföreteelserna. Alla dessa dansbanor, som tidigare funnos överallt i skogsbackarna, ha nu försvunnit. Vid dessa nöjestillställningar pågick trafiken utan någon som helst samhällelig kontroll. Deras försvinnande kan ur alla synpunkter anses tacknämligt. Om man alltså kan göra gällande, att ordningsstadgan i och för sig är motiverad, har dock tillämpningen av densamma från olika håll blivit föremål för en berättigad kritik. Det är ju närmast landsfiskalerna, som ha att lämna tillstånd till de olika nöjesföretagen. De äro liksom vi andra människor behäftade med en del fördomar. När dessa fördomar ta sig uttryck på det sättet, att man tycker illa om exempelvis folketshus- och folketsparkföretag, kan det för dessa företag många gånger inträffa synnerligen otrevliga situationer. Man kan knappast komma till någon annan uppfattning, när man märker, att innehållet i de utfärdade tillstånden växla med de olika platserna, icke bara i fråga om tiden för nöjesföretagens öppethållande utan även beträffande restriktioner för vissa åldersgrupper att besöka dessa nöjestillställningar.

Ang. upphävande av tillämpningen på landsbygden av vissa bestämmelser i
13 § av ordningsstadgan för rikets städer. (Forts.)

Jag ber att få illustrera detta med ett par exempel. I Mellan-Sverige ha vi en folkpark, vars verksamhet jag i detalj känner till sedan företagets start. Den har alltid skötts på ett mycket tillfredsställande sätt. Ordningen i denna park, som upprätthålles av några arbetare med polismans befogenhet, har alltid varit tillfredsställande. Vi ha till och med vid olika tillfällen fått erkännande från vederbörande landsfiskals sida, att ordningen inom parken varit mycket god. Liksom de flesta andra folkparker sysslar parken icke enbart med att ge folk möjlighet att dansa, utan dess program sträcker sig vida högre, bland annat genom att förmedla god teaterkonst åt landsbygdens folk. Denna folkpark öppnar varje år sina portar valborgsmässoafton. Det har blivit tradition bland ortens och närliggande orters befolkning att besöka folkparken framförallt denna kväll. Programmet för kvällen är synnerligen kulturellt betonat. Dans är visserligen anordnad, men det är ingen skymningsbal; dansen försiggår på en starkt upplyst dansbana. Vidare förekommer körsång, hälsningstal till våren, majeld, fyrverkeri o. s. v. Under fjolåret inträffade det, att landsfiskalen förbjöd ungdom under femton år att få se härligheten. Inte ens i fars och mors sällskap skulle dessa ungdomar få komma in i parken. Det inträffade alltså att föräldrarna kommo från olika håll med sina barn med sig, men vägrades tillträde. Antingen fingo föräldrarna själva gå in och lämna barnen åt sitt öde, eller också fingo samtliga traska hem igen. Det är givet, att förbittringen bland dessa människor var allmän, och man frågade sig, huruvida det var landsfiskalen eller parkstyrelsen, som hade blivit i ett eller annat avseende snurrig.

I en annan park inom samma landsfiskalsområde förbjöd landsfiskalen ungdomar upp till 18 år att besöka parken. Det inträffade, att det kom en far, som hade sin pojke med sig. Pojken kanske var huvudet längre än fadern, men på grund av att han icke var 18 år, fick han icke tillträde till parken. Det är klart, att så löjliga restriktioner överklagades, och av en orsak som jag här icke har anledning gå in på, behandlades besvären mycket snabbt av vederbörande länsstyrelse. Man upphävde dessa landsfiskalens restriktioner och gav tillstånd till att barn under 15 år skulle ha rätt att i målsmans sällskap besöka parken. Men det är givet, att besvärsapparaten icke alltid arbetar så snabbt, det kan också tänkas, att det dröjer ganska länge, innan utslaget kommer från länsstyrelsen, och det innebär, att dessa restriktioner utfärdade av landsfiskalen åstadkomma ekonomiska förluster för företaget. Dessutom få ju människorna i allmänhet en egendomlig uppfattning om denna ordningsstadga. På samma sätt förhåller det sig med tiden för öppethållandet. Den växlar vid olika platser. Den ene landsfiskalen säger, att den ungdomliga moralen är i särskild fara kl. 11 på kvällen, landsfiskalen i närgränsande område säger, att den där tidpunkten inträffar icke förrän kl. 12 o. s. v. Jag vill icke ingå på — det hör strängt taget icke hit — vilken tidpunkt som är den rätta för nöjesföretagens stängning, men det är givet, att med de möjligheter att färdas snabbt på långa vägar, som parkpubliken numera har, måste de företag som få den tidigare stängningstiden stå sig sämre i konkurrensen med företag som ha längre tid för öppethållande. Det är på dessa punkter som allvarliga invändningar kunna göras mot det rådande systemet.

Det finnes ingen anledning att gå in på en ändring av ordningsstadgan i och för sig, men vad man från folkparkernas sida åtminstone gärna torde vilja komma fram till, är en stabilisering av tiderna för öppethållandet. Man kan ju säga, att det finns olika slags motiv som kunna inverka på landsfiskalernas tillståndsgivande. De kunna anse, att ungdomen på platsen är i moraliskt hänseende en smula undermålig. Det kan också vara klimatiska förhållanden som inverka. Men jag menar, att om det finns två likvärdiga företag av samma ka-

Ang. upphävande av tillämpningen på landsbygden av vissa bestämmelser i 13 § av ordningsstadgan för rikets städer. (Forts.)

raktär och man icke kan rikta någon anmärkning mot ungdomens förhållande i moraliskt hänseende och icke heller kan åberopa växlande klimatiska förhållanden, då borde man kunna bestämma enhetliga tider för öppethållandet av folkparkerna inom exempelvis ett visst län. Jag är övertygad om, att de personer som ha hand om folkparksrörelsen skulle vara socialministern synnerligen tacksamma, om denna sak komme i åtanke.

Jag har emellertid för tillfället ingen möjlighet att framställa något yrkande i detta avseende, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

§ 7.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 169, med förslag till lag om ändrad lydelse av 79 och 88 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet m. m.;

nr 176, med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker;

nr 164, angående vissa anslag till lotsverket m. m.; och

nr 175, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 2 mars 1934 med ytterligare tillägg till gällande tulltaxa.

Dessa propositioner bordlades.

§ 8.

Fortsattes handläggningen av första lagutskottets utlåtande nr 10; och yttrade därvid:

Herr **Bergquist**: Herr talman! Första lagutskottet har funnit sig icke kunna tillstyrka den nu föreliggande motionen, och utskottet, som är enhälligt, har därvid åberopat, att enligt vitsord från skilda håll ha de ifrågavarande bestämmelserna visat sig vara av nytta och medfört bättre förhållanden på detta område inom landet. Utskottet har icke funnit, att motionärerna anfört något skäl varför bestämmelserna nu skulle upphävas, och utskottet har vidare pekat på, att frågan om vissa ändringar i ordningsstadgan för närvarande är beroende på Kungl. Maj:ts prövning. När utskottet på detta vis har avvisat motionen, får man icke i utskottets utlåtande inlägga, att utskottet skulle anse, att allt är bra som det är på detta område. Jag tror icke, att någon skall bestrida, att det i fråga om tillämpningen av dessa bestämmelser för närvarande råder en viss osäkerhet och ojämnhet i praxis. Den tillämpas något olika på olika håll, och det gäller både då det rör sig om de närmare villkoren för rätten att få hålla tillställningar av ifrågavarande art och då det är fråga om i vilken omfattning tillstånd skall meddelas, alltså huruvida man på en gång skall meddela tillstånd till ett flertal nöjestillställningar för en tid framåt, eller om ansökningarna skola prövas i varje särskilt fall för sig. Den föregående ärade talaren har nämnt exempel på att det råder ojämnhet i praxis. Det är också en viss oklarhet om i vilka fall tillstånd behövs, alltså var gränsen går mellan offentliga och enskilda tillställningar. Så till vida är jag väl medveten om att osäkerhet råder, men förhållandet är ju alltid så, att när en lagstiftning utsträcker till ett nytt område, tar det viss tid innan praxis nått erforderlig stadga, och första lagutskottet har ansett, att den osäkerhet som kan råda bör rättas till av praxis, antingen så, att vederbörande få överklaga den tillståndsgivande myndighetens beslut och försöka få ändring däri, eller på det

Ang. upphävande av tillämpningen på landsbygden av vissa bestämmelser i 13 § av ordningsstadgan för rikets städer. (Forts.)

*Ang. upphävande av tillämpningen på landsbygden av vissa bestämmelser i**13 § av ordningsstadgan för rikets städer. (Forts.)*

viset, att vederbörande länsstyrelse utfärdar cirkulär till de underlydande myndigheterna med direktiv för tolkningen av dessa bestämmelser.

Utskottet har alltså funnit, att den osäkerhet som föreligger bör kunna rättas till i praxis, och att det för närvarande icke är anledning att ingripa genom lagstiftningsåtgärd, och med denna motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Spångberg: Herr talman! Alla som voro med 1932 komma säkert mycket väl ihåg, vilket enhälligt motstånd detta förslag rönt från de socialdemokratiska och socialistiska riksdagsmän, som hade säte i riksdagen, då förslaget genomfördes. Med den inställning som rådde på det hållet då, borde man alltså ha väntat ett annat utskottsutlåtande än vad som här föreligger. Hela arbetarrörelsen var överhuvud taget emot den lagstiftning, som då utsträcktes att gälla även för landsbygden. Folkbildningsorganisationerna som uttalade sig voro av samma mening, och samhällseliga sammanslutningar av sådan representativ art som exempelvis landskommunernas förbund hade även uttalanden emot förslaget. Landskommunernas förbund uttalade bl. a., att »förslagets genomförande skulle komma att verka hämmande på de kulturella rörelserna» och tillade, att dessa ju egentligen äro de som upptaga och utföra kampen mot de osunda folkrörelserna.

Nu säger utskottet, vilket också understrukits av herr Bergquist, att myndigheterna på åtskilliga orter ha vitsordat, att bättre förhållanden inträtt efter 1932 års beslut. Jag skulle dock tro, att det åtminstone kan diskuteras hurvida lagstiftningen verkat i sådan riktning. Ungdomen har väl i stort sett varken blivit bättre eller sämre sedan 1932, och dansade den före 1932, så dansar den nog även efter 1932. Och jag vill säga till dem som ständigt tala om dansbaneeländet — jag har kanske särskilt rätt att säga det, då jag icke deltagit i dans på dessa dansbanor men har varit i tillfälle att se ungdomen där, jag som alla andra, — att icke är det väl ett sådant förfärligt elände omkring dessa dansbanor utanför byarna. Ja, jag vill rent av påstå, att man kan anföra skäl även för att det i en by skall få ligga en dansbana, där ungdomen får samlas till en svängom om den önskar det. Nog vore detta många gånger lika bra som att man nu under stora kostnader i alla fall reser till de platser där det finnes tillstånd att anordna dans och dit man också reser för dansens skull. Och när man talar om bättre och sämre tillstånd, tror jag, att om det icke ändrat sig så mycket sedan 1932, så har det dock ändrat sig åtskilligt till det bättre sedan de flesta av kammarens ledamöter voro unga.

Lagen har knappast kommit till någon nytta. Skulle den kunna ha en uppgift att fylla, vore det väl närmast i att övervaka nykterhetstillståndet i bygderna. Man finner det emellertid högst orätt, att organisationer som bekämpa rusdrycksmissbruket, alltså organisationer av nykterhetskaraktär, eller andra kulturellt betonade eller politiskt betonade organisationer skola betala kostnaderna för övervakandet av det rusdrycksmissbruk, som ännu florerar, ty det är säkert dessa organisationer som i stor utsträckning bidragit till att skapa det nykterhetstillstånd som råder i landet. För att ge möjlighet åt myndigheterna, i den mån de så önska det, att övervaka detta tillstånd, anser jag att tillståndsbeviset kunde utbytas mot en anmälan, och att det sedan kunde stå myndigheterna fritt att skicka dit de personer de önskade för att övervaka nykterhetstillståndet eller ordningen på platsen. Det är synnerligen orättvist, när man tänker på saken, att dessa nykterhetsorganisationer, som anordna fester, skola betala dessa utgifter för polis och för tillståndsbevis som nu erfordras, ja, jag

Ang. upphävande av tillämpningen på landsbygden av vissa bestämmelser i 13 § av ordningsstadgan för rikets städer. (Forts.)

vill påstå, att detta drar ned mer än det höjer nöjeslivet, ty det måste givetvis ske på programmets bekostnad.

Härtill kommer den partiskhet, som det klagas så mycket över. Även om landsfiskalerna icke önska vara partiska, bli de det i alla fall, därför att de som utestängas från möjligheten att anordna en fest, ofta i samband med ett upplysningsföredrag eller dylikt, naturligtvis anse sig utgallrade, och detta på ett sätt, som icke kan kallas rättvist. Jag tror sålunda, att frågan skulle kunna behöva tas upp till förnyad prövning, och i stället för att utskottet, som här skett, avstyrkt motionen, borde utskottet i stället ha skickat ut den till en utredning och därvid berett organisationerna tillfälle att uttala sig. Det borde vara angeläget att på detta sätt visa en erkänsla för vad organisationslivet har betytt för landsbygden och för höjandet av dess nöjesliv.

Herr Olsson i Mellerud: Herr talman! Jag tillhörde dem år 1932, vilka reserverade sig emot det förslag som då var före icke enbart i fråga om anmälningsskyldighet för möten utan också beträffande nöjeslivet. Den restriktiva lagstiftning mot nöjeslivet som man då satte i fråga motiverades praktiskt taget uteslutande med det florerande nattklubbsseländet framför allt här i Stockholm. Jag ansåg mig då icke kunna gå med på de restriktioner, som då föreslågits, därför att jag var rädd för att de skulle kunna skada den legala föreningsverksamheten. Emellertid träffades det ju en uppgörelse på denna punkt, och en lagstiftning kom till stånd, som vände sig emot oarterna inom nöjeslivet, men som däremot lämnade föreningslivet i det väsentliga fritt.

Den motion, som vi haft att behandla i första lagutskottet, vänder sig emot den ransonering som tillämpas av vissa landsfiskaler, när det gäller tillstånd för nöjestillställningar. Det är alltså en mycket begränsad sak som motionen åsyftar. Det har tidigare påpekats, att det råder ojämnhet i praxis, och att den ene landsfiskalen har en uppfattning om lämpligheten av dessa tillställningar, medan en annan är benägen medge friheter av längre gående art. Det är självklart, att ett sådant tillstånd icke är tillfredsställande, men vi ha ansett, att en sådan ojämnhet kan avhjälpas genom att hos länsstyrelserna överklaga de begränsningar, som blivit ifrågasatta, och att man på så sätt kan komma fram till en jämnare praxis. Jag har icke tillräcklig erfarenhet beträffande nöjeslivet för att kunna bedöma, huruvida på det område lagstiftningen kommit till stånd, denna har verkat till förfång för den lagliga föreningsverksamheten.

Jag begärde emellertid ordet närmast för att påpeka en annan sak. Det har kommit till min kännedom, att fall ha förekommit, då man tolkat begreppen offentlig tillställning och offentlig sammankomst på ett sätt som säkerligen ingen av oss här i kammaren avsett. Det ligger nu enligt uppgift hos högre domstol ett mål, där det gäller att avgöra denna tolkningsfråga, men jag vill för egen del bekänna, att om högre rätt inte skulle komma att korrigera de beslut, som i det avseendet fattats av lägre instans, är jag för min del villig att på den punkten vara med om en revision av ordningsstadgan så att av densamma klart må framgå, vad riksdagen avser med uttrycket offentlig sammankomst. Det finns ingen anledning att på den punkten tillskapa en så snäv tillämpning att den legala föreningsverksamheten blir lidande.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Brädefors: Herr talman! När man hör alla dem som yttrat sig i denna debatt erkänna, att tillämpningen av ordningsstadgans bestämmelser i

*Ang. upphävande av tillämpningen på landsbygden av vissa bestämmelser i
13 § av ordningsstadgan för rikets städer. (Forts.)*

här förevarande avseende på en hel del håll i vårt land vållat många olägenheter, kan man ju inte riktigt förstå, att utskottet kunnat komma till ett sådant resultat som att föreslå riksdagen, att motionen inte måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Inte endast de fall, som relaterats här, bestyrka att ordningsstadgan av olika landsfiskaler tillämpats på olika sätt. Jag skulle för min del också kunna relatera en hel del fall från Norrbotten, vilka visa samma sak. Vi ha där bland annat en ganska stor folkpark, som för ett par år sedan, efter vad jag vill minnas, bereddes ganska stora svårigheter genom att landsfiskalen, som hade att bevilja tillstånd till nöjestillställningar, ransonerade dessa så strängt, att folkparken i fråga råkade i rätt så stora ekonomiska svårigheter. Om jag inte minns alldeles fel var det regeringen som därvidlag i sista hand gav folkparken rätt att anordna flera nöjestillställningar än landsfiskalen för sin del medgivit.

Här sägs nu också i utskottsutlåtandet, att möjlighet finns att överklaga sådana avslagsbeslut, i vilka landsfiskalen enligt arrangörernas mening inte förfarit lagligt. Hur går det emellertid med ett överklagande i ett sådant fall som jag nyss nämnde, då vederbörande i folkparkens ledning beslutat om nöjestillställningarna på så lång sikt som för en hel månad, eller om det gäller anordnandet av en tillfällig nöjestillställning såsom ofta sker på landsbygden? I dylika fall har det ibland hänt, att vederbörande länsstyrelse fattat sitt beslut en vecka, ja, kanske två, efter det nöjestillställningen varit avsedd att hållas. Har i sådant fall en folkparksstyrelse vunnit någonting med sitt överklagande? Absolut ingenting! Landsfiskalen har icke blivit åtalad och ännu mindre bötfälld för den olagliga begränsning av nöjestillställningarna han företagit, utan samme landsfiskal har kort tid därefter kunnat göra en liknande historia, där hans beslut likaledes överklagats, och där han också fått bakslag. Men inte ha organisationerna vunnit någonting på att överklaga landsfiskalens beslut, ett beslut, som helt enkelt förhindrat dem från varje möjlighet att anordna de planerade tillställningarna. Nu tycker jag som sagt, att när man erkänner dessa brister, så är det märkvärdigt, att utskottet likväl inte kunnat gå så långt att det påyrkat en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, vilket hade varit det minsta man kunnat vänta av utskottet i detta fall.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Kilbom: Herr talman! Det tjänar kanske inte så mycket till att erinra om vilket långt gående ingrepp hela denna lagstiftning är uti allmänhetens rättigheter. Utskottet, som väl också har till uppgift att tillvarata allmänhetens intressen, personer som säga sig representera en viss demokratisk uppfattning, borde ha ett ord till övers just för denna allmänhets intressen. Ty, herr Bergquist, vad det här är fråga om är som sagt ett uppenbart och med hänsyn till förhållandena på många platser i landet upprörande ingrepp i allmänhetens rättigheter.

Till alla de exempel, som tidigare lämnats om tillämpningen av dessa författningsbestämmelser, ber jag att från resor i skilda delar av landet få lägga ytterligare några. Man har ju inte bara överlätit till landsfiskalerna att bestämma över folks nöjesliv och över vad som är att anse såsom lämpligt och inte lämpligt, lagen bereder plats för otillbörlig kitslighet från myndigheternas sida. Det har meddelats mig, att inom vissa orter förekommit, att landsfiskalen helt enkelt tagit sig före att bestämma, att så och så många fester får det vara, att den och den gången får man anordna fest, att den ene får anordna

Ang. upphävande av tillämpningen på landsbygden av vissa bestämmelser i 13 § av ordningsstadgan för rikets städer. (Forts.)

fest den ena gången och den andre en annan. I andra fall har han uppmanat vederbörande att inbördes söka komma överens om, hur de sinsemellan skulle fördela de festtillfällen, som han funnit lämpligt medgiva. På andra håll åter har man meddelat, att landsfiskalen förklarat, att på lördagskvällarna vore det tillräckligt, om festen fick hålla på till klockan tolv på natten. Ja, i tvenne fall har man meddelat mig, att landsfiskalen till och med föreskrivit att festen skulle vara slut klockan 11, en tid som landsfiskalen först efter ett långt parlamentering med festarrangörerna i nåder gått med på finge utsträckas till klockan 12. Den som sitter på en polismästarestol eller på ett landsfiskalskontor borde dock ha en liten aning om, att den arbetande ungdomen betraktar lördagskvällen som den enda i egentlig mening lediga kvällen i veckan, detta därför att den ju följs av en fridag. Inte går ungdomen hem och lägger sig klockan 11, därför att festen slutar då. Resultatet av ett dylikt påviskt ingrepp blir bara att ungdomen vandrar på vägarna och, om den också inte för oljud, i vart fall inte far så tyst fram en eller ett par timmar efter festens slut. Är någonting vunnet med en dylik ordning?

I andra fall har man meddelat mig, att vissa organisationer helt enkelt förbjudits att arrangera fester. Jag kan inte tänka mig, att detta varit lagstiftarnas mening. Jag har undersökt fall då så skett, och därvid visade det sig, att det varit en ung landsfiskal på förordnande som helt enkelt upphävt den praxis, som den ordinarie landsfiskalen tillämpat. Han har suttit på semester-vikariat en månad eller kanske två, och genast har han varit färdig med ingrepp. Första lagutskottet borde, därest det haft reda på förhållandena ute i landet och inte bara tagit hänsyn till vissa myndigheters utlåtande, ha sagt ifrån att sådant inte får ske. Då hade det funnits möjlighet att få till stånd rättelse. Som det nu är löpa vi risken att godtycket kommer att fortsätta.

Utskottets yttrande är för övrigt rätt så märkligt. På sid. 5 i utlåtandet finna herrarna, att första lagutskottet vid 1936 års riksdag, som tagit del av de i anledning av Kungl. Maj:ts remiss år 1934 inkomna utlåtandena, erfarit, att *myndigheterna* på åtskilliga orter vitsordat, att bättre förhållanden inträtt genom tillkomsten av 1932 års kungörelse. Det är verkligen glädjande att se, hurusom dessa bestämmelser verkat snabbt. Ty 1932 års kungörelse hade man väl 1936 ännu inte fått så förfärligt stor erfarenhet av.

Man upprepar samma uppfattning i årets betänkande, men nu är det, så vitt jag förstår, bara myndigheternas intressen, landsfiskalernas och polismyndighetens intressen, som tillmätas vitsord. Vad allmänheten tänker bryr man sig uppenbarligen inte om.

Herr Lindahl talade nyss om folkparkerna. Dessa äro företag, för vilka fattiga arbetare i mycket stor omfattning iklätt sig borgensförbindelser, företag, som de byggt under nattarbete och försatt i ett sådant skick att de blivit till en prydnad för orten, utan att de erhållit ett öres ersättning för allt sitt arbete. Trots att de själva genom eget arbete dränerat ett område, som tidigare kanske varit fullt av sten eller som måhända utgjort rena ödemarken, en mosse eller något dylikt, vilket de därefter försett med grusgångar och ett snyggt och trevligt staket av ena eller andra slaget, där de planterat och anordnat gräsmattor, som de år efter år ansat, ha de som sagt likväl måst ikläda sig stora borgensförbindelser för att hålla sin folkpark i gott skick och för att kunna förbättra den. Allt detta deras arbete behagar nu en herr landsfiskal, med stöd av en i stort sett onödig lagstiftning, försvåra genom att säga: nu är det jag som bestämmer i vilken utsträckning ni få ha festtillställningar här och hur de skola skötas o. s. v. Herrarna mena väl inte, att det är riksdagens mening, att vederbörande skall få handla på det sättet. Men om man nu inte

*Ang. upphävande av tillämpningen på landsbygden av vissa bestämmelser i**13 § av ordningsstadgan för rikets städer. (Forts.)*

menar detta, och jag är övertygad om att det i vart fall inte är uppfattningen bland det stora flertalet av kammarens ledamöter, då skulle man ta konsekvenserna av sin uppfattning och säga: Bort med onödiga landsfiskalsfingrar! De som sköta dessa nöjesföretag ha minst lika stort förstånd som myndighetspersonerna på platsen, och de ha allt intresse utav att nöjestillställningarna skötas på ett sådant sätt att de inte komma i vanrykte. Det finns många folkparker här i landet, som drivits upp emot myndigheternas ideliga sabotage och svårigheter, äro en prydnad för hela orten och som utgöra kulturcentra inte bara för arbetarbefolkningens nöjesliv utan också för befolkningen i allmänhet. Det är upprörande när man vet under vilka obeskrivliga offer dessa företag kommit till och sedan ser med vilken lätthet folk tar på hela detta problem.

Det är emellertid, herr talman, även en annan sak, som i detta sammanhang kan vara värd beaktande. Jag tänker härvidlag på de platser på den rena landsbygden, där man inte har någon folkpark, utan där en idrottsklubb eller en förening tillhörande arbetarnas politiska organisationer, en socialdemokratisk, en socialistisk eller en kommunistisk ungdomsklubb eller en avdelning av J. U. F. — jag har också hört klagomål från det hållet över kitslighet och småsinne från myndigheternas sida — tillfälligt hyrt en plats för att dansa ihop ett bidrag till en föreningsfana såsom samlingstecken för organisationen eller för något annat ändamål t. ex. för anskaffandet av en samlingslokal, ett Folkets hus; Folkets hus-företagen ha som bekant på många platser fått sin grundplåt genom att man på lördags- eller söndagskvällarna dansat ihop några kronor. Dessa föreningar äro i än högre grad beroende av rådande godtycke. Folkparksföretagen äro gamla och väl inarbetade, och i spetsen för dem stå personer, som äro kända i orten och som man därför inte så mycket vågar sig på. Massor av tillfälliga nöjesplatser är det emellertid ungdomen som har hand om, och den har det dubbelt svårt i sitt många gånger kulturella arbete, som dock borde vinna myndigheternas beaktande. Myndigheterna få ju dock blott ha intresse av, att allt skall vara tyst klockan 12, bara för att de skola slippa skicka ut folk att övervaka det hela.

Jag måste som sagt, herr talman, på det livligaste beklaga, att utskottet inte beaktat dessa förhållanden, och att utskottet följaktligen, trots att det erkänner att missförhållanden råda, inte på annat sätt brännmärkt dessa än genom en enkel hänvisning till, att vederbörande festarrangörer kunna överklaga ett avslagsbeslut. Ja, denna rätt till överklagande f. ö.! Herrar jurister ha en förunderlig tro på möjligheten att överklaga, men för en man som står i kontinuerligt arbete 8 timmar om dygnet med undantag endast för söndagarna, som är uttröttad då han kommer hem, och som har massor att göra för sin förening, är det ett helt företag att sätta sig ned och författa en vanlig skrift, än mera då att författa en klagoskrift till Konungens befallningshavande. Om han emellertid med ledning av en handbok, i vilken han kan finna ett passande formulär, sätter upp en klagoskrift, vilka garantier har han väl för att de höga herrarna i länsstyrelsen snabbt behandla hans ärende så att de ekonomiska risker, som han iklätt sig i och med att han ställt sig i spetsen för en nöjestillställning — arrangerandet av fester är som vi veta alltid förenat med stora ekonomiska risker — bli borteliminerade? Vad skall det egentligen, herr Bergquist, tjäna till att tillskapa bestämmelser, som för hundratals för att inte säga tusentals människor medföra bekymmer, tvekan och svårigheter? Ty det är dock så, att som ordningsstadgan nu är formulerad, kan den av underordnade polismyndigheter utnyttjas emot ur alla synpunkter fullt legala nöjestillställningar.

Ang. upphävande av tillämpningen på landsbygden av vissa bestämmelser i 13 § av ordningsstadgan för rikets städer. (Forts.)

Nöjesintresset skall man för övrigt inte tala så föraktfullt om. Det är bättre för ungdomen i byn, såsom en talare nyss erinrade om, att den får tillfälle att dansa hemma, än att den skall behöva hyra dyra bilar och fara 2 eller 3 mil längre bort och på så sätt kasta bort onödigt mycket pengar.

Med hänsyn till det nu anförda kan jag, herr talman, inte annat än på det livligaste beklaga för det första att man nu uppenbarligen alldeles glömt bort, att hela denna sak har en mycket djupgående principiell betydelse, och att det härvidlag som sagt rör sig om i stort sett onödiga ingrepp i allmänhetens intressen och rättigheter. Vi erinra oss säkerligen, att man med denna lagstiftning från början ville komma åt nattklubbarna här i Stockholm. Emellertid kom det hela att utvidgas, och man kan vara övertygad om, att ytterligare fortsättning kommer att följa, om nämligen vissa intressen få göra sig gällande. För det andra måste jag också beklaga, att man, när man dock medger att bristfälligheter råda på detta område, inte bestämt sagt ifrån detta i utskotts-betänkandet så att detta skulle kunna tjäna som direktiv, måhända inte för landsfiskalerna, för det är väl litet för mycket begärt att de skola hålla sig med riksdagstrycket för att kunna tolka vad utskottets ledamöter eventuellt menat, men för länsstyrelserna så att dessa kunna hålla efter de underordnade polismyndigheterna, framhållande för dem, att de skola vara allmänhetens tjänare och hjälpare, och ingalunda dess övervakare i tusen och ett ting, som myndigheterna inte ha att göra med.

Jag har, herr talman, alltid utnyttjat sådana här diskussioner till att säga ännu en sak, nämligen att jag för min del inte tror, att vi skapa en högre kultur eller hos det arbetande folket skapa större respekt för lag och ordning, genom ett lagstiftande, som för att citera ett uttryck i en av herr Bergquists partitidningar, nämligen Dagens Nyheter, helst vill ställa en polis vid varje sparv i Humlegården, för att tillse att sparven uppför sig ordentligt och i av polisen föreskriven ordning. Jag tror tvärtom, att man bör gå en annan väg och visa större förståelse och intresse för de breda kultursträvanden, som uppbäras av arbetarnas bildnings- och andra organisationer och mer och mer även av lantbrukarungdomens organisationer. Jag tror, att detta snabbare skulle leda till det mål, man säger sig äsyfta, än en lagstiftning, som i mycket stor utsträckning lämnar rum för trakasserier från polismyndigheters och länsstyrelsers sida.

Jag tillåter mig slutligen erinra om en debatt, som hölls för två år sedan, eller kanske det var i fjol, här i kammaren om vissa händelser, som inträffat i det samhälle, där jag växt upp, nämligen Österby bruk. Jag tillät mig den gången att framhålla, att, om man från länsstyrelsens och polismyndighetens sida visat litet större förståelse för befolkningens synpunkter, så hade det vid ett visst tillfälle aldrig blivit något bråk. Det är mig en glädje, herr talman, att nu konstatera — utan att vilja på något sätt tillskriva mig själv äran — att det icke förekommit några oegentligheter på platsen sedan dess. Tvärtom ha förhållandena, sedan befolkningen sluppit en närgående och klåfingrig övervakning, blivit mycket bättre. Må detta tjäna som en fingervisning i andra liknande fall.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Trots att debatten dragit långt ut på tiden tvingas jag att begära ordet. Det sker närmast med anledning av herr Kilboms sista anförande. Han sade, att vi icke finge glömma anledningen till denna lagstiftning. Han lämnade dock den vilseledande uppgiften, att riksdagen, därför att det existerade nattklubbar i Stockholm, beslöt att ordningsstadgan för rikets städer skulle tillämpas på landsbygden. Kan någon

*Ang. upphävande av tillämpningen på landsbygden av vissa bestämmelser i
13 § av ordningsstadgan för rikets städer. (Forts.)*

tro, att riksdagen därför att man dansade på nattklubbar i Stockholm velat, att ordningsstadgan för rikets städer skulle tillämpas på landsbygden. Nej, sanningen om tillkomsten av 1932 års lag är den, att nästan alla landets barnavårdsnämnder, nykterhetsnämnder och flertalet av landets nykterhetsorganisationer krävde en lagstiftning för att sätta en damm mot dansbaneraseriet på landsbygden, som hade medfört, att ungdomen fördärvats och den olagliga sprithandeln allt mer och mer tagit överhanden. Herr Kilbom, riksdagen beslöt att utsträcka tillämpningen av ordningsstadgan för rikets städer till landsbygden, icke för att förhindra ett sunt nöjesliv utan för att förkväva det enskilda vinstbegäret, som ockrade på ungdomens nöjeslystnad. Vi ha lyckats nå detta mål. Vi ha rivit ned de enskildas dansbanor och förintat otaliga nästen, där olaga sprithantering förekommit. Det är vinsten av 1932 års beslut och de, som bekräftat, att så skett, det är, herr Kilbom, icke blott landsfiskalerna utan även samtliga barnavårdsnämnder och nykterhetsnämnder i de landsändar, där dansbaneländet tidigare florerat.

I fjol ansåg riksdagen, att visserligen en förbättring inträtt, men att tillämpningen av ordningsstadgan på landsbygden icke handhades på ett fullt tillfredsställande sätt. I en socken fick man roa sig till ett eller två om nätterna, i en angränsande socken fick man lov att sluta klockan 11. Lagutskottet framhöll i sitt utlåtande i fjol, att detta vore oriktigt, ty stränga restriktioner i ett samhälle dreve ungdomen över till nöjeslivet i en annan kommun, där möjligheterna att få roa sig längre och även livligare voro större. Bristen i tillämpningen av ordningsstadgan för rikets städer på landsbygden är, att enhetliga bestämmelser icke genomförts över hela landet. Denna brist sökte riksdagen i fjol få avhjälpt genom att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t skulle utfärda sådana direktiv för myndigheterna, att man över allt på landsbygden skulle få ungefär likartade bestämmelser beträffande nöjeslivets utövande.

Det är alldeles felaktigt att påstå, att denna lagstiftning riktar sig mot folkparksrörelsen. Tvärtom har uttalats i många motioner och anföranden i riksdagen, att eftersom folkparksrörelsen gjort sig förtjänt att handha ledningen av folkets nöjesliv, borde vi icke tolerera att enskilda av vinstbegär få leda det offentliga nöjeslivet. Jag beklagar, om landsfiskalerna uppträtt så, att folkparksrörelsen hämmats i sin legala verksamhet. Jag vill dock framhålla, att riksdagen i fjol begärde rättelse härutinnan, och därför har jag, herr talman, i år icke velat vara med om ännu en skrivelse till Kungl. Maj:t i detta ämne utan yrkar bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Lindmark: Herr talman! Jag är säker om att, om det gäves tid och tillfälle för kammarens ledamöter att deklarerera sin uppfattning i denna fråga, skulle ett mycket stort antal förklara, att vidriga förhållanden uppstått på landsbygden på grund av dansbaneländet. Då man vet detta och sitter i ett utskott, som haft att behandla en sådan motion som den här föreliggande, är det självfallet, att man avstyrker bifall. Säkerligen finns det en hel del folkparker, som äro väl skötta, men andra åter äro mycket illa skötta, och det är särskilt för dessa senares skull, som 13 § i ordningsstadgan finns till och numera tillämpas jämväl på landsbygden. Beträffande oegentligheter vid tillämpningen får man söka rättelse på annat sätt än genom att yrka att 13 § skall slopas. Sådana som förhållandena äro ute på landsbygden och med de tråkiga erfarenheter, som faktiskt gjorts på många håll, finns det icke någon anledning att gå motionärerna till mötes.

Ang. upphävande av tillämpningen på landsbygden av vissa bestämmelser i 13 § av ordningsstadgan för rikets städer. (Forts.)

Efter denna deklaration ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Thorell: Herr talman! Efter de felaktiga uppgifter herr Kilbom lämnade i fjol angående vissa händelser på Österby bruk, trodde jag knappast, att han i år skulle anse sig ha anledning att i riksdagen taga upp samma sak. Men då han i alla fall i sin iver att komma åt polismyndigheterna i Uppsala län gjort det, vill jag påminna dem som voro med under debatten i fjol och upplysa dem som i år äro här för första gången om att den händelse herr Kilbom åsyftade var ett rätt överfall, som ägde rum i Folkets hus vid Österby bruk. I detta kulturcentrum, som herr Kilbom så varmt skildrat, blevo några ungsvenskar överfallna och slagna därför att de buro ungsvenska föreningens märke på sina rockuppslag. Herr Kilbom lämnade i fjol den uppgiften, att överfallet icke ägt rum i Folkets hus utan vid ett vagnslider. Jag vill bara erinra om, att herr Kilbom hade orätt den gången. Jag hoppas, att han lämnade denna uppgift på grund av ovetskap om de verkliga förhållandena. Orsaken till att länsstyrelsen i Uppsala län ansåg det nödvändigt med skärpt polisbevakning vid folketshus-tillställningar i Österby var bl. a. den händelse, som herr Kilbom nyss talade om.

Herr Kilbom: Herr talman! Det sista är förstås så oriktigt som det gärna kan vara. Irritationen på platsen var följden av en överflödig polisbevakning, och det uppträdde han skildrade berodde, som alla veta, som följt med vad som stått att läsa i pressen, på att en polisman faktiskt provocerade en hel folkmassa på 500 personer emot sig: Alltså: antingen vet herr Thorell detta eller också har han icke följt med vad som stått i tidningarna. Huvudsaken är nu emellertid att polisbevakningen blivit annorlunda, sedan befolkningen klagat.

Jag beklagar, att herr Hedlund i Östersund icke nu är tillstädes. Han påstod, att missförhållandena på nattlokalerna i Stockholm ingalunda givit anledning till denna lagstiftning utan att nästan alla nykterhetsorganisationer och nästan alla barnavårdsnämnder i landet begärt ett ingripande i lagstiftningsväg. Herr talman, om icke detta är överdrift, då vet jag icke vad överdrift är för något. Var och en som var med, när lagen infördes, minns ju hur det gick till. Hela debatten rörde sig från början omkring historierna om nattlokalerna. Så mobiliserades undan för undan alla, som voro för ett ingripande också på landsbygden. Resultatet blev den lagstiftning, vi nu vänt oss mot. Herr Hedlund i Östersund, om man redan föregående år ansett, att oegentligheter förekommit, som motiverade ett inskridande, och om man i år erkänner, att oegentligheter alltjämt förekomma, varför vill man då icke med tillämpning av samma logik som förra året ännu en gång säga ifrån att det är nödvändigt, att det göres någonting för att ändra missförhållandena?

Herr Thorell: Herr talman! Herr Kilbom nämnde ordet logik i sitt sista anförande, men jag undrar, om det finns någon som helst logik i att påstå, att en polis provocerat en folkmassa på närmare 500 personer. Det var förresten icke 500 personer, som herr Kilbom påstod, utan det var bara några berusade ynglingar. Om polisen provocerat fram ett överfall, varför riktades detta överfall mot de ungsvenska ynglingarna? På vad sätt kan herr Kilbom förklara, hur denna provokation skulle ägt rum, och hur vill han förklara resultatet av densamma?

*Ang. upphävande av tillämpningen på landsbygden av vissa bestämmelser i
13 § av ordningsstadgan för rikets städer. (Forts.)*

Herr Nordström i Kramfors: Herr talman! Jag har föranletts att begära ordet av det ständiga pratet om dansbaneländet och det eviga klandret mot ungdomen. Jag vågar trotsa vem som helst i denna kammare att bevisa att ungdomen i dag är sämre än ungdomen var för 20, 30, 40 år sedan. Jag påstår tvärtom bestämt, att ungdomen idag är avsevärt mycket bättre än den ungdom, som fanns för 20, 25 år sedan, då större delen av kammarens ledamöter själva tillhörde ungdomen. För närvarande torde det huvudsakligen vara arbetarorganisationerna och nykterhetsorganisationerna, som ha hand om det kulturella livet på landsbygden. Det är kanske sant, som prosten Pehrsson sade under 1932 års riksdag, att man för 40, 50 år sedan sökte sig tillbaka till religionen och hemmet. Det är mycket möjligt, att ungdomen för 40, 50 år sedan samlades på kyrkbackarna på söndagsmiddagen, men, var det ändå inte så att samma ungdom på kvällen kanske samlades vid kortlapparna och spriten. Jag tror inte alls, att det därvidlag är sämre ställt nu än förr. Genom här ifrågavarande lagbestämmelser har man icke åstadkommit några förbättringar, utan om förbättringar åstadkommits så har det skett trots dessa lagbestämmelser. Förbättringarna ha kommit till stånd tack vare det kulturella intresset hos arbetarorganisationerna. Om man försämrar möjligheterna för dessa organisationer, försämrar man också deras möjligheter att sanera det onda, som man här sagt sig vilja råda bot för. Man försämrar organisationernas möjligheter att höja nöjeslivet till en högre kulturell nivå.

Jag tvivlar på, att riksdagen skall gå emot det utlåtande, som utskottet avgivit, men jag måste ännu en gång understryka vad den nuvarande talmannen herr Sävström sade år 1932, att det finns anledning att bland Sveriges folk allt fortfarande tala om vilka det är som slå vakt om dessa skärpta bestämmelser mot arbetarorganisationerna.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Den här debatten har otvivelaktigt ådagalagt, att tillämpningen här och där varit bristfällig, men man har knappast lyckats bevisa, att lagen som sådan skulle vara så förfärligt felaktig. Jag har begärt ordet bara för att säga ett par saker. Den ena är, att jag tycker, att man ibland missbrukat möjligheten att skicka polismän till små festtillställningar och låta organisationerna betala kostnaden härför. Det tycker jag är galet, eftersom man lika väl kan utse ordningsmän med polismans befogenhet att sörja för ordningens upprätthållande. Folk retar sig över att i onödan behöva betala en alltför dyr arbetskraft. Folk retar sig också över den ojämna lagtillämpningen beträffande barns och ungdoms tillträde till fester och beträffande stängningstid. De resonemang, som jag åhört angående dessa förhållanden, ha föranlett mig att ifrågasätta om icke det vore lämpligt, att socialministern toge initiativ till att vid de årliga möten, som numera brukas hållas med landshövdingarna i riket, några av de synpunkter, som kommit fram i denna debatt, bleve föremål för överläggning. Jag tror åtskilligt skulle vara att vinna på den vägen. Det går nog icke i längden att låta underordnade tjänstemän var för sig bestämma utan det får lov att bli enhetlighet i lagtillämpningen.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Ang. förslag
till lag om
tvångsupp-
fostran m. m.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget första lagutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tvångsuppfostran m. m.

Genom en den 15 januari 1937 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 27, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen;
- 2) lag om tvångsuppfostran;
- 3) lag om ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 206) innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga;
- 4) lag angående upphävande av 3 § lagen den 22 april 1927 (nr 107) om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare;
- 5) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag); samt
- 6) lag om ändrad lydelse av 18 § sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321).

Utskottet hemställde, att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet voro fogade två nedan närmare omförmälda reservationer.

I fråga om föredragningen av detta utlåtande beslöt kammaren på förslag av herr talmannen, att först skulle de särskilda lagförslagen behandlas vart för sig, därefter motiveringen och sist utskottets hemställan.

Det under 1) upptagna lagförslaget.

Godkändes.

Det under 2) upptagna lagförslaget.

1 § lydde enligt Kungl. Maj:ts av utskottet biträdda förslag sålunda:

1 §.

Har någon efter det han fyllt femton år begått brott och kan enligt lag å brottet eller, där flera brott förövats, å något av dem följa fängelse eller straffarbete, må domstolen, om den brottslige vid domens meddelande ej fyllt aderton år, i stället för att döma till straff förordna att han skall undergå tvångsuppfostran.

Sådant förordnande skall meddelas, där brottets beskaffenhet samt den brottsliges personliga utveckling,andel och levnadsomständigheter i övrigt giva skäligen anledning antaga, att han är i behov av och mottaglig för sådan fostran och utbildning som avses med tvångsuppfostran, samt med hänsyn till sålunda och eljest föreliggande förhållanden tvångsuppfostran finnes lämpligare än straff.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Ruben Wagnsson, Löfgren, Branting* och *Bergquist* hemställt, att riksdagen måtte antaga följande lydelse av ifrågavarande paragraf:

1 §.

Har någon efter det han fyllt femton år begått brott och kan enligt lag å brottet eller, där flera brott förövats, å något av dem följa fängelse eller straff-

Ang. förslag till lag om tvångsuppfostran m. m. (Forts.)

arbete, må domstolen, om den brottslige vid domens meddelande ej fyllt aderton år och icke är av sinnesbeskaffenhet som i 5 kap. 6 § strafflagen sägs, i stället för att döma till straff förordna att han skall undergå tvångsuppfostran.

Sådant förordnande skall meddelas, där brottets beskaffenhet samt den brottsliges personliga utveckling,andel och levnadsomständigheter i övrigt giva skäligen anledning antaga, att han är i behov av och mottaglig för sådan fostran och utbildning som avses med tvångsuppfostran, samt med hänsyn till sålunda och eljest föreliggande förhållanden tvångsuppfostran finnes lämpligare än straff.

Paragrafen föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Bergquist: Herr talman! Det nu föreliggande lagförslaget har tillkommit på begäran av riksdagen. Då riksdagen år 1935 antog lagen om ungdomsfängelse, som avsåg behandling av ungdomliga brottslingar i åldern 18—21 år, hemställde riksdagen samtidigt, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en revidering av gällande lag angående tvångsuppfostran, som avser ungdomliga brottslingar i åldern 15—18 år. Med anledning av denna riksdagens begäran har Kungl. Maj:t nu låtit utarbета och för riksdagen framlägga förslag till en revidering av de nuvarande bestämmelserna angående tvångsuppfostran. Det framlagda lagförslaget skiljer sig icke så förfärligt mycket från gällande lagstiftning. Det är huvudsakligen i en enda viktig punkt, som det avviker från vad som nu gäller, och det är ifråga om vilka ungdomliga förbrytare, som skola hemfalla under tvångsuppfostringslagen. Därvid utgår lagförslaget ifrån, att endast de fullt normala ungdomliga brottslingarna skola omhändertagas för tvångsuppfostran i de allmänna tvångsuppfostringsanstalterna, under det att de s. k. förminskat tillräkneliga ungdomliga förbrytarna icke skola omhändertagas för tvångsuppfostran på samma anstalter som de normala. Den bärande tanken i det föreliggande förslaget är alltså, att man måste avseändra de mindre tillräkneliga från de fullt normala bland dessa lagöverträdare. Detta är enligt min mening en mycket viktig princip. Under de år, som vår tvångsuppfostringslagstiftning gällt, har det visat sig, att de element, som äro att anse såsom förminskat tillräkneliga, inverkat dåligt på det övriga klientelet i dessa anstalter. Det är därför mycket tacknämligt, att detta lagförslag kommit fram. Ifråga om lagtexten har lagutskottet praktiskt taget varit enhälligt. Det föreligger endast reservation på en punkt, av herr Ruben Wagnsson m. fl. Reservationen avser icke någon reell ändring i Kungl. Maj:ts förslag utan endast ett förtydligande. När man utarbetat detta lagförslag har man alltså velat klart avgränsa de normala ungdomliga lagöverträdarna ifrån de förminskat tillräkneliga lagöverträdarna. De sakkunniga, som framlagt detta förslag, låto detta komma till uttryck i lagtexten på sådant vis, att de föreslogo att lagen icke skulle vara tillämplig på sådana ungdomliga lagöverträdare, som äro av sinnesbeskaffenhet som i 5 kap. 6 § strafflagen sägs, d. v. s. sådana som vi i vanligt tal kalla förminskat tillräkneliga.

När sedan dåvarande departementschefen framlade detta förslag för lagrådet, uteslöt emellertid departementschefen den bestämmelse som tidigare hänvisat till 5 kap. 6 § strafflagen, men departementschefen förklarade då uttryckligen, att han uteslöt denna bestämmelse endast för att den var överflödig och emedan av andra bestämmelser i lagen klart framgick att den icke var tillämplig på dessa, som falla under 5 kap. 6 § strafflagen och som alltså äro förminskat tillräkneliga. Men när sedan förslaget kom till lagrådet, tolkade man där den nya lagen på annat sätt. Man tog den omständigheten, att hänvisningen till 5 kap. 6 § strafflagen uteslutits, till intäkt för ett uttalande att

Ang. förslag till lag om tvångsuppfostran m. m. (Forts.)
även personer som hemföller under 5 kap. 6 § (förminskat tillräkneliga) skulle komma in under denna lag. Det är bara av det skälet att lagen blir tydligare som reservanterna ansett att man i lagtexten bör återinföra en hänvisning till 5 kap. 6 § strafflagen. Man måste ju säga sig att det är något egendomligt, att det, redan innan lagförslaget antagits, föreligger två olika tolkningar av ifrågavarande bestämmelser. I klarhetens intresse ber jag därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Ruben Wagnsson m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag bekräftar liksom herr Bergquist att lagutskottet varit enigt om den uppfattningen, att sinnessjuka ungdomliga förbrytare inte gärna skola dömas till tvångsuppfostran. Principiellt äro sålunda utskottsmajoriteten och reservanterna på samma linje. Men lagutskottsmajoriteten delar lagrådets uppfattning att paragrafen som den är utformad av departementschefen är mera tilltalande, mer elastisk och lämplig för domstolarna än den formulering reservanterna givit paragrafen.

Nu talar jag om min personliga uppfattning. Vår tids uppfostran, den kollektiva uppfostran, skjuter enligt mitt förmenande i många avseenden över målet. Här skola vi klassificera ungdom och människor i förhållande till deras intelligensförutsättningar att vistas i detta samhälle. Vi intelligenspröva ungdomen och sortera in den sämre kvaliteten för sig och den bättre för sig, det goda, som den bättre kvaliteten kunde ge ifrån sig till den sämre, avstänga vi den senare kategorien ifrån. Så länge ungdom, abnorm och icke abnorm, kan umgås utan att den abnorma ungdomen gör skada på den normala, bör enligt min uppfattning denna åtskillnad inte förekomma, emedan den normala ungdomens inflytande på den mindre normala alltid måste vara välgörande. Om således en domstol får framför sig en 15, 16 års pojke som är mindre försigkommen och om allt tyder på att pojken själv skall ha nytta av att komma till en uppfostringsanstalt och att hans vistelse där inte alls kommer att skada de övriga vid anstalten intagna, nog tycker jag då att det är förnuftigare att ge domstolen möjlighet att, även i ett fall där man har framför sig en abnorm pojke, döma honom till tvångsuppfostran, om han nämligen, som det står i paragrafen, kan tillgodogöra sig den uppfostran som meddelas utan att skada de övriga.

Det är denna rörlighet i lagtillämpningen som gjort att jag för min del avslutat mig till lagutskottets uppfattning, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf enligt Kungl. Maj:ts förslag, dels ock på godkännande av nämnda paragraf i den lydelse, som föreslagits i den av herr Ruben Wagnsson m. fl. avgivna reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med den förra propositionen.

2—7 §§.

Godkändes.

Vid härpå skedd föredragning av 8 § anförde:

Herr **Dahlbäck**: Det har redan, herr talman, av första lagutskottets vice ordförande framhållits vad som är det mest betydelsefulla i denna nya lagstiftning. Emellertid synes det mig, om det också ur lagteknisk synpunkt kanske inte är det mest betydelsefulla, likväl som om ur reell synpunkt den mest bety-

Ang. förslag till lag om tvångsuppfostran m. m. (Forts.)

delsefulla ändringen är den, som föreslagits i 8 §. Den lyder i all sin korthet så: »Där sådant provas för elev gagneligt och finnes lämpligen kunna ske, må styrelsen överlämna honom till fostran och utbildning utom anstalten.»

Denna paragraf synes mig vara den mest radikala och genomgripande ur reell synpunkt som föreligger i hela lagförslaget. Av de myndigheter, som hörts rörande just denna paragraf, ha emellertid invändningar gjorts, sålunda från styrelsen för den stora Bonaanstalten ävensom från lagrådets sida. Bonastyrelsen säger: »Med det stränga urval, som av domstolarna plägar iakttagas i fråga om förordnande om intagning å allmän uppfostringsanstalt, är det mera sällan som denna får mottaga någon elev, för vilken den erforderliga fostran lämpligen kan till större delen förläggas utanför anstalten.» Säkert är detta Bonastyrelsens uttalande rätt och riktigt i och för sig.

Då nu Bonastyrelsen särskilt apostroferar domstolarnas ställningstagande till tvångsuppfostringsseleverna, måste man taga i betraktande den skiljaktiga uppfattning som betingas å ena sidan av styrelsens ställning och uppgift och å andra sidan domstolarnas praxis, med andra ord beakta de olika utgångspunkterna för dessa olika institutioner. För anstalten gäller det att göra det bästa möjliga av den nu en gång internerade. För domstolarna är fältet öppet att välja mellan de olika åtgärder, som man kan tillgripa för att tillrättaföra dessa ungdomar, således det omedelbara straff, som lagen lämnar i domstolens hand, eventuellt villkorlig dom, och vidare tvångsuppfostran. Domstolarna äro emellertid inte synnerligen benägna att tillgripa tvångsuppfostran och detta utav flera skäl. Ett av de förnämsta ha åtminstone enligt min erfarenhet varit, att man känt, att det liksom förefunnits en lucka i behandlingsmetoderna, det har varit något som saknats emellan å ena sidan tvångsuppfostern och å andra sidan de övriga åtgärderna.

Jag har för min del ingenting att invända emot den utmärkta fostran som lämnas på tvångsuppfostringsanstalten. Jag har flerfaldiga gånger besökt Bona och där även genom att hålla föredrag och föreläsningar varit föreståndaren behjälplig under den tid jag bodde i denna anstalts närhet. Men jag har likväl inte kunnat frigöra mig från den uppfattningen att det är något abnormt, något onaturligt som i alla fall präglar livet på en dylik anstalt. Den föregående föreståndaren, som jag personligen så väl kände, ville ju gärna för oss besökande inpräglade, att anstalten egentligen för sitt klientel var att betrakta som en folkhögskola, där man skulle skänka de unga både en allvarlig fostran och även en ljus syn på livet, ge dem idéer och ideal, som skulle kunna rentav hänföra dem, i kampen ute i livet.

En anda av tvång, av disciplin och dylikt är emellertid ofrånkomlig på en anstalt, där dylika unga, jag kan gott säga, i viss mån urspårade samhällsmedlemmar ha sin plats, och där är det naturligtvis något krystat att försöka såsom något betecknande för den framhålla denna anda av folkhögskoleliv med dess hurtiga och glada sånger, flaggan i topp o. s. v. Att detta icke går för sig beror enligt min tanke därpå att själva anstaltslivet är något ifrån det naturliga avvikande. Vad är nämligen tvångsuppfostran? Jo, det är i själva verket en skola, en hård skola, där man sammanför elever ifrån de mest skilda håll. Men, under det att det är riktigt att beträffande normala, godartade ungdomar sammanföra dessa i skolor, folkhögskolor etc., så synes det mig vara raka motsatsen att sammanföra dessa mindre godartade element på en gemensam plats. Där ha vi i själva verket avigsidan av tvångsuppfostrans inverkan på de unga: Vad de icke förut kunde eller buro på av asociala tendenser få de lära sig av varandra.

Det bör således, synes det mig, endast undantagsvis få ske, att denna utväg att skicka sådana ungdomar till anstalter tillgripes. Det naturliga och rik-

Ang. förslag till lag om tvångsuppfostran m. m. (Forts.)

tiga vore att i stället placera dem hos enskilda yrkesutövare och i goda privata hem. Det viktiga för dem är att de komma bort ifrån sin gamla miljö och på sätt och viss bli isolerade, men isolerade icke på detta motbjudande sätt, som är det normala på en tvångsuppfostringsanstalt, utan på ett sätt som kan betraktas såsom mera naturligt.

Bland dem, som yttrat sig över ifrågavarande lagförslag på denna punkt, befinner sig tredje polisintendenten här i Stockholm. Han har efter särskilt förordnande i anledning av de kända missförhållanden, som rådde vid vissa skyddshem, under förlidet år företagit en del inspektionsresor och uttalat sig i detta ämne. Han säger: »Intagandet å en dylik anstalt innebär emellertid ett frihetsberövande, och det är svårt att tänka sig ett frihetsberövande av vad slag det vara må, som icke i realiteten uppfattas som ett straff. Med utgångspunkt härifrån synes man i normalfallen kunna ifrågasätta en anordning i uppfostrande syfte, som icke ens för någon kortare tid kräver ett frihetsberövande. Jag tänker därvid på möjligheten att en dom, avseende tvångsuppfostran, skall från början kunna verkställas i enskilt hem o. s. v.»

Detta har nu Bonastyrelsen och sedermera även lagrådet motsatt sig. Man har inte kunnat tänka sig in i något annat än att pojkar — de utgöra flertalet — först skulle intagas på anstalt och sedermera släppas ut därifrån. Emellertid få vi inte glömma att blotta vistelsen på en anstalt sätter sin prägel på en ung man i flera hänseenden. Först och främst blir han där bekant med en hel del element, som i regel verka neddragande på honom, vare sig dessa äro normala eller på visst sätt psykiskt abnorma. Mycket naturligare och riktigare vore att vederbörande aldrig behöfve komma in på en anstalt. Endast därest han under den tid han överlämnats i enskild vård åsidosatt det förtroende man skänkt honom, skulle anstalten verka såsom ett yttersta hot, varigenom han skulle få vidkännas de svåra påföljderna av sitt handlingssätt.

Saken har också en annan sida, och det är den, att en ung man, som kommer från en dylik anstalt, låt vara att han sköter sig aldrig så väl, kommer att ha anstaltsetiketten över sig, och folk, som han söker anställning hos, frågar ju alltid: var har du senast varit? Har han då ett aldrig så förmånligt uppförandebetyg från en anstalt, kommer folk ändå att reagera, sådana vill man inte ha. Men kommer han med intyg om praktik hos en aldrig så enkel fiskare, lantbrukare eller hantverkare, med ett intyg, som inte alls behöver vara superlativt utan egentligen bara talar om att han skött sig någorlunda, så drar sig inte folk för att engagera honom.

En annan sida av anstaltslivet, som tynger långt sedan vederbörande lämnat anstalten, är »gänget», bekantskapskretsen från anstalten, som hänger efter honom, när han skall söka sig en bana ute i livet. Vi känna väl till, huru som förstagångsförbrytaren, när han första gången lämnar fängelset, mottages utanför fängelsedörren, icke av samhällets utsända, som se till, att han förses med erforderliga möjligheter att hålla sig uppe, men väl av kamerater från fängelselivet, som av en missriktad solidaritet söka ta hand om honom och föra honom till den undre världen. På alldeles samma sätt har det enligt min erfarenhet förhållit sig också med avseende på dessa ungdomar, som efter anstaltsvistelsen söka ta sig fram ute i livet. Det är dessbättre inte fallet med alla, långt ifrån. Vi måste tvärtom säga oss att det helt enkelt är förvånansvärt goda resultat som anstaltsvården har lämnat. Men avfallsprocenten av våra svenska präktiga ungdomar, som det här är fråga om, är i själva verket alldeles för stor för att man inte skulle uppmärksamma även den av mig här berörda sidan av saken.

Härvidlag är åtskilligt kvar att göra på ett vidsträckt område, till vilket detta lagförslag inbjudit med rika uppgifter. Enligt min tanke borde näm-

Ang. förslag till lag om tvångsuppfostran m. m. (Forts.)

ligen samhället på ett långt effektivare sätt än som för närvarande sker genom pekuniär understöd åt de organisationer och de frivilliga krafter som vilja gripa sig an med att vårda sig om denna ungdom, stödja denna verksamhet i betydligt högre grad än nu är fallet. Jag vill därvidlag peka på positiva uppgifter som det bör vara för samhället angeläget att befrämja. Det är inte tillräckligt att vi se till, att vi få undan de värsta bråkmakarna, de mest asociala elementen, det bör göras allt vad göras kan för att genom positiva insatser åstadkomma en förebyggande verksamhet. Uti flertalet av våra större och medelstora industristäder ha på senare åren skapats ungdomsgårdar. Här i Stockholm ha vi flera, Birkagården, Södergården och vad de heta, i Norrköping finns Hemgården, i Göteborg Nordgården, i Jönköping Talavids ungdomsgård, i Örebro tror jag den heter Vintergården, och i Västerås är det Arosgården. Detta är alldeles tydligt settlementsrörelser som taga hand om en hel del av dylik ungdom, som jag tror annars genom missriktat nöjes- och fritidsliv skulle haft benägenhet att gå åt orätt håll. Det skulle inte skada om statsmakterna ville genom ett kraftigt handtag understödja dessa och liknande rörelser. Det är gjort alldeles för litet för ungdomen genom positiva åtgärder.

När man reser efter en järnväg en kväll och vid stationshusen ser den samling av bygdens ungdom som inte vet var den skall göra av sig och som rotar omkring, kanske mången gång under ledning av sämre element, i mörka hotfulla flockar, då frågar man sig: är något gjort från samhällets sida, är tillräckligt gjort för att ta hand om denna samma ungdom? Och när sådana frågor komma upp som anslag till föreläsnings- och nykterhetsverksamhet, till kulturella ungdomsrörelser o. s. v., synes det mig vara alldeles felaktigt att anlägga enbart finansiella eller sparsamhetssynpunkter på det hela. Det kanske inte är ur vägen att i samband med denna avigsida av det ungdomsliv, vi här röra oss med, anlägga litet större synpunkter. Jag måste verkligen beklaga när i onsdags man på J. U. F. — denna för hela vår landsbygd så betydelsefulla ideella rörelse — anlade som jag tyckte alltför snävt lantbruksaktiga synpunkter. Det gäller även den ideella sidan av detta ungdomsliv. Kort sagt, jag vill i detta sammanhang när det gäller möjligheten att behandla vår ungdom på ett mera fritt sätt fästa uppmärksamheten på samhällets skyldighet att positivt gagna densamma.

Jag återvänder till frågan om vård på anstalt eller vård i enskilt hem. Jag har ur min erfarenhet ett par belysande fall att anföra avseende skillnaden i resultat av vård i enskilt hem och å anstalt, belysande för hur man i det ena fallet lyckats men i det andra misslyckats. En gång under den tid jag var borgmästare i en stad, kom en man ur arbetarklassen till mig och talade gråtande om, att hans son blivit förvunnen att hava begått skrotstöld. De pengar, som pojken på detta sätt skaffat sig, hade han slösat bort på sådana nöjen, som leker ungdomen i hågen, sålunda hade han till övermått rest i bil, gjort täta biografbesök, rökt och suttit på kaféer o. s. v. Nu visste icke fadern hur han skulle göra med honom. Det var på den tiden, då barnavårdsnämnderna ännu icke kommit till i vårt land. Pojken hade icke nått, men stod på gränsen till 15-årsåldern. Fadern ville nu ha ett råd, hur han skulle bära sig åt. Jag frågade, från vilken trakt han var, och fick veta, att han var ifrån Tjustrs skärgård. Jag föreslog då, att han skulle inackordera pojken hos någon fiskare som bodde avskilt ute i skärgården. Därigenom skulle han komma bort från sin gamla miljö, från kamraterna och från människorna i staden, vilka alla visste om hans bravader. Han skulle bli isolerad men icke i cell eller i något tillslutet rum på uppfostringsanstalt, utan han skulle få dela samma isolerade liv, som en präktig och hedervärd fiskarefamilj i havsban-

Ang. förslag till lag om tvångsuppfostran m. m. (Forts.)

det. Han skulle få vara med om äventyr — äventyrlusten bor i de flesta sunda pojgars bröst — komma ut och segla och fiska, med ett ord, han skulle få alla de behov tillgodosedda, som en sund pojke har. I gamla tider skickade man pojkarna till sjöss eller till Amerika, när de hade gjort sina fufsens. Nu äro dessa vägar pratiskt taget stängda, och därför måste man söka finna någon barmhärtigare väg än att skicka dem till uppfostringsanstalt.

Låt oss analysera denna pojkes själsliv. De förseelser, som han begått, tydde ju icke på så mycken inneboende och avgjord brottslighet. Han var framförallt för tidigt utvecklad, längtade efter att uppträda som vuxna människor, han ville svänga sig med pengar och tillfredsställa sin nöjeslystnad, sina begär i olika hänseenden. Blev han isolerad i havsbandet, skulle han komma bort från frestelserna och få leva ett naturligt liv. Jag flyttade sedermera till en annan stad, men fick, sedan flera år förgått, på nytt besök av pojkens fader. Det kom på tal, hur det hade gått med pojken. Jo, han hade lyckats bra, han hade fått smak för sjön, fått intresse för motorer och genomgått först en eldarekurs, sedermera också en maskinistkurs och kunde nu som eldare på en ångare i Mälaren bidraga till familjens uppehälle.

Detta var således ett ganska lyckat fall. Någon tid efter det jag sysslat med detta, hade jag besök av en tjänsteman, en posttjänsteman i samma stad. Han hade också en pojke, som hade urspärat. Vad skulle jag råda fadern till? Eftersom han tjänstgjort i Blekinge rådde jag honom att skicka ner pojken till någon fiskare längst ut i den blekingska skärgården. Jag har för min del ett synnerligen stort förtroende för fiskarebefolkningen i de trakter av vårt land, där man icke, såsom i vissa delar av Stockholms skärgård, varit utsatt för kända beklagliga tidsföreteelser. Fadern hade emellertid icke något förtroende för en fiskares förmåga att uppfostra hans son, men däremot hyste han obegränsad tillit till samhällsorganen och givetvis då också till skyddshemmens auktoritet på det ungdomspedagogiska området. Fadern lydde icke mitt råd utan skickade sin pojke till ett skyddshem med påföljd att pojken naturligtvis där gjorde bekanskap med andra gossar, som lärde honom vad han icke förut kände till i fråga om dåliga seder. Det gick icke lång tid, förrän även denne unge gosse indrogs i vad man kallar den naturliga motsättningen mellan skyddshemsklientelet och dess ledning. Så rymde pojken och kom riktigt ut på villovägar och hamnade så småningom i Stockholm, som sjåare i Stadsgården. Där stod han icke länge ut. Han fick ett betydligt sorgligare öde. I fjol kom han till min stad med en fiol under armen och en kvinna vid sin sida och gick omkring som en spelande och sjungande trubadur, märkt både av alkoholism och lungtuberkulos. Han var med andra ord en fullständigt urspärad individ.

Även om man icke får dra alltför långt gående slutsatser av dessa fall, ligger det väl något av sanning däri, att pojkarna må bättre av att aldrig behöva komma med sin fot inom en tvångsuppfostringsanstalt, om det finnes möjlighet att få dem rotade i enskilda hem, hos enskilda yrkesutövare, som icke exploatera dem utan som på ett personligt sätt taga sig an dem. Jag har velat peka på dessa förhållanden med risk att måhända i onödan hava upptagit kammarens tid och prövat dess fålamod, men jag tror icke, att det varit ur vägen att vi ägnat några ögonblicks eftertanke åt vad dessa pojkar få gå igenom och åt deras öden. Vi få icke bara anlägga krassa synpunkter härvidlag, utan vi böra visa en viss generositet, när det gäller att offra något för ungdomen.

Innan jag för resan till riksdagen lämnade min stad, var där fråga om uppgörandet av budgeten för detta år. Därvid förekom i stadsfullmäktige även

Ang. förslag till lag om tvångsuppfostran m. m. (Forts.)

frågan om utökningen av ett anslag till ungdomsvården i staden. En av fullmäktiges ledamöter, drätselkammarens ordförande, som för övrigt är socialdemokrat och väl borde ha ett särskilt intresse för dessa sociala företeelser, var, såsom vi säkerligen alla bli, när vi ha ansvaret för ett samhälles finanser, ganska skeptisk mot anslagsökningen, mot, som han uttryckte sig, »dessa ständigt framväxande blomster i den sociala örtagården». Jag erinrade honom då i debatten om, att det i själva verket var fråga om en mycket ringa uppoffring från stadens sida för dessa ungdomar. Här gällde det dock att göra en positiv insats för ungdomens fostran. Om man emot kostnaderna härför vägrade kostnaderna för endast en enda pojkes underhåll och vård på skyddshem, förefölle det mig — det förklarade jag då, och det förklarar jag här också — som om det helt enkelt vore affär för samhället att offra rent av betydande summor på positiva åtgärder, såsom förebyggande föranstaltningar för vår ungdoms fostran och bevarande från urartning och förfall. Jag tror icke, att dylika offer äro bortkastade pengar. Det gör mig särskilt ont om dessa pojkar, när de komma inför domstolsskranket. De flesta av dem komma från fattiga hem, där far eller mor fallit undan och där det är någon skavank i familjelivet som de icke rå för men som de äro offer för. Därför att det här som oftast rör sig om familjer med ringa ekonomiska villkor, vore det ur många synpunkter dubbelt värdefullt, om en positiv insats till deras båtnad snart kunde göras.

Jag har, herr talman, velat framhålla dessa synpunkter utan att göra något som helst yrkande. Till slut vill jag endast uttrycka den förhoppningen, att den fortsatta lagstiftningen på detta område snart nog skall föra oss till ett bättre och mera tillfredsställande resultat än det i och för sig goda lagförslag, som vi här behandla, som tack vare herr statsrådets och chefens för justitiedepartementet fasta ståndpunktstagande beträffande denna § gentemot avstyrkande myndigheter här ser ut att bli genomfört.

Herr Weijne: Jag har som sakkunnig varit med och utarbetat det lagförslag, som här föreligger till antagande. Jag har vidare en omfattande personlig erfarenhet av anstaltsarbetet bland ungdomliga brottslingar och anser mig därför böra säga några ord i det föreliggande spörsmålet.

Jag vill till den föregående ärade talaren säga, att jag delar hans uppfattning, att man skall söka undvika anstaltsvistelsen. Men när han här talar om, att anstaltsnamnet så att säga vidlåder den, som en gång har vistats på en anstalt, skola vi minnas, att vi aldrig kunna komma därhän, att vi kunna fostra all asocial ungdom i frihet, i fosterhem, av det enkla skälet, att alla icke lämpa sig därför, men också av det skälet, att det råder stor brist på lämpliga fosterhem. Parallellt med arbetet på att undvika anstaltsvården bör därför gå en strävan att få bort den vanliga uppfattningen hos den allmänna opinionen att en pojke, som varit på t. ex. Bona, ovillkorligen för framtiden kommer att bli en farlig individ. Vi behöva komma dithän, att även den, som vistats på en anstalt för asociala individer, mottages och behandlas av den stora allmänheten såsom människa och alltså blir föremål för den sociala omvårdnad och — jag skulle vilja säga — den broderliga hänsyn, som vi människor böra visa varandra.

För övrigt är det klart, att man icke, när det gäller det lagförslag, som här föreligger, kan skriva paragrafen på annat sätt. De pojkar, som äro dömda till tvångsuppfostringsanstalt, måste naturligtvis komma till en dylik anstalt, innan de placeras i enskilt hem. Genom den paragraf, som vi här nu behandla, har man velat skapa en möjlighet för anstaltens ledning att praktiskt taget omedel-

Ang. förslag till lag om tvångsuppfostran m. m. (Forts.)
bart låta vederbörande få vistas ute i det fria livet. Därmed giver man även pojken en chans.

En vidare utveckling härutinnan bör ske i sammanhang med en utveckling av den villkorliga domen. Den fyller en oerhört viktig uppgift för närvarande, men den stora bristen är, att man saknar både ekonomiska och tekniska resurser, när det gäller att hjälpa de villkorligt dömda. De erhålla villkorlig dom vid häradsrätten eller vid rådhusrätten, men sedan bli de lämnade åt sig själva, om icke barnavårdsmyndigheterna ingripa. Här krävas ekonomiska resurser och en organisation för att kunna utveckla institutet med den villkorliga domen dithän, att den som blivit villkorligt dömd också får ett handtag för att kunna åter anpassa sig i samhället.

I den utredning, som för närvarande pågår om den villkorliga domen, är man inne på dessa vägar. Jag tror därför, att kammaren, i det trygga medvetandet att just de åsikter, som den föregående ärade talaren företrädde, äro starkt på marsch, utan tvekan bör kunna bifalla den föredragna paragrafen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes.

Övriga delar av lagförslaget.

Godkändes.

De under 3)—6) upptagna lagförslagen.

Godkändes.

Utskottets motivering.

I sin motivering hade utskottet på sidan 28 i det tryckta utlåtandet gjort följande uttalande:

»Då det måste anses vara av alldeles särskild vikt att de allmänna uppfostringsanstalterna befrias från halvabnorma individer som försvåra och förrycka arbetet med de friska elevernas fostran, anser utskottet i likhet med departementschefen att med ikraftträdandet av den föreslagna lagstiftningen om tvångsuppfostran icke bör anstå i avbidan på bättre möjligheter att annorledes omhändertaga de psykiskt undermåliga elementen. När utskottet därför biträder departementschefens i propositionen uttalade mening att den nya lagstiftningen om tvångsuppfostran skall träda i kraft samtidigt med lagen om ungdomsfängelse, anser sig utskottet emellertid böra understryka angelägenheten av att utan dröjsmål åtgärder vidtagas för ett lämpligt omhändertagande av dem vilka enligt den nya lagstiftningen, på grund av psykisk abnormitet, icke kunna komma i åtnjutande av tvångsuppfostran. I detta sammanhang vill utskottet uttala den förhoppningen att, såvitt ske kan, redan till innevarande års riksdag framläggas förslag till en reviderad förvaringslagstiftning.»

Häremot hade reservation avgivits av herrar *Colleen*, *Bergquist* och *Lindqvist*, vilka ansett, att nämnda stycke bort hava följande lydelse:

»Huru de nu nämnda möjligheterna än utnyttjas torde säkerligen komma att kvarstå en grupp av förminskat tillräkneliga ungdomliga förbrytare, för vilka varken förvaring eller villkorlig dom lämpar sig. I de fall då brottet icke kan sonas med böter, måste man efter ikraftträdande av den föreslagna lagstiftningen för denna grupp använda vanligt tidsbestämt frihetsstraff. Olämpligheten av denna straffart för ifrågavarande brottslingar, vilka ofta

Ang. förslag till lag om tvångsuppfostran m. m. (Forts.)

nog behöva omhändertagas på ett betydligt effektivare sätt, ligger i öppen dag. Med hänsyn härtill och till de starka skäl som inom lagrådet anförts för att ikraftträdande av den nya lagstiftningen bör anstå i avbidan på att frågan om behandlingen av förminskat tillräkneliga förbrytare slutligen blivit löst, kan utskottet icke ansluta sig till förslaget att förevarande lagstiftning skall träda i kraft samtidigt med lagen om ungdomsfängelse, utan finner utskottet lagstiftningen böra slutligen genomföras först sedan möjligheter beretts att på lämpligt sätt omhändertaga de undermåliga ungdomliga lagöverträdare, som enligt gällande lag kunna ådömas tvångsuppfostran men som enligt förslaget ej kunna bliva föremål för sådan åtgärd. Då enligt de framlagda förslagen lagstiftningen skall träda i kraft den dag Konungen förordnar, föranleder utskottets erinran i denna del icke någon ändring i lagtexten.»

Efter föredragning av utskottets motivering yttrade:

Herr Bergquist: Herr talman! Även i fråga om motiveringen föreligger här en reservation av herr Colleen i första kammaren och av herr Lindqvist och mig i denna kammare. Den skiljaktighet, som här föreligger mellan utskottets majoritet och minoritet, rör icke bara frågan om hur motiveringen skall avfattas, utan rör även en materiellt betydelsefull fråga nämligen frågan om när denna lagstiftning bör träda i kraft. Enligt lagförslaget skall den träda i kraft den dag Konungen förordnar. Justitieministern, som tyvärr icke är närvarande i kammaren i dag, har i propositionen uttalat, att han anser att denna lagstiftning bör träda i kraft samtidigt med lagen om ungdomsfängelse. Man har alltså anledning räkna med att lagen skall träda i kraft den 1 juli i år eller den 1 januari 1938.

Reservanterna ha funnit detta uttalande beträffande lagstiftningens ikraftträdande vara ur flera synpunkter betänkligt. Det är nämligen så, som jag nämnde i mitt tidigare anförande, att man från den föreslagna nya lagens tillämplighetsområde uteslutit hela den stora grupp av ungdomliga lagöverträdare i åldern 15—18 år, vilka anses vara förminskat tillräkneliga och alltså avvika från det normala i så hög grad, att de icke på tvångsuppfostringsanstalterna böra sammanföras med de normala ungdomarna. Men när man uteslutit de förminskat tillräkneliga från lagens tillämplighetsområde, har man icke i fråga om dem satt något annat i stället. Vi få alltså ifråga om de förminskat tillräkneliga en möjlighet mindre, vi kunna icke längre döma dem till tvångsuppfostran. Vad hava vi då för möjligheter i domstolarna, när det gäller att döma dessa förminskat tillräkneliga lagöverträdare? Jo, för de smärre förseelserna blir det bötesstraff, och vi kunna, när det är fråga även om allvarliga brott och förutsättningarna i övrigt föreligga, döma till villkorlig dom med övervakning. Men om förutsättning för en villkorlig dom icke föreligger och det är fråga om något så när allvarliga brott, ha vi icke, om denna lagstiftning träder i kraft, annan möjlighet än att döma till tidsbestämt frihetsstraff. Vi skola alltså döma pojkar i åldern 15—18 år, vilka äro förminskat tillräkneliga, till 4, 5, 6 månaders straffarbete och nödgas sätta in dem i vanligt fängelse. Vi måste då i domstolarna säga oss, att den sämsta åtgärd vi kunna företaga mot dessa ungdomliga förbrytare, som äro förminskat tillräkneliga, är att döma dem till frihetsbestämt straff. Att döma dylika pojkar till sådant straff är i och för sig meningslöst, men det ligger också en fara i att göra det, därför att all vår erfarenhet visar, att dessa, som äro förminskat tillräkneliga, ofta höra till den farliga gruppen av förbrytare. Vaneförbrytare och yrkesförbrytare rekryteras nämligen i mycket hög grad ur deras krets.

Ang. förslag till lag om tvångsuppfostran m. m. (Forts.)

Vi reservanter ha därför ansett, att det är en allvarlig brist i hela denna lagstiftning att man icke givit oss andra möjligheter, än dem jag förut nämnt, när det gäller att för brott döma dessa förminskat tillräkneliga. Om lagen träder i kraft, ha vi icke i de fall, då brottet icke kan sonas med böter och man icke kan ifrågasätta villkorlig dom, annan möjlighet än att för denna grupp använda vanligt tidsbestämt frihetsstraff, vilket måste vara meningslöst och till ingen nytta för vare sig samhället eller individen ifråga.

Utskottets majoritet har pekat på, att det föreligger ett lagförslag om revidering av den gällande förvaringslagen, och att man har anledning räkna med att detta lagförslag mycket snart kommer fram inför riksdagen. Minoriteten är lika starkt som majoriteten övertygad om önskvärdheten av att detta lagförslag kommer fram på riksdagens bord så snart som möjligt, helst — om det finnes möjlighet därtill med hänsyn till lagrådets arbete — redan under innevarande riksdag. Vi i minoriteten ha emellertid icke ansett att denna fråga är löst därmed, ty även om vi få en revision av lagstiftningen om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare, kunna icke alla dessa ungdomar i åldern 15—18 år, som äro förminskat tillräkneliga, komma in under den lagstiftningen. Det blir endast de mera allvarliga och grova lagöverträdarna, som kunna komma in under den lagen. Minoriteten har ansett, att vi måste ha en särskild uppfostringslag för dessa förminskat tillräkneliga ungdomliga förbrytare och att vi alltså måste ta dem om hand på samma sätt som de normala, men att detta skall ske på särskilda anstalter, där de kunna behandlas särskilt.

Det är denna omständighet, som gjort, att vi anse att den föreslagna lagstiftningen icke bör träda i kraft förrän man fått fram förslag om, hur man skall behandla förminskat tillräkneliga. Som lagförslaget nu är utformat blir det i vissa fall en sämre lösning än den nuvarande, och först när man fått denna lagstiftning, som nu ligger på riksdagens bord, kompletterad med åtgärder för behandling av förminskat tillräkneliga, är tiden inne för att denna lagstiftning skall träda i kraft, och då komplettera de två lagarna varandra fullkomligt.

Jag ber, herr talman, att med denna motivering få yrka bifall till den av herr Colleen m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Då riksdagen för några år sedan antog lagen om ungdomsfängelse, skedde det under den bestämda förutsättningen, att lagen inte skulle träda i kraft förrän lagen om tvångsuppfostran var reformerad på sätt som nu är föreslaget. Man ansåg det nämligen oriktigt att beträffande tvångsuppfostran behålla kvar det tidsbestämda straffet och sedan ersätta det med tvångsuppfostran. Det har ifrån anstalten Bona rapporterats stora olägenheter av detta, vartill komma de olägenheter, som ligga i att man vid Bona blandat ihop all möjlig ungdom för samma uppfostran. Riksdagen har faktiskt själv begärt, att lagen om tvångsuppfostran skall träda i kraft, när lagen om ungdomsfängelse kan träda i kraft.

Nu föreslå reservanterna ytterligare uppskov med ikraftträdandet av lagen om tvångsuppfostran tills vi få förvarings- och interneringslagen klar. Jag medger gärna, att det inte spelar så stor roll, om vi skulle skjuta på ikraftträdandet av denna lag tills vi lagstiftat om förvaring av mindre tillräkneliga förbrytare. En dylik lag kan dock ej träda i kraft, förrän vi skapat de anstalter, som erfordras för att tillämpa lagen. Vi skulle, om vi följa reservanterna, i bästa fall kunna få denna lags ikraftträdande om tre eller fyra år.

Nu delar utskottsmajoriteten reservanternas uppfattning att mindre tillräkneliga förbrytare, som icke skulle kunna dömas till tvångsuppfostran, ej heller böra dömas till fängelsestraff. Teoretiskt har herr Bergquist rätt, när han upptornar de hinder, som finnas för att kunna döma en abnorm förbry-

Ang. förslag till lag om tvångsuppfostran m. m. (Forts.)

tare. Domstolen kan dock, om den finner att brottslingen själv skulle ha nytta av tvångsuppfostran och om anstalten inte skulle skadas av pojakens vistelse där, döma till tvångsuppfostran. Men domstolen har en annan möjlighet, och jag förmodar, att alla domstolar använda sig av den möjligheten, eftersom domstolarna måste inse det meningslösa i att döma en abnorm pojke till fängelse. Hellre än man gör det dömer man villkorligt. Jag tror knappast att herr Bergquist som vaken domare skulle säga, om han framför sig hade en ung förbrytare, som är abnorm: till tvångsuppfostran kunna vi inte döma pojken, men vi sätta in honom på tidsbestämt fängelsestraff. Jag tror aldrig herr Bergquist gör det, eftersom domstolen har möjlighet att döma villkorligt.

Men, säger man, övervakningsinstitutet beträffande villkorligt dömda är inte tillfyllest. Det räcker inte till. Då svarar jag: domstolen kan ju säga, att barnavårdsnämnden får ta hand om den unge abnorme brottslingen, och barnavårdsnämnden har egendomligt nog en möjlighet, som staten saknar, att ta hand om pojken, antingen som borgmästare Dahlbäck säger, på enskilda hem eller också genom att skicka honom till skyddshem. Jag tror det är så ytterst få fall, om det överhuvud taget finns ett enda fall, då inte domstolen kan döma till villkorlig dom, att praktiskt taget skulle vi aldrig behöva möta sådana fall, där en ungdomlig förbrytare inte skulle kunna dömas villkorligt. Är vederbörande tidigare dömd till fängelsestraff, villkorligt eller inte, kan man inte på nytt döma villkorligt. Men inte förekommer det så allmänt bland ungdomen mellan 15 och 18 år, att man framför sig har brottslingar, som inte kunna dömas villkorligt. Teoretiskt ha reservanterna rätt, men i levande livet komma aldrig de farhågor, som de pekat på, att uppstå, och därför yrkar jag, herr talman, bifall till lagutskottets uttalande om lagens ikraftträdande.

Häruti instämde herr *Lindmark*.

Herr Bergquist: Herr talman! Det är alldeles riktigt, som herr Hedlund i Östersund säger, att riksdagen själv har begärt denna lagstiftning. Jag kan inte ge mig in på någon tolkning av vad riksdagen då menade, men för mig står det klart, att riksdagen då ville ha en fullständig lagstiftning på detta område, som ersatte den nuvarande lagstiftningen om tvångsuppfostran, alltså en lagstiftning, som omfattar såväl de normala ungdomliga lagöverträdarna som de förminskat tillräkneliga.

Nu säger herr Hedlund, att mitt resonemang har varit huvudsakligen teoretiskt. Jag skulle vara mycket glad, om det i praktiken skulle visa sig vara så, men jag är inte så övertygad om att det bara är ett teoretiskt resonemang. Av de utredningar, som verkställts, framgår att ungefär 15 % av de pojkar, som nu dömas till tvångsuppfostran, äro att hänföra till s. k. förminskat tillräkneliga, alltså abnorma i så hög grad, att de icke passa i vanliga tvångsuppfostringsanstalter. Det är alltså en hel del pojkar, som det här kan bli fråga om. Herr Hedlund säger då, att vi i de allra flesta fall ha möjlighet att döma dem till villkorlig dom. Jag är fullkomligt ense med herr Hedlund i den förhoppningen, att finns det någon möjlighet, komma domstolarna att döma till villkorlig dom, men domstolarna äro, då de tillämpa lagstiftningen om villkorlig dom, liksom i andra fall bundna av gällande rättsföreskrifter, som i detta avseende säga, att vi inte få döma till villkorlig dom, såvida det inte med hänsyn särskilt till den dömdes karaktär och personliga förhållanden i övrigt finnes skäligen anledning antaga, att han skall utan det ådömda straffets undergående låta sig rättas. Det är emellertid ganska sällsynt just i fråga om dessa förminskat tillräkneliga, att denna förutsättning föreligger. Det är därför jag ansett, att det är mindre fara, om vi under en övergångstid ha kvar dessa

Ang. förslag till lag om tvångsuppfostran m. m. (Forts.)
förminskat tillräkneliga på vanliga tvångsuppfostringsanstalter än om man inte skulle ha möjlighet att skicka dessa pojkar till tvångsuppfostran, ty på de vanliga tvångsuppfostringsanstalterna har man möjlighet att kunna hålla dessa förminskat tillräkneliga ungdomliga lagöverträdare avskilda från de andra, och faran kan därför inte bli så stor.

Herr Olsson i Mellerud: Herr talman! Det synes mig, som om lagutskottets vice ordförandes resonemang på denna punkt är allt för mycket formellt. Det kan nämligen inte vara riktigt att behålla det nuvarande tillståndet och alltså ha de psykiskt defekta tillsammans med det övriga klientelet under hela den tid, som lagen inte kan träda i kraft. Man måste, såvitt jag förstår, med hänsyn till det stora antalet *icke abnorma* handla på sätt som departementschefen föreslår och se till, att man, i den mån det är möjligt, under denna övergångstid skiljer de psykiskt defekta från dem, som inte äro abnorma.

Departementschefen har på grund av det uppseende, som detta spørsmål väckt, undersökt denna sak mycket noga, och han säger på sid. 29 i propositionen, som jag tar mig friheten att citera, följande: »Utan att taga ställning till nu berörda frågor anser jag mig kunna uttala den förhoppningen, att samhällets resurser för omhändertagande av psykiskt undermåliga kriminella och asociala snart skola vara förbättrade. Att, såsom i yttranden över sakkunnigförslaget ifrågasatts, i avvaktan därpå uppskjuta reformeringen av tvångsuppfostringsinstitutet för att det allttjämt skall under någon tid vara möjligt att till allmänna uppfostringsanstalter sända psykiskt undermåliga brottslingar synes mig icke riktigt.»

Sedan säger departementschefen en sak, som jag vill fästa uppmärksamheten på: »Provisoriska anordningar torde kunna vidtagas vid de nuvarande anstalterna för förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare för att förebygga att det ungdomliga klientelet kommer i skadlig beröring med det äldre, och vad beträffar fall för vilka förvaringslagen ej är tillämplig torde det vara bättre, att den icke normale dömes till tidsbestämt straff än att han sändes till allmän uppfostringsanstalt, där han skulle utöva ett menlig inflytande på de övriga elevernas uppfostran.»

Det har på flera ställen här skymtat fram, att denna fråga mycket noga undersökts och att departementschefen vågar försäkra, att *det är möjligt att träffa provisoriska anstalter* så att man kan reda sig fram till dess förvaringslagen och även anstalterna för de psykiskt defekta komma till stånd.

Jag yrkar således, herr talman, bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Herr Hedlund i Östersund: Herr talman! Jag vill erinra därom, att domstolen prövar om en pojke kan dömas villkorligt, och domstolen avgör även om pojken är så abnorm att han kan dömas till Bona. Om en pojke ej kan dömas villkorligt och domstolen ej heller finner ett tidsbestämt fängelsestraff tjäna något förnuftigt ändamål, så kan dock pojken dömas till tvångsuppfostran. Är han omöjlig för Bona, kryper han ut därifrån genom säkerhetsventilen § 10, och pojken blir därefter omhändertagen på lämpligt sätt.

Det är således, herr Bergquist, allttjämt ett teoretiskt resonemang som reser vanterna föra om svårigheten att rätt döma abnorm ungdom.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets motivering oförändrad, dels ock på godkännande av utskottets motivering med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Colleen m. fl. avgivna reservationen; och fattade kammaren beslut i överensstämmelse med den förra propositionen.

Ang. förslag till lag om tvångsuppfostran m. m. (Forts.)

Utskottets hemställan.

Förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslagen och motiveringen.

§ 10.

Härefter föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i lagen den 12 maj 1917 om expropriation. *Ang. vissa ändringar i lagen om expropriation.*

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 17 i första kammaren av herrar *Knut Z. Petersson* och *A. Samuel (Sam) E. Larsson* samt nr 56 i andra kammaren av herr *Holmbäck*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts,

att riksdagen måtte för sin del besluta om sådan ändring av expropriationslagen, att mark avsedd för anläggandet av kommunala friluftsbad, lägerplatser och liknande ändamål finge förvärfvas genom expropriation, även om marken vore belägen i annan kommun,

samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning om lämpligheten av en förändrad sammansättning av expropriationsnämnderna i syfte att vinna en sakkunnigare behandling av expropriationsmålen samt att nedbringa kostnaderna för expropriationerna.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis.

I enlighet härmed upptogs först till behandling

punkten A. Beträffande frågan om expropriation av mark för kommunala friluftsbad, lägerplatser och liknande ändamål.

Utskottet hade i denna punkt hemställt,

1) att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i samband med den av 1936 års riksdag begärda utredningen angående underlättande och tryggnad av möjligheterna för den icke jordägande befolkningen att kunna idka friluftsliv upptaga frågan om rätt att exproprieras mark för kommunala friluftsbad samt för nästkommande riksdag framlägga förslag rörande sistnämnda spörsmål; samt

2) att motionerna i förevarande del, i den mån de icke blivit beaktade genom vad utskottet ovan hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Beträffande denna punkt hade emellertid reservation avgivits av herrar *Heiding, P. Sandström, Holstenson* och *Nyblom*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i samband med den av 1936 års riksdag begärda utredningen angående underlättande och tryggnad av möjligheterna för den icke jordägande befolkningen att kunna idka friluftsliv upptaga frågan om underlättande av möjligheterna att förvärva mark för kommunala friluftsbad; samt

2) att motionerna i förevarande del, i den mån de icke blivit beaktade genom vad utskottet ovan hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Ang. vissa ändringar i lagen om expropriation. (Forts.)

Sedan utskottets hemställan i denna punkt föredragits, anförde:

Herr **Nyblom**: Herr talman! Till grund för detta utskottsutlåtande ligger likalydande motioner som väckts av herrar Knut Petersson och Sam Larsson i första samt herr Holmbäck i andra kammaren; och yrkandet i dessa motioner gick ut på att man omedelbart skulle vidtaga en ändring av expropriationslagen därhän, att mark, avsedd för anläggandet av kommunala friluftsbad, lägerplatser och liknande ändamål, må kunna förvärfvas genom expropriation, även om marken är belägen i annan kommun.

Det är ju alldeles givet, att en sådan lagändring ur många synpunkter är betänklig, inte minst därför att formuleringen är så vidsträckt. Vad menas exempelvis med »liknande ändamål»? Det är klart, att man kan pressa detta uttryck ganska långt, och det visade sig också, att de lagkunniga herrarna, juristerna i andra lagutskottet, inte alls voro pigga på att omedelbart ta det lagförslag, som motionärerna här hade framfört, och man ställde sig ganska betänksam. Lagutskottets majoritet har heller inte gått på den linje, som motionärerna begärt, utan nöjt sig med att föreslå en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhängan om att regeringen skulle för 1938 års riksdag framlägga ett lagändringsförslag, som emellertid begränsar sig till de kommunala friluftsbaden.

När vi, några stycken i utskottet, reserverat oss även emot detta skrivelseförslag, så berodde det på, att vi ville ha detta expropriationsförfarande prövat i ett större sammanhang. Det är ju nämligen på det viset, att förra årets riksdag begärde av Kungl. Maj:t en utredning, syftande till att för den icke jordägande befolkningen underlätta och trygga möjligheterna att idka friluftsliv. Regeringen gav medicinalstyrelsen tillfälle att yttra sig över denna riksdagens skrivelse, och den 28 november i fjol förelåg från medicinalstyrelsen en skrivelse, vari styrelsen varmt förordade denna utredning. Ärendet är nu beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Jag känner mig övertygad om att Kungl. Maj:t icke kan underlåta att upptaga denna fråga till utredning, och vid utredningen får man självfallet också undersöka, vilka möjligheter det finns att säkra tillgången av friluftsbad, lägerplatser och dylikt i landet. Man får pröva saken i ett större sammanhang.

Jag skall inte alls förneka, att det på en eller annan plats i landet kan förefinnas svårigheter, när det gäller att rationellt ordna frågan om friluftsbad. Sälunda framhölls det av en ledamot i andra lagutskottet, att man i Västeråstrakten skulle ha sådana svårigheter. Men jag tror att jag vågar påstå, att man i regel i vårt land har kunnat på ett tillfredsställande sätt lösa frågan om badplatser och att det endast är i enstaka fall, som det skulle möta svårigheter att få en mera rationell lösning. Det finns därför enligt min mening inte något sådant trängande skäl, som gör det angeläget att till *särskild* behandling upptaga den expropriationsfråga, som motionärerna här framfört. Det vore bättre att man först finge en överblick över hela det stora sociala problem, som vi här röra oss med, och att man efter denna överblick ginge till att lagstifta eller i varje fall vidtaga positiva åtgärder.

Det är också alldeles klart, att ett expropriationsförfarande av det slag, som motionärerna här syfta till, innebär avsevärda olägenheter eller i varje fall kan komma att medföra sådana olägenheter. Hur skall det egentligen gestalta sig, om man tänker sig att en kommun skall få rätt att inom en annan kommun exproprierar mark för att anlägga ett friluftsbad för den exproprierande kommunens räkning? Kan det inte tänkas, att därigenom uppstår en kommundvist mellan de två kommunerna. Skall denna badplats endast vara upplåten för den exproprierande kommunens räkning och för dess medlemmar, eller skall denna badplats vara öppen för allmänheten överhuvud taget? Jag

Ang. vissa ändringar i lagen om expropriation. (Forts.)

tror, att man inte har trängt in i problemets verkliga kärnpunkt, och man behöver göra det, innan man skrider till en lagstiftning.

Å andra sidan ser jag frågan på ett annat sätt än vad motionärerna ha gjort. Motionärerna lägga tydligen en trång kommunal synvinkel på detta problem, nämligen att en viss kommun skulle ha svårigheter att ordna med friluftsbad eller lägerplatser för sina medlemmar, och man vill därför utöka kommunens möjligheter att skaffa sig sådana bad- eller lägerplatser. Men jag undrar, om man inte får se detta problem, icke ur specifikt kommunal synpunkt utan ur *rikssynpunkt*. Man får här först inventera behovet av badplatser, lägerplatser och dylikt, och sedan behovet väl är konstaterat, måste det vara statsmakternas skyldighet att se till att ordna dessa saker ur rikssynpunkt och ur hela folkets synpunkt, så att man får en verkligt planmässig lösning, en lösning, som kan tillfresställa alla medborgare i detta land.

Med denna motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av herr Heiding m. fl. avgivna reservationen.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarans förhandlingar.

Herr Holmbäck: Herr talman! Det var mycket intressant att läsa den reservation, som är fogad vid utskottets betänkande, och ävenledes att höra herr Nybloms anförande. Det visar nämligen, hur känsligt det fortfarande är att begära någon utvidgning ifråga om expropriationsrätten. Jag tror emellertid, att en dylik känslighet är alldeles omotiverad. 1913 föll den expropriationslag, som vi för närvarande ha. Den kom inte till stånd förrän 1917, och detta på grund av att man var orolig för att lagstadgandet om expropriationsrätt för samlingslokaler skulle medföra vådliga konsekvenser. Det har sedermera visat sig, att nyssnämnda lagstadgande icke har medfört några som helst konsekvenser av farlig beskaffenhet, utan allt har gått utmärkt. Även i det fall, varom nu är fråga, torde det icke medföra några vådor att utvidga expropriationsrätten. 1909 framlades ett förslag i Sverige om utvidgning av expropriationsrätten till att avse varje ändamål, som vore av allmänt gagn, och förslaget framlades av en kommitté, bestående bl. a. av en häradshövding, ett regeringsråd, en bruksdisponent, en förste lantmätare och en revisionssekreterare. Det var alltså ett förslag, framlagt av säkerligen utomordentligt konservativt folk och avseende en mycket större utvidgning av expropriationsrätten än här någonsin kan bli fråga om.

Herr Nyblom säger, att denna utvidgning av expropriationsrätten skulle kunna föranleda tvist mellan kommuner och att man måste se på den ur andra synpunkter. Det kan knappast tänkas, att tvister mellan kommunerna kunna uppstå. Om nu expropriationsrätten utvidgas, så betyder detta inte mera än att det lägges i Kungl. Maj:ts hand att för varje särskilt fall ge expropriationsrätt. Kungl. Maj:t är då skyldig att, innan han fattar beslut, göra en ordentlig utredning med hörande av samtliga intressenter i saken. Det finns alltså mycket starka garantier för att det inte skall bli beslut som medföra ohägn — man har ju haft tillfälle att taga alla förhållandena i övervägande. Jag tror därför, att det är litet uppkonstruerat, om man menar, att det skall kunna bli olika kommunala intressen, som göra sig gällande.

Vad själva saken angår, anse vi, som ha väckt motionerna, att särskilt anskaffandet av badstränder åt städernas befolkning är ett mycket viktigt ändamål. Bilen, cykeln och motorbåten ge möjlighet för städernas befolkning att komma ut i naturen, och då bör man i varje fall ha möjlighet till en så enkel sak som till ett bad. Det är emellertid knappast på den punkten, som här före-

Ang. vissa ändringar i lagen om expropriation. (Forts.)

ligger någon olika uppfattning. Den olika uppfattningen gäller blott, hur beredandet av denna fråga skall äga rum. Utskottet har ansett, att man skulle försöka få fram ett förslag redan till nästa års riksdag. Reservanterna anse, att frågan skall tas upp helt och hållet i samband med den stora utredning, riksdagen begärde i fjol, och som ännu inte har kommit till stånd. Jag tror för min del, att om man här skulle följa reservanterna och lägga in frågan såsom ett led i denna stora utredning, detta är detsamma som att skjuta undan den på 4 till 5 år, alltså till en oviss framtid. Detta, tror jag för min del inte alls vore bra. Det är heller inte nödvändigt. Frågan kan lösas separat för sig utan någon större utredning. Det torde icke föreligga något som helst hinder, att det kan komma ett kungl. förslag redan till nästa års riksdag och därigenom ett fullkomligt klart motiverat önskemål kunna uppfyllas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hage: Såsom tillhörande utskottsmajoriteten skall jag också be att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag vill dessutom omnämnda, att första kammaren redan vid föregående plenum för en halv vecka sedan har bifallit utskottets framställning.

Såvitt jag förstår, måste här ett stort samhällsintresse föreligga. Vår expropriationslagstiftning är ju grundad på den uppfattningen, att om det t. ex. föreligger ett uppenbart samhällsintresse att förvärva enskild tillhörig mark, får inte den omständigheten, att ägaren nekar att sälja jorden, ligga hindrande i vägen. I sådant fall har man rätt att mot jordägarens bestridande anlita expropriationsförfarande. Sålunda föreskrives i expropriationslagen, att sådant förfarande skall kunna tillämpas, exempelvis då det gäller att åstadkomma kommunikationer och vägar eller att förse en ort med vatten etc.

Den stora fråga, som här uppställer sig, är då, huruvida detta intresse — att skaffa ett någorlunda stort samhälle, t. ex. ett stadssamhälle med stor befolkning, tillträde till friluftsbad — är ett samhällsintresse av lika hög kvalitet som att skaffa detta samhälle tillgång till vatten. På denna fråga har utskottet med undantag av de fyra reservanterna svarat ett obetingat ja. Detta måste man givetvis göra, när man betänker, att åstadkommandet av friluftsbad måste utgöra en mycket förnämlig beståndsdel av samhällets hälsovård. När det gäller ett sådant intresse, få de enskilda intressena vika. Utskottet har alltså, herr talman, i detta avseende kommit till den uppfattningen, att man principiellt bör säga ifrån, att det inte kan råda någon tvekan om, att samhället bör ha rätt att tillämpa expropriation i ett sådant fall som detta, och att detta bör inskrivas i lagen.

Jag vill dessutom säga, att kanske även reservanterna efter en utredning kunna komma fram till samma principiella uppfattning om nödvändigheten av expropriation i dylika fall. Men jag vill påpeka, att reservanterna på ett ställe i sin reservation dock skrivit, att de syfta till en lagstiftning, som går ut på att *utan tillgripande av expropriationsförfarande* tillförsäkra kommunerna friluftsbad. Sedan ha ju reservanterna dessutom sagt, att det inte är så brådskande, utan att man bör kunna låta denna sak behandlas samtidigt med den viktiga frågan om att bereda möjligheter för den icke jordägande befolkningen att kunna idka friluftsliv. Gentemot detta vill jag emellertid säga, att om det gäller en hälsovårdsfråga för ett stort samhälle, är det alltid brådskande. I detta särskilda fall har dessutom från ett flertal håll intygats, att det verkligen förhåller sig på det sättet, att när vissa samhällen ha försökt att skaffa sig badstränder, ha de stött på motstånd och svårigheter från jordägaresidan. Det förhåller sig alltså inte på det sättet, som herr Nyblom ville göra gällande i sitt anförande, att man nog klarar upp denna sak utan expropriation. Det har

Ang. vissa ändringar i lagen om expropriation. (Forts.)

tvärtom bestämt visats på en mångfald fall, då det är tydligt, att man inte har möjlighet att lösa frågan utan att tillgripa expropriation.

Från alla dessa utgångspunkter, herr talman, skall jag för min del be att få yrka bifall på utskottets hemställan.

I anseende till förfall för sekreteraren övertogs här protokollsföringen, jämlikt herr förste vice talmannens bestämmande, av tjänstemannen hos kammaren, kammarrättsrådet S. Norrman.

In fidem

Per Cronvall.

Herr Nyblom: Herr Holmbäck menade, att vi reservanter skulle vara överkänsliga gentemot förslaget om utvidgning av expropriationsrätten. Det ligger nu inte till på det sättet. Vi anse emellertid, att frågan är av sådan vikt och betydelse även för den jordägande befolkningen, att den borde prövas i ett större sammanhang. Jag vill också erinra kammarens ledamöter om att när förra årets riksdag skrev till Kungl. Maj:t om en utredning i denna fråga, poängterade man mycket starkt, att den jordägande befolkningens intressen vid denna utredning skulle beaktas och tillgodoses. Man bör inte släppa denna utgångspunkt för det utredningsarbete, som riksdagen har begärt. Jag anser, att det föreligger en viss fara för att man kanske icke på samma sätt kommer att beakta denna befolkningsgrupps intressen vid ett bifall till utskottets hemställan än vad som skulle bli fallet genom den stora och allsidiga utredningen av frågan och den prövning, som detta medför.

Herr Holmbäck ansåg även, att det var uteslutet, att tvister mellan kommunerna skulle kunna uppstå. Det har emellertid vid behandlingen i lagutskottet sagts ifrån åtminstone en mycket framstående jurists sida, att dylika tvister icke alls skulle vara uteslutna. Man ställde också den frågan — som visserligen var av teoretisk karaktär — hur det skulle gestalta sig de olika kommunerna emellan med anordnandet av dessa genom expropriation tillkomna bad- eller lägerplatser.

Det är naturligtvis alldeles oriktigt att säga, att man skjuter undan frågan helt och hållet därigenom, att man nu hänvisar den till utredning. Jag har det förtroendet för den sittande regeringen, att den kommer att ta upp hela detta spörsmål till skyndsam behandling, detta inte minst därför att det, så vitt jag minns rätt, var socialdemokratiska ledamöter av riksdagens båda kamrar, som begärde utredning i fjol. I sådant fall föreligger väl alldeles särskild anledning för vederbörande minister — det är väl närmast socialministern — att här effektuera denna begäran, som riksdagen på grundval av en socialdemokratisk motion framställde till regeringen.

Herr Hage säger, att det är ett synnerligen stort samhällsintresse att genomföra denna lagändring. Ja, det är alldeles givet, men man får därför naturligtvis inte å andra sidan underlåta att beakta även jordägarnas intressen. Man får dessutom uppställa den frågan för sig: Är verkligen inrättande av kommunala friluftsbad så oerhört trängande, att man nu ovillkorligen skall forcera fram en lagstiftning till 1938 års riksdag? Det har icke framkommit vare sig i andra lagutskottet eller under behandlingen här i dag något konkret fall, där man kunnat visa på, att man har haft så stora svårigheter, att det skulle vara skäl att forcera fram en dylik lagstiftning. Om man ser på förhållandena ute i landet, är det väl i regel så, att badplatser finnas tillgängliga för befolkningen. De fall, där de saknas, äro så pass enstaka, att man inte kan säga, att trängande skäl föreligga att till särskild behandling upptaga frågan om expropriation.

Ang. vissa ändringar i lagen om expropriation. (Forts.)

Herr Hage gjorde sig skyldig till ett litet missförstånd — jag vill inte tro, att det var avsiktligt. Han menade nämligen, att vi fyra reservanter inte skulle ha något intresse för att bereda befolkningen möjligheter till friluftsbad. Det är alldeles fel, herr Hage, vi ha precis samma positiva intresse för saken som herr Hage. Skillnaden är bara den, att vi vilja ha frågan löst ur rikssynpunkt, under det att herr Hage lägger en specifik och trång kommunal synpunkt på frågan. Herr Hage vill tydligen ha expropriationsförfarande till varje pris. Vi säga för vår del: låt oss undersöka, om det inte finns någon möjlighet att ordna frågan om dessa badplatser utan att tillgripa en skärpning av expropriationslagen. Det kan ju hända, att man kan finna en annan väg från statsmakternas sida att lösa frågan, t. ex. genom att skapa reservat eller på annat sätt. I varje fall är det vår uppfattning, att frågan är av så stor vikt och betydelse inte minst för de enskilda kommunerna och de enskilda jordägarna, att den bör provas i sitt större sammanhang.

Herr Johanson i Hallagården: Jag vill endast yttre ett par ord.

Om så hade varit att jag deltagit i utskottet vid behandlingen av föreliggande fråga så hade jag ställt mig på samma linje som reservanterna. Man får enligt min uppfattning vara synnerligen försiktig, när det gäller att utvidga expropriationslagen, och jag tror knappast, att det här föreligger tillräckliga skäl att gå med på vad utskottet här föreslagit.

Det brukar ju vara så, att man först avvaktar resultatet av en utredning. Då i denna fråga en utredning pågår, bör man väl därför ställa sig avvaktande, tills utredningens resultat föreligger. Jag kan inte heller underlåta att uttala min förvåning över att man från det håll motionärerna representera, vill komma med ett förslag till utvidgning av expropriationslagen. Jag skall emellertid inte upprepa vad den föregående ärade talaren herr Nyblom framhållit utan kan helt och hållet instämma i de synpunkter, som han har lagt till grund för sitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Holmbäck: Herr talman! Endast ett par ord.

Vad angår frågan, huruvida det föreligger svårigheter för kommunerna att skaffa badstränder, hänvisar jag bara till att utskottet säger, att enligt vad för utskottet upplysts, har det på många håll uppstått svårigheter för kommuner att genom frivilliga avtal förvärva badstränder. För det andra: under en utredning, som är avsedd att vara ett år och som alltså inte på något vis är förhastad, finnas också stora möjligheter att tillgodose jordägarnas intressen. Det är självklart, att deras synpunkter måste vinna beaktande vid en dylik utredning.

Herr Hage: Endast en kort replik till herr Nyblom.

Han påstod, att jag sagt, att reservanterna inte visat något intresse för denna sak. Jag tror emellertid inte, att jag uttryckte mig på det sättet. Däremot sade jag, att reservanterna i sin reservation ha avvisat tanken på, att man här skulle tillgripa ett expropriationsförfarande.

Herr Nyblom talade vidare om, att man också borde tillgodose den jordägande befolkningens intresse på denna punkt. Men herr Nyblom vet, lika väl som jag, att man, när det gäller expropriation från kommunernas sida, i första hand försöker åstadkomma en frivillig uppgörelse. Detta innebär ju ett tillgodoseande av jordägarnas intressen. Jag vill därutöver tillägga, att det torde nog vara ett allmänt känt faktum, att när en kommun exproprierar ett område, får jordägaren i nittionio fall av hundra mycket bra betalt. Det

Ang. vissa ändringar i lagen om expropriation. (Forts.)

är något, som vi alla känna till, och det finnes därför inte någon anledning att klaga i detta avseende.

Jag har i detta fall den uppfattningen, att om det är så, att det allmänna intresse, det här gäller att tillgodose, står i paritet med övriga allmänna intressen, för vilkas tillgodoseende man enligt lagen får tillämpa expropriation, följer också helt enkelt härav, att vi böra utforma och utbygga denna lagstiftning på samma sätt, som vi tidigare ha gjort, när det gällt rättsfrågor, där det allmänna intresset varit av likvärdig karaktär.

Jag vill slutligen säga, att denna motion säkerligen aldrig hade väckts, om det inte i verkligheten varit så, att en massa fall voro kända, där förhållandena ha utvecklats så, att det funnits mycket små möjligheter att på frivillighetens väg åstadkomma de badstränder, som äro behövliga.

Herr talman! Jag tillåter mig alltså att yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Nyblom, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i punkten A av utskottets förevarande utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid berörda punkt fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppdragsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Nyblom begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 104 ja och 49 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkten B. Beträffande frågan om en förändrad sammansättning av expropriationsnämnderna i syfte att vinna en sakkunnigare behandling av expropriationsmålen samt att nedbringa expropriationskostnaderna.

I denna punkt hade utskottet hemställt

1) att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa fortsatt utredning angående införande i expropriationslagen av lämpligare bestämmelser än de nuvarande beträffande ordningen för fastställande av ersättning till ledamöter i expropriationsnämnd samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda; samt

2) att motionerna i förevarande del, i den mån de icke blivit beaktade genom vad utskottet ovan hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Ang. vissa ändringar i lagen om expropriation. (Forts.)

Vid denna punkt voro fogade reservationer:

1) av herrar *Pettersson* i Hällbacken, *Molander* och *Sandström*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att motionerna i förevarande del icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd;

2) av herr *Knut Z. Petersson* och fröken *Hesselgren*, vilka förklarat sig anse, att utskottet i denna del bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning såväl angående införande i expropriationslagen av lämpligare bestämmelser än de nuvarande beträffande ordningen för fastställande av ersättning till ledamöter i expropriationsnämnd som angående möjligheten att vid marklösen enligt stadsplanelagen genom en ändrad sammansättning av expropriationsnämnden vinna en sakkunnigare behandling av målen ävensom för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan i förevarande punkt yttrade:

Herr **Osberg**: Herr talman! Emedan jag sysslat med detta spörsmål i flera år och så äntligen 1929 fick igenom ett skrivesförslag, har jag gått och väntat på, att vederbörande regering skulle vidta åtgärder i syfte att få fram sådana bestämmelser, som fixerade de ersättningsbelopp, som skola utgå till ledamöter i expropriationsnämnd. Jag har vid åtskilliga tillfällen tänkt interpellera vederbörande regeringsledamot om vad anledningen kunde vara till, att det inte blev någonting av med det förslag, som riksdagen begärde 1929. Svaret finner jag emellertid nu i detta andra lagutskottets utlåtande nr 13. Utskottet framhåller där först, att riksdagen skrev till Kungl. Maj:t 1929, och därefter säger utskottet: »Sedan Kungl. Maj:t hört överståthållarämbetet och samtliga länsstyrelser över riksdagens ovannämnda skrivelse, har Kungl. Maj:t den 7 december 1934 avskrivit ärendet från vidare åtgärd.»

Det är ju rätt anmärkningsvärt att en regering så gör utan att på något sätt delgiva riksdagen detta. Nu har jag gjort mig underkunnig om, att det inte är endast denna skrivelse utan även åtskilliga andra, som regeringen under årens lopp negligerat utan att på något sätt låta höra av sig. Detta är enligt mitt förmenande ett egenmäktigt förfarande från Kungl. Maj:ts sida. Vare sig man nu, såsom här påstås, vänt sig till överståthållarämbetet och länsstyrelserna eller ej, tycker jag, att hela förfaringssättet är oriktigt. Åtminstone borde regeringen ha omförmålt saken för riksdagen, så att den som var intresserad kunde beredas tillfälle att ytterligare ta upp spörsmålet.

Nu har den fråga jag närmast tänker på kommit fram i motioner, vilka behandlats av andra lagutskottet, och utskottet säger nu i sitt utlåtande, att utskottet, som tagit del av den av Kungl. Maj:t verkställda utredningen, anser skäl föreligga för att åtgärder vidtagas i syfte att begränsa kostnaderna till rimliga proportioner. Skulle man nu inte ha kunnat tänka sig, att när riksdagen tidigare begärt samma sak, regeringen vid det här laget redan kommit fram med ett förslag till lagändring? Detta hade väl inte behövt vara så omöjligt. Så vitt jag vet, finns det knappast något annat område än detta, där man inte har fixerade belopp. I fråga om vattendomstolarna till exempel har man ju föreskrivna bestämmelser, som vederbörande ha att hålla sig till. Här åter ligger det hela i öppna fältet. Jag motionerade fem gånger innan jag fick andra lagutskottet att gå med på en skrivelse, och det hade väl inte heller gått, om jag inte kunnat komma med ett synnerligen exceptionellt exempel, i vilket jag påvisade, hur orimligt resultatet av det hela kunde bli, om inte ersättningsfrågan reglerades.

Ang. vissa ändringar i lagen om expropriation. (Forts.)

Den kommun jag tillhör, nämligen Bärfendal, framförde på sin tid begäran till Kungl. Maj:t om rätt att få exproprieras en lastageplats på Hvitfeldtska stiftelsens gods Åby. På den tiden voro, såsom nu, landshövdingen i länet, biskopen i stiftet och civilborgmästaren i Göteborg huvudmän för stiftelsen. Området som det gällde låg ute på rama landsbygden och omfattade 900 kvadratmeter. Det kan vara av intresse för ledamöterna att få reda på, och jag anser det lämpligt att till kammarens protokoll få antecknade några siffror, som äro ägnade att tjäna till ledning för en kommande utredning, det kostade Bärfendals kommun att få lösa 900 kvadratmeter, av vilket område mer än hälften utgjordes av värdelös mark, 7,075 kronor, medan själva värderingskostnaden gick till 4,050 kronor. Orsaken till dessa för kommunen oskäliga priser berodde på att det igångsattes en stor apparat för att hänsynslöst motarbeta kommunen. Där tillkallades överlots, lantmätare, ingenjörer och advokater och allt möjligt folk. Själva handläggningen av detta ärende tog över två år, innan det blev slutligt avgjort. Kungl. Maj:t förklarade emellertid till sist, att det var ett rent expropriationsärende, och då var det ingenting att göra åt saken, utan expropriationsförfarandet blev fullföljt. Det var, som jag nämnde, dåvarande landshövdingen i länet, biskopen i stiftet och civilborgmästaren i Göteborg, som voro stiftelsens kuratorer och som i sin egenskap av stiftelsens huvudmän hade att bevaka dess intressen. När första expropriationssammanträdet gick av stapeln, framställde stiftelsen sina anspråk genom ombud, och dessa slutade på inte mindre än 115,000 kronor. Hade det inte varit herrar i den officiella ställning som det därvidlag var fråga om kunde man måhända ha förlåtit dem, men när det gällde sådana personer var det ju egendomligt, att de kunde tillåta sig ett sådant förfarande.

Det är emellertid inte nog med att man fixerar beloppen till dem, som äro värderingsmän i en expropriationsnämnd, utan det borde även vidtagas åtgärder som satte gräns för att driva kostnaderna för en expropriation i höjden, utöver rimliga gränser. Nu har jag personligen den uppfattningen, att här nämnda herrar, när de förlorade och kommunen fick rätt att exproprieras, hade den avsikten att kommunen genom att de stegrade kostnaderna till ett så orimligt belopp, som fallet blev, inte skulle kunna lösa området. Det är sådant okynne, som bör förhindras, och i det här fallet anser jag, att det var en skandal och mer än en skandal med tanke på de män, som stodo i spetsen för det hela.

Nu har utskottet som sagt tillstyrkt en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om ytterligare utredning, och det är därför jag, herr talman, velat nämna detta fall såsom ett avskräckande exempel. Det är sålunda inte nog med att man säger, att en ledamot av en expropriationsnämnd skall få en rimlig ersättning.

Anledningen till att reservanterna gått emot utskottet är naturligtvis den, att när vederbörande inte kunnat komma överens om ersättningarnas storlek, står ju alltid den möjligheten till buds, att saken kan dragas under domstols prövning. Vid ärendets behandling i andra lagutskottet år 1929 framhöll man just också denna omständighet såsom en hållhake och som en säkerhetsventil. Man kan ju tycka, att det ligger någonting i detta, men när ovanberörda fall behandlades var just 1929, när ärendet var uppe i andra lagutskottet, och vi drogo frågan inför domstol, och denna fastställde ersättningarna. Jag tog med mig domslutet upp till nuvarande justitieministern, som då satt som ordförande i andra lagutskottet, och han förklarade, att han dittills ställt sig tveksam, men att vi nu fick se till, att sådana fall inte finge förekomma vidare. Jag hade därför inte trott, att det skulle behöva råda någon tvekan i här förevarande avseende om nödvändigheten av att nu igen ingå till Kungl. Maj:t med en ny

Ang. vissa ändringar i lagen om expropriation. (Forts.)
framställning. Jag hoppas också, att vilken regering som än kommer att sitta, då denna fråga behandlas, inte gör som den som satt 1934, då hela ärendet bara avskrevs. Det är inte värdigt en regering att göra på det sättet. Men skulle det ske ännu en gång, är jag övertygad därom, att vi få genomföra en lagstiftning, som förbjuder något dylikt, när dock verkställd utredning givit vid handen, att förhållandena på ett visst område inte äro bra som de äro. Man skall inte fostra några självrådiga regeringar, utan en regering bör, när den fått riksdagens fullmakt, handla på ett sätt, som sammanfaller med vad riksdagen tänkt och velat.

Jag skulle kunna förorda bifall till den reservation, som framförts utav herr Knut Petersson och fröken Hesselgren, men jag vill inte göra det, därför att de, när det gäller kostnadsfrågan, inskränkt sig till en begränsad del av denna, vilket inte är tillfyllest. Här måste man i stället ta allt över lag.

Vidare skulle jag vilja säga några ord angående nämndernas sammansättning och då i synnerhet om utseendet av ordförande i dessa. Denna fråga har på vissa håll lösts på det sättet att till ordförande utsetts en pensionerad tjänsteman, ibland måhända en man utan någon som helst praktisk kännedom om vad som skall bedömas. Det är emellertid synnerligen nödvändigt att den som utses till ordförande är hemma på det område som skall prövas. Gäller det en expropriation på landsbygden borde ordföranden vara hemma i förhållanden på landsbygden och de värden, som det därvidlag kan vara fråga om. Det är nämligen i många fall ordföranden som bestämmer, hur stor ersättningen skall bli, och under sådana förhållanden är det väl i hög grad nödvändigt, att han känner till vad han är med om att besluta. I en stad åter har måhända en tjänsteman bättre reda på respektive värden, men jag tror, att det även där vore skäl uti att man toge sitt folk ur andra kategorier än tjänstemännens och folk som kände till byggnadsverksamhet och hamnförhållanden och dylikt. I fråga om landsbygden håller jag som sagt före, att man bör ha en ordförande, som är fullt hemma i det som nämnden har att besluta om. Där skulle man inte heller behöva, när det gäller utseende av ordförande, känna sig bunden av en länsgräns, utan en ordförande skulle kunna utses för ett par län gemensamt. Härigenom skulle man också slippa den olägenheten att behöva utse så många ordförande, som nu är fallet. Lika viktigt som valet av ordförande är, är att man till ledamöter i expropriationsnämnderna utser personer, som äro kapabla att lösa de uppgifter, som förelagts dem. De skola naturligtvis ha en rimlig ersättning för sitt uppdrag, men den ersättningen bör det väl inte vara så konstigt att kunna fastställa. I det avseendet kan man hämta exempel från vattendomstolarna och även från andra håll. Det är oskäligt, att ledamöterna i en expropriationsnämnd skola ha fullständigt fria händer att kunna driva upp kostnaderna i ett fall sådant det jag nyss nämnde.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Molander: Herr förste vice talman! Som herr Osberg flera gånger under sitt anförande erinrade om, skrev riksdagen på sin tid till Kungl. Maj:t och begärde en utredning om lämpligare bestämmelser än de nuvarande beträffande ordningen för bestämmande av arvodet åt ledamöter i expropriationsnämnd. Riksdagen skrev, som den alltid brukar i dylika fall, nämligen att regeringen skulle för riksdagen framlägga det förslag, denna utredning kunde föranleda till. Vi kunna nu på sid. 14 i utskottets utlåtande läsa ett referat av utredningens resultat. Det är klart, att kungen kan utreda även en sådan här fråga på flera olika sätt. Nu har ju ärendet efter allt att döma remitterats till länsstyrelserna och överståthållarämbetet. Länsstyrelserna ha

Ang. vissa ändringar i lagen om expropriation. (Forts.)

hört expropriationsnämndernas ordförande, och åtskilliga andra ha väl haft tillfälle att lägga fram sina synpunkter på frågan. Efter detta har emellertid kungen funnit, att utredningens resultat blev lika med plus minus noll. Regeringen har inte kunnat framlägga något förslag till ändrade bestämmelser på detta område, eftersom den utredning regeringen gjort inte föranlett till några dylika funderingar. Fem länsstyrelser ha helt avstyrkt, överståthållarämbetet och 13 länsstyrelser ha förmenat, att det inte fanns några avgörande skäl för en lagändring men likväl inte velat motsätta sig en sådan. Egentligen är det endast en länsstyrelse, nämligen den i Västerbottens län, som funnit, att det nuvarande systemet inte visat sig vara bra.

Nu menar herr Osberg, att då det inte gick att lägga fram något förslag på grundval utav den utredning, som sålunda verkstälts på begäran av riksdagen, så skulle regeringen i skrivelse till riksdagen ha talat om detta. Ja, det är mycket möjligt, att regeringen hade bort göra så, men det är väl inte vanligt, att regeringen förfar på det sättet. Jag förmodar, att åtskilliga riksdagsskrivelser begravts i all tysthet, och att i många fall ingen som helst utredning kommit till stånd, och det har ju riksdagen också fått ge sig till tåls med.

Nu motionerar man om en ny utredning, och man vill också nu, att regeringen skall för riksdagen framlägga det förslag, som kan föranledas av den utredning, som man sålunda begär. Ja, för all del, vi ha ju fått en ny justitieminister, så det kan ju tänkas, att han har större intresse för saken än den som avskrev ärendet 1934, men i stort sett är det ju samma regering som då. Jag kan inte finna att det är riktigt, att riksdagen nu skulle skriva till Kungl. Maj:t och begära en ny utredning. Man bör kanske inte vara så ängslig för att ärekränka Kungl. Maj:t, men i verkligheten kommer det väl att gå till på följande sätt. Låt oss antaga, att riksdagen kommer att besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t — åtminstone antar jag, att denna kammare kommer att fatta detta något egendomliga beslut. Så sätter departementschefen sig ned och skriver till alla länsstyrelserna, och så tar länsstyrelserna fram sina förra yttranden, och på det sättet har man tröskat om den gamla halmen på nytt. Vad skall regeringen hitta på då? Det är möjligt att det kan gå till på det sättet att regeringen sätter till särskilda utredningsmän, till exempel motionärerna och herr Osberg. Det kan ju tänkas, att de kunna komma fram med ett bättre och mera gripbart förslag än som kommit fram genom remisserna till myndigheterna. Vi tre reservanter, nämligen herrar Pettersson i Hällbacken och Sandström samt jag, ha emellertid ansett att det av rent formella skäl är tämligen meningslöst att nu ånyo skriva till Kungl. Maj:t, då Kungl. Maj:t redan förklarat, att Kungl. Maj:t inte kan åstadkomma något förslag. Det var åtskilliga flera än vi i utskottet som yrkade avslag på motionerna i den här punkten, fast det sedan blev bara vi som reserverade oss.

Nu förmenar jag ju också beträffande själva sakfrågan, att om någon av parterna är missnöjd med de ersättningar, som expropriationsnämndernas ledamöter vilja betinga sig, har han bara att hänvända sig till domstol, som då skall pröva och avgöra, huruvida de belopp som begärts varit skäliga eller oskäliga. Annars äro ju domstolarna så till den grad ofelbara här i kammaren, att man knappast ens vågar antyda någonting. Men här skulle man inte ens anse dem kapabla att avgöra, huruvida de ersättningar, som ledamöterna i en expropriationsnämnd betinga sig, äro skäliga eller inte. Det skall väl vara mätta i allting och så även i detta fallet.

Jag tror sålunda, att man med gott samvete kan tillstyrka bifall till den under punkten B av herr Pettersson i Hällbacken m. fl. avgivna reservationen.

Ang. vissa ändringar i lagen om expropriation. (Forts.)

Herr Hage: Herr talman! Då jag tillhör utskottets majoritet, ber jag att få yrka bifall till utskottets framställning i förevarande punkt och vill därtill nämna, att första kammaren redan har gått in för att riksdagen skulle skriva till Kungl. Maj:t i denna fråga. Och jag måste säga, att man har starka skäl för en sådan ståndpunkt. Det är en sedan gammalt ofta omvitnad sak här i kammaren, att man har en mycket bestämd uppfattning ute i bygderna, att kostnaderna för expropriation ofta springa upp till orimliga belopp bl. a. därför att de, som syssla med expropriationsärenden, taga bättre betalt för sitt arbete än rimligt är. Det är en ganska allmän folkopinion, såvitt jag kan förstå, runt om i landet, och riksdagen har själv givit uttryck åt samma uppfattning genom att skriva till Kungl. Maj:t i ämnet. Kungl. Maj:t har emellertid vid något tillfälle — då kanske ärendena hopat sig på ett oroväckande sätt i vederbörande departement — ställt till med en storstädning och då avskrivit även detta ärende. Jag råkade själv också bli utsatt för en sådan storstädning, då en riksdagsskrivelse om ockerlagstiftning, som också är mycket aktuell nu i riksdagen, blev stoppad i papperskorgen.

Men något skäl, varför man inte skulle kunna göra något på detta område, som vi i dag behandla, ha vederbörande inte anfört.

Emellertid finns det synbarligen alltjämt en allmän uppfattning — grundad på erfarenheten hos de människor, som ute i bygderna haft att göra med detta — att dessa expropriationskostnader äro för höga och betalningen till dem, som syssla därmed, ofta blir för högt tilltagen. Därför menar jag, att man alltjämt bör fortsätta att rycka i saken och föra fram en ny framställning. Och för min del vill jag säga, att den väg vilken herr Molander rekommenderat och som de tre reservanterna varit inne på i detta fall, nämligen att man alltid har domstolarna, vilka kunna rätta till saken, om det hotar att bli för höga kostnader på området, den vägen är ganska omständlig. Hur skulle det t. ex. gå, om vi hade likadana bestämmelser, när det gäller ersättning till folk i allmänhet för offentliga uppdrag, för kommunala uppdrag o. s. v.? Det skulle ju innebära att de, som ombesörja dessa uppdrag, först skulle få taga så mycket de ville och sedan skulle vederbörande uppdragsgivare, om de tyckte att det vore för mycket, kunna gå till domstol och säga, att den och den kommunalmannen har tagit för mycket betalt för sitt arbete. På många andra områden har man gått in för normerande bestämmelser om den ersättning, som får utgå, och jag föreställer mig, att det även här är lämpligt att gå fram på en liknande linje.

Sedan är det klart, att man kan utforma lagstiftningen så, att i vissa undantagsfall kunna dessa normerande bestämmelser få frångås. Det kan alltså beträffande dessa normerande bestämmelser, som eventuellt komma till, föreskrivas, att om särskilda skäl föreligga, kunna vederbörande få betalning efter andra grunder. När det gäller stora expropriationer, föreställer jag mig, att det ibland kan vara så, att det erfordras särskilt kvalificerade personer, som syssla med detta och som få något bättre ersättning. Om det gäller en mycket stor expropriation, som rör sig om en mycket stor summa, betyder det inte så oerhört mycket, om det tages litet mer betalt. Gäller det däremot en expropriation av mindre omfattning, verkar naturligtvis detta, att man tar för mycket betalt, rent av avskräckande i vissa fall, för att man skall tillgripa expropriationsinstitutet. Och det är väl inte meningen, att det skall finnas sådana bestämmelser, att detta expropriationsinstitut — beträffande vilket man är enig om att det skall tillgripas i vissa fall — inte kan komma till användning.

Ja, det som den senaste talaren anförde har inte hindrat utskottets majoritet, bestående av 13 personer, från att biträda yrkandet om en utredning. Jag vidhåller med denna utgångspunkt kravet på att riksdagen måtte besluta att bifalla utskottets hemställan.

Ang. vissa ändringar i lagen om expropriation. (Forts.)

Herr Osberg: Herr talman! Jag får lov att säga, att jag känner inte riktigt igen herr Molander i dag, ty han brukar stå på reformeringsståndpunkten i vanliga fall. Men han sade, att regeringen inte kunde framlägga något förslag. Ja, så maktlös är inte den sittande regeringen, om jag känner den rätt. Nu var det ju en räddningsplanka för herr Molander, att han återopade det ordet, att det kan hända, att den nye justitieministern klarar saken. Ja, jag tror, att han kommer att klara den utmärkt. Han var just den, som tillstyrkte min motion förra gången, däri jag föreslog skrivelse till Kungl. Maj:t. Jag tror alltså, att både herr Molander och jag kunna vara säkra på att frågan kommer fram. Han kommer nog att taga upp den. Jag vill inte säga, att den förre justitieministern inte var i stånd att göra det, men det kan ju vara en bekvämlighetsåtgärd. Och när herr Molander hör, att det kostade en kommun på 500 invånare att exproprieras 900 kvadratmeter 4,050 kronor för själva värderingen, medan ersättningen gick upp till 7,075 kronor, tycker jag, att herr Molanders rättsbegrepp skulle vakna, så att han kunde gå med på detta utan vidare. Det måtte väl inte vara konstigare att gå med på denna princip här än när det gäller vattendomstolarna. Där är det ju också fråga om en nämnd, som skall värdera skador, vilka åsamkats vissa personer. Det är ingenting märkvärdigare här. Och jag vet knappast, att man kan peka på något annat område, där man inte reglerat förhållandena. Man skall väl i samtliga fall försöka förebygga missbruk, och det är väl anledning att göra så här, när man kan peka på, att det förekommit ett sådant missbruk.

Nu hoppas jag, att kammaren inte hesiterar utan går med på förslaget. Jag ber, herr talman, att fortfarande få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den av herr Pettersson i Hällbacken m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 11.

Vid nu skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av den internationella arbetsorganisationens konferens år 1936 vid dess tjugonde sammanträde fattade beslut blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 184, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 juli 1926 (nr 398) om arbetstiden å svenska fartyg (sjöarbetstidslagen).

Denna proposition bordlades.

§ 13.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion om ändring av den i § 28 kommunala vallagen angivna tiden för anordnandet av valsedelsförsändelse för äkta make; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 14.

Ang. sammanförande till gemensam valdag av valen till riksdagens andra kammare och till landstingen. Till avgörande företogs härpå konstitutionsutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckta motioner angående ett sammanförande till gemensam valdag av valen till riksdagens andra kammare och till landstingen.

Uti de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 25 i första kammaren av herr *Hamrin m. fl.* och nr 45 i andra kammaren av herr *Andersson i Rasjön m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning rörande sättet för ett sammanförande av valen till riksdagens andra kammare och valen till landstingen till gemensam valdag samt framläggande av förslag i ämnet till 1938 års riksdag.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade emellertid herrar *Elon Andersson* och *Holmbäck* hemställt, att riksdagen ville besluta att med bifall till föreliggande motioner hos Kungl. Maj:t begära utredning rörande sättet för ett sammanförande av valen till riksdagens andra kammare och valen till landstingen till gemensam valdag samt framläggande av förslag i ämnet till 1938 års riksdag.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Holmbäck: Herr talman, mina herrar! De motioner, som äro föremål för kammarens överläggning nu, överensstämman med vad som yrkades 1935, och nu som då är det en reservation av två ledamöter, båda från folkpartiet, fogad vid utskottets utlåtande. Någon särskild partiifråga är detta emellertid inte utan en fråga av mera allmän innebörd. Jag kan inte finna, att de skäl, som mina kamrater i konstitutionsutskottet ha anført, äro på något vis avgörande.

Skälen kunna indelas i två grupper. Dels upprepar man skäl, som anfördes redan 1935, och dels anför man vissa nya skäl. De gamla skälen skall jag inte gå in på närmare, därför att i denna kammare dessa skäl knappast kunna ha den auktoritet, att det vore nödvändigt att närmare gå in på dem. Förhållandet var det, att 1935 års riksdags andra kammare underkände den motivering, som konstitutionsutskottet då hade, och som det nu återkommit med. Detta skedde på yrkande av en framstående ledamot av det socialdemokratiska partiet och, efter vad jag hört sägas, med en betydande majoritet. Jag tror också, att den ställning, som riksdagens andra kammare då intog till dessa skäl, var synnerligen motiverad och att dessa skäl överhuvud taget icke kunna tillmätas någon större betydelse.

Vad angår de nya skälen, säger man egentligen bara det, att under de sista åren har det gjorts vissa lagändringar just på förevarande område beträffande elektorsinstitutionen och beträffande de kommunala valen. Verkningsarna av dessa lagändringar har man icke haft tillfälle att se något resultat av, och de ha delvis ännu icke trätt i kraft. Mot detta kan anföras, att de verkningar, som man kan tänka sig, i varje fall icke kunna få någon betydelse för bedömning av det spörsmål, som nu är uppe. Dessa lagändringar äro nämligen icke verkställda ur den synpunkt, varom här är fråga. Jag tror därför, att det är ganska likgiltigt att invänta resultatet av dessa lagändringar. De komma icke att ge oss någon upplysning i förevarande hänseende. Det som står kvar är, att man så tämligen sent rört vid förevarande bestämmelser från andra synpunkter, men det är naturligtvis icke något avgörande skäl. Riksdagen ändrar för övrigt icke så sällan bestämmelser, som rätt nyligen kommit till.

Ang. sammanförande till gemensam valdag av valen till riksdagens andra kammare och till landstingen. (Forts.)

Läser man konstitutionsutskottets utlåtande, så tycker man, att det är rätt så avböjande. Men granskar man det närmare, ser man, att det nog i själva verket har förekommit en liten strömkantring inom utskottet. År 1935 skrev utskottet, att de skäl, som utskottet då hade mot motionen, voro avgörande. Nu, år 1937, då utskottet lägger till ett par skäl, äro dessa gamla skäl plus de två nya skälen icke längre avgörande, utan de betecknas endast med uttrycket »bärande». Alltså är utskottet nu kanske berett att gå in litet närmare på en diskussion om saken och medger, att det är skäl för och emot.

De skäl som gjort, att vi reserverat oss till förmån för motionerna, äro två. Det ena skälet är, att vi anse det nödvändigt, att det göres ett försök att avpolitisera de kommunala valen. Det är icke riktigt, att de kommunala valen skola ske efter partipolitiska riktlinjer i så hög grad som f. n. är fallet. Det vore lämpligare att söka ordna de kommunala valen så, att de verkställdes under lugnare sinnesstämmning, då partipolitiska överväganden icke vore så aktuella som fallet är med nuvarande ordning. Och det tro vi kunde ske, om man toge bort landstingsmannavalen från de kommunala valen, därför att landstingsmannavalen faktiskt äro partipolitiska, rikspolitiska val. Det är möjligt, att man måste gå ett steg vidare och från de andra kommunala valen föra bort kommunala val i de städer, som icke deltaga i landsting och som i framtiden komma att välja ledamöter i första kammaren. De kommunala valen där komma ju alltid att bli av partipolitisk betydelse. De övriga kommunala valen, i de medelstora och smärre städerna och på landsbygden i övrigt, kunna emellertid kanske avpolitiseras i väsentlig omfattning genom det förslag, som nu föreligger.

Det andra skälet vi anført är hänsynen till valkostnaderna. En modern valkampanj sker med uppbyggande av alla de medel, som tekniken erbjuder. Högstalarbilen, filmen, radion komma till användning, och likaså fotografien i dess högsta fulländning, modernt reklamtryck, kanske särskilt detta under de sista åren. Allt detta kostar pengar, och det är nödvändigt att försöka bringa ner dessa kostnader så mycket som möjligt. Jag tror, att det är en mycket viktig sak just ur demokratiens synpunkt att försöka bringa ner dem. Samtliga de tre stora demokratier, som vi f. n. ha kvar — Frankrike, England och Förenta staterna — ha försökt att på lagstiftningens väg bringa ner kostnaderna för valen. Frankrike, som ju är mycket konservativt, har varit mycket försiktigt. Där bestämde man för ett tjugotal år sedan, att vid början av ett val de kommunala myndigheterna skulle få anvisa åt partierna vissa affischeringstavlur, som partierna skulle få använda, varje parti sin tavla. Men sedan skulle de icke få affischera mer. Det är alltså ingen ingående lagstiftning, men det säges i litteraturen, att den sparar mycket pengar. I England och Amerika har man haft mycket ingående lagstiftning för att bringa ner valkostnaderna. I England går den lag, som det här är fråga om, på ett fyrtiototal sidor. Några större resultat ha kanske icke framgått av denna lagstiftning, men den visar ändå, hur brännande, kan man säga, i vissa hänseenden hithörande förhållanden äro ute i världen.

Om man nu emellertid på lagstiftningens väg kan bringa ner valkostnaderna kan vara föremål för stor tvekan. Då bör man försöka att reducera dem på andra lämpliga sätt, och därvid ha vi det förslag, som det här är fråga om, nämligen att sammanföra valen till riksdagens andra kammare och landstingsmannavalen.

Jag kanske kan anföra även en annan synpunkt. De täta valkampanjer, som för närvarande äga rum, betyda, att regeringens och riksdagens ledamöter samt

Ang. sammanförande till gemensam valdag av valen till riksdagens andra kammare och till landstingen. (Forts.)

överbudet taget de mera aktivt politiskt intresserade i landet vartannat år få använda ett par månader av sin tid till valagitation och eljest till förberedande av de val, som skola äga rum. Detta är i och för sig icke så betungande, men den tid, som användes härför, skulle kunna få en bättre användning, om den ägnades åt de samhällsfrågor, som ligga under regeringens och riksdagens skärskådande. Det är för stor del av de mera aktivt politiskt intresserades tid, som går åt till valstrider.

Nu kommer man att invända mot vår mening: Ni komma aldrig att lyckas. De kommunala valen bli politiska även i framtiden, om ni också koppla av dem från de rikspolitiska valen. Det är möjligt, att det blir så. Det är emellertid mycket stor sannolikhet för att vi skola kunna lyckas att på denna väg i väsentlig mån avpolitisera de kommunala valen, att få dem att gå i lugnare fåror än de för närvarande göra. Någon skada kan en lagstiftning i den riktning som den föreliggande icke göra. Det är mycket möjligt och mycket sannolikt, att den kommer att göra nytta. Då så är fallet, vågar jag hemställa om att riksdagen måtte begära den utredning, som föreslås i motionerna — det är ju blott en utredning, som det är fråga om.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till vår reservation.

Herr Fast: Herr talman! Jag vill erinra kammaren därom, att, när vi behandlade detta ärende år 1935, intog denna kammare den ställningen, att den gick in för avslag på de då väckta motionerna men undanröjde hela den motivering, som konstitutionsutskottet förebragt till stöd för sitt yrkande. Nu finna vi, hurusom utskottet i år kommit till samma resultat, nämligen avslag på de föreliggande motionerna, men i fråga om motiveringen tryckt av och gjort till sin även den motivering, som användes år 1935. Det hänvisar till densamma och anger därutöver några nya skäl. Det är således klart, herr talman, att jag icke heller i år kan stillatigande finna mig i att denna motivering godtages.

Utskottet hade haft möjlighet att vidga ramen för den undersökning, som enligt mitt förmenande bör komma till stånd i detta ämne, utöver vad motionärerna själva anført, men för en enskild ledamot — dessutom har jag icke haft tillfälle att vara närvarande i utskottet vid ärendets avgörande — är det icke möjligt att lägga fram några mer fullständiga direktiv. De anvisningar, som, om man följer reservanternas, skulle åtfölja deras begäran om utredning, äro enligt mitt förmenande alltför snäva. Här lägger man tyngdpunkten helt enkelt på nödvändigheten av att förhindra en alltför stark politisering av de kommunala valen. Det är för mig av ganska underordnad betydelse just därför att jag icke tror, att detta kan ske på konstlade vägar. Är det så, att det finns ett behov av och utvecklingen går i den riktningen, att de kommunala valen bli partipolitiska, vilket man har all anledning att räkna med, komma de att bli detta, vare sig man sammankopplar dem med valen till andra kammaren eller icke.

Här ha framförts såväl i motionerna som i reservationen samt i 1935 års debatt starka skäl för att göra en undersökning, om man icke lämpligen kunde sammanföra landstingsmänna- och andrakammarvalen. När man skall gå till en sådan undersökning, kommer man emellertid fram till en hel del andra frågor därutöver, som måste undersökas. Denna kammare har egentligen aldrig tagit ställning till problemet om t. ex. ett fortlöpande av perioden, därest man går till upplösning av andra kammaren. Det är självklart, att vi icke skola låsa fast oss utan att först hava klart för oss vad vi vilja göra med detta problem. Det måste således undersökas i samband med de andra frågorna, om

Ang. sammanförande till gemensam valdag av valen till riksdagens andra kammare och till landstingen. (Forts.)

det skall vara någon mening med en undersökning. Man stöter emellertid också på andra problem, som jag tidigare pekat på, nämligen frågan om budgetårets eventuella omläggning. Det lägger för närvarande kanske icke oöverstigliga hinder men dock i varje fall mycket betydande hinder i vägen för Kungl. Maj:t att använda sig av de upplösningsmöjligheter, som Kungl. Maj:t för närvarande har, beroende därpå att man icke kan låta det föregående årets budget löpa. Vidare kommer man fram till frågan, huru man skall göra med stadsfullmäktige i de städer, som befinna sig utanför landstingen, och där nu skulle direkt av stadsfullmäktige utses ledamöter till första kammaren. Skola dessa val alltjämt räknas tillsammans med kommunala val eller skola de anses böra tillhöra gruppen av landstingsmannaval? Det kommer sålunda att bli en hel del frågor, som i ett sammanhang böra göras till föremål för en undersökning.

Ett steg har emellertid tagits för underlättande av en eventuell reform genom den ändring av rösträttsåldern, som av riksdagen beslutats, och varigenom åldersgränsen för deltagande i landstingsmannaval sänkts. Detta betraktar jag såsom en förberedande åtgärd för att kunna komma fram till det resultat, som motionärerna syfta till, medan utskottet anser raka motsatsen. Så olika se vi alltså på dessa problem.

Jag kan således, herr talman, icke förena mig vare sig med utskottet eller med reservanterna, då jag anser, att reservanterna icke ge de nödiga anvisningarna för en utredning, och utskottets motivering helt enkelt stänger vägen, så att man icke kan komma fram ett annat år med en motion, som ger tillräckligt vida vyer för den utredning, som jag hoppas skall komma till stånd.

Jag ber således, herr talman, att med hänvisning till den ståndpunkt, jag intog 1935, och den ståndpunkt, andra kammaren då intog, få yrka bifall till utskottets kläm med uteslutande av motiveringen.

Herr Bengtsson: Herr talman! Den senaste ärade talaren var icke belåten vare sig med utskottet eller med reservationen. Slutligen förklarade han dock, att han ville instämma i utskottets kläm. Då jag för min del anser, att den motivering, utskottet har förebragt för sitt avslag på motionerna i fråga, är bärande, ber jag att i korthet få yrka bifall till såväl utskottets kläm som dess motivering.

Herr Andersson i Rasjön: Herr talman! Den motivering, som den ärade representanten för utskottsmajoriteten anförde var så anspråkslös, att det kanske icke från motionärernas sida bör göras något vidare inlägg. Han hänvisade helt enkelt till den motivering, som låg till grund för utskottets avstyrkande år 1935, men vilken motivering, såsom herr Fast mycket riktigt påpekade, blev av andra kammaren underkänd.

Syftet med dessa motioner är, såsom den förste talaren här i debatten anförde, tvåfaldig: dels vill man begränsa de allmänna politiska avgörandena till ett färre antal gånger än vad fallet för närvarande är, och dels önskar man ett friläggande av de kommunala valen, så att dessa senare val kunde få försiggå under större hänsynstagande till rent kommunala och lokala förhållanden än nu.

Jag kanske bör förutskicka, att det icke finns ett spår av partiintresse i det initiativ, som folkpartiet här tagit. Detta initiativ kunde lika gärna ha tagits från vilket annat håll som helst. Vi ha aldrig ett ögonblick tänkt, att vi såsom parti skulle ha någon fördel av den föreslagna anordningen, utan vi ha lagt fram denna tanke, därför att den kommit upp vid diskussioner inom våra

Ang. sammanförande till gemensam valdag av valen till riksdagens andra kammare och till landstingen. (Forts.)

kretsar. Vi ha ansett den vara en ren lämplighetsfråga, en fråga av praktisk innebörd, som bör kunna diskuteras utan hänsyn till från vilket håll uppslaget kommit.

De skäl, som av utskottet åberopas, och som förskriva sig från 1935, röra sig inom två skilda motivkretsar. Dels argumenterar man mot själva tanken på längre intervaller mellan de politiska avgörandena, och dels tror man, att målet icke kan nås på den av oss föreslagna vägen. Det förvånar mig verkligen, att så ringa intresse visats för tanken på att inskränka till antalet de politiska valstriderna. Såvitt vi motionärer kunna finna, tala alla skäl för att den frågan tas upp till prövning. Hela vårt politiska liv skulle förlöpa mera balanserat, sundare och framför allt lugnare, därest man kunde åstadkomma längre periodicitet mellan valen, och framför allt skulle en sådan anordning innebära större stabilitet i regeringsförhållandet. Nu förstår jag mycket väl, att de härskande partierna, såsom de inrättat sig, anse det motivet icke längre aktuellt, enär de lagt en stabil grund för regeringsinnehavet för en tid framåt, och att flera eller färre val därvid icke spela någon särskild roll. Men det kan ju hända, att även denna koalition såsom allting annat mänskligt visar sig icke vara i evighet.

Särskilt om man tänker på den intensifiering, som valstriderna fått under de senaste, låt oss säga, tio åren, borde man, om man ser saken utan partisynpunkter, vara angelägen om att koncentrera avgörandena till ett färre antal. För demokratin ligger det verkligen en fara i denna mekanisering av valen — en mekanisering, som dessutom för med sig oerhört stegrade kostnader. Därför tror jag, att det skulle mötas med tillfredsställelse av dem som inom partierna syssla med tekniska och agitatoriska valförberedelser, om man ginge den väg, som motionärerna föreslagit.

De motskäl, som utskottet anfört, verka med förlov sagt ganska långsökta. Man påstår inom utskottet, att »förslagets realiserande skulle medföra den olägenheten, att den förskjutning inom väljarkåren, som under loppet av fyra år kunde inträffa, icke utan en upplösning av andra kammaren med säkerhet kunde konstateras under hela denna tid». Jag tillåter mig att spörja utskottsmajoriteten, på vad sätt en sådan förskjutning med det system, som vi nu ha, kommer till uttryck. På vad sätt inverkar en förskjutning vid landstingsvalen på riksdagens sammansättning? Ja, den inverkar icke på annat sätt än vad den skulle komma att göra i fortsättningen, nämligen att landstingen välja representanter till första kammaren. Periodiciteten för förstakammarvalen är emellertid så lång som åtta år, och någon ändring i det hänseendet har aldrig från motionärernas sida varit ifrågasatt. Jag kan således icke riktigt förstå, vad man inom konstitutionsutskottet menar, när man talar om att den nuvarande valanordningen skulle kunna bli ett partipolitiskt uttryck för en förskjutning inom väljarkåren mellan andrakammarvalen. Vidare påstår man, tvärt emot vad vi från vår sida hålla för sannolikt, att det skulle vara till nytta för de politiska intressena hos väljarkåren, om denna kår sattes i tillfälle att med täta mellanrum deltaga i val av rikspolitisk betydelse. Jag tror snarare, att fara föreligger från motsatt håll. Genom att oupphörligt driva fram valmännen — jag väljer ett sådant uttryck — till valurnorna och genom att oavbrutet sätta i gång denna hetsiga kampanj, som föregår varje val, är det fara för att det politiska intresset slappas i stället för att stegras. Om de politiska valen skedde med längre mellanrum, skulle väljarna få klart för sig, att det gällde någonting verkligt avgörande, och följaktligen skulle valhändelserna då te sig större och mera betydelsefulla än vad de göra nu.

Sedan gäller det den andra sidan av saken, nämligen frågan om de kom-

Ang. sammanförande till gemensam valdag av valen till riksdagens andra kammare och till landstingen. (Forts.)

munala valens politisering. Här bestrider man från många håll, att någon möjlighet finnes för att de kommunala valen kunna frigöras från politiska synpunkter. Jag vill icke förneka, att det kan vara riktigt — framför allt i de större städerna — men vad landsbygden angår har man alltjämt trots sammankopplingen med landstingsvalen i rätt stor utsträckning kunnat låta de kommunala valen försiggå efter andra än partipolitiska linjer. I den mån som de kommunala valen på landsbygden politiserats, har detta berott på sammankopplingen med landstingsmannavalen. Tämligen säkert är det, att om icke denna sammankoppling ägt rum, skulle de kommunala valen i vida högre grad än nu är fallet försiggå utan någon direkt partipolitisk bakgrund.

Det kan väl icke bestridas, att karaktären av andrakammar- och landstingsmannavalen i huvudsaken är densamma. Man må säga, att landstingsmannavalen rent formellt äro kommunala val, eftersom landstingen äro kommunala institutioner, men faktum är, att båda dessa val försiggå under precis samma former och under samma politiska betingelser. De kommunala valen däremot äro av en annan karaktär. Här gäller det inga lagstiftningsspörsmål och inga frågor av större ekonomisk räckvidd än dem, som gälla den egna kommunen. På det kommunala området förekomma många gånger frågor av helt annan innebörd än de, som äro kartlagda på de politiska partiprogrammen. Därför kan jag icke finna annat än att det ur kommunala synpunkter vore till betydande gagn, om man kunde låta de kommunala valen vara vad de egentligen böra vara.

Nu finns det ju inga förhoppningar om att hos kammaren vinna förståelse för motionerna. Herr Fast upprepade här sitt yrkande från förra gången, då vi behandlade denna fråga om underkännande av utskottets motivering. Det är klart, att, därest kammaren skulle i princip bifalla, vad utskottet hemställt, kommer jag att i andra hand stödja herr Fasts yrkande om strykande av motiveringen. Jag ber dock i första hand, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lundqvist: Herr talman! Herr Andersson i Rasjön föreföll att vara något besviken över att utskottets talesman närmast före honom fattat sig så kort, som han gjorde, och icke närmare utvecklat de skäl som utskottet haft för sitt ståndpunktstagande. Det kanske därför icke kan vara ur vägen, om en annan representant för samma utskottsmajoritet också tar till orda för att i någon mån vidare utveckla de synpunkter, utskottet lagt på denna fråga.

Jag skulle då allra först vilja säga, att jag tror, att man inom utskottet varit ganska enig om att det förslag, som framförts i motionerna, vore värt mycken sympati, och jag tror, att man varit ganska angelägen om att undvika en motivering, som skulle kunna tolkas på ett annat sätt. Jag har också med glädje konstaterat, att den förste ärade talaren i debatten oförbehållsamt erkände, att, även om utskottets motivering till synes var avvisande, mycken välvilja i alla fall inrymdes i motiveringen, när man synade densamma närmare. Jag skulle i detta sammanhang vilja säga till herr Fast, att jag har mycket svårt att se, att den motivering, som här presterats, skulle på något sätt utgöra något hinder för att den, som har lust, skulle med utsikt till framgång kunna till en kommande riksdag göra ett nytt försök till ändringar efter de något vidare linjer, som herr Fast talat om. Jag kan för min del icke alls inlägga en sådan betydelse i den motiveringen. Eljest vill jag för min del gärna erkänna, att om jag fått diktera motiveringen efter min egen mening, skulle den ha sett helt annorlunda ut, men det är ju ofta så, att det inom en majoritet finns olika nyanser, och detta gör, att man icke kan få in allt vad

Ang. sammanförande till gemensam valdag av valen till riksdagens andra kammare och till landstingen. (Forts.)

man vill. Här är det skrivet ganska kort, och det är en motivering, som alla, som stå bakom utskottets beslut, kunnat ena sig om.

Herr Andersson i Rasjön fann det vara anmärkningsvärt, att utskottsmajoriteten ägnat så litet intresse åt frågan, huruvida det var till fördel, att man hade politiska val, dit herr Andersson i Rasjön också räknade landstingsmannavalen, så ofta som vartannat år, eller om det icke skulle vara fördelaktigare att få dessa val endast vart fjärde år. Jag tror, att i den frågan kunna skäl anföras både för och emot. Jag skall för min del gärna erkänna, att jag personligen icke vågar intaga någon alldeles deciderad ståndpunkt i det avseendet. Onekligen har emellertid från utskottsmajoritetens sida pekats på vissa skäl, som man måste tillerkänna ett ganska avgörande värde för den *nuvarande* ordningen.

Jag har litet svårt att förstå herr Andersson i Rasjön, när han ville göra gällande, att med den maktkombination, som nu finns, skulle det vara ett *majoritetsintresse* här i riksdagen att slå vakt om den nuvarande ordningen med val vartannat år. På den punkten tillåter jag mig ha en diametralt motsatt uppfattning. För dem, som tillhöra den nuvarande regeringskoalitionen, skulle det väl fastmer vara fördelaktigare att få valperioderna så långa som möjligt, och majoritetspartierna borde ju gärna vara med om att stryka valen vartannat år för att i stället få val endast vart fjärde år. Herr Andersson i Rasjön och jag, vilka ju icke tillhöra regeringskoalitionen någon av oss, borde väl däremot finna det vara av värde att låta den allmänna opinionen yttra sig litet oftare.

Sedan frågade herr Andersson i Rasjön vad landstingsmannavalen ha för inflytande på riksdagens sammansättning. Ja, det veta vi ju alla, att landstingsmannavalen inverka på första kammarens sammansättning endast successivt, men jag vågar ändå ha den bestämda uppfattningen, att om det på något sätt vid landstingsmannavalen kommer fram en bestämd politisk opinion, så kommer en sådan sak icke att bli alldeles utan verkan på den politiska kursen i landet, och detta även om valutslaget icke kommer att innebära någon revolutionerande omändring av första kammarens sammansättning.

Man har också klagat på — åtminstone skedde detta i utskottet och man har också sagt ungefär detsamma här — att som det för närvarande är ordnat, ske kommunalfullmäktigevalen i skuggan av landstingsmannavalen och få därför icke heller den karaktär och den betydelse, som de annars skulle få. Ja, detta kan naturligtvis sägas, men i så fall måste man väl med samma fog kunna säga, att om man går in för den ordning, som herrar motionärer ha tänkt sig, komma landstingsmannavalen att ske i skuggan av andrakammarvalen. Det är naturligtvis de senare, som bli de dominerande, och landstingsmannavalen få då icke heller behålla den karaktär av åtminstone till viss del kommunala val, som de skola ha, o. s. v. Om kommunalfullmäktigevalen skola förrättas fristående från landstingsmannavalen, så komma de förra också att ske samtidigt med kyrkofullmäktigeval. Dessa båda val skulle i så fall sammanföras till samma dag, och då har man med fog rätt att säga, att då komma dessa kyrkofullmäktigeval att ske i skuggan av de kommunala valen. Många kanske mena, att det icke gör något. Personligen har jag emellertid den uppfattningen, att en sådan ordning icke skulle vara lycklig.

Jag och som jag tror åtskilliga jämte mig i utskottet sympatisera långa stycken med motionärerna, men därifrån och till att nu gå motionärerna till mötes är ju ett ganska långt steg. Man bör i varje fall icke, förefaller det mig, kräva ändringar av den genomgripande art, som det här är fråga om, förrän man har åtminstone ganska stor säkerhet för att det ute i landet före-

Ang. sammanförande till gemensam valdag av valen till riksdagens andra kammare och till landstingen. (Forts.)

finnes en *allmän* önskan därom och för att en sådan genomgripande ändring skall bli till verklig fördel.

När herr Holmbäck avslutade sitt anförande här i kammaren på det sympatiska och försynta sätt, som han gjorde, med att säga, att någon skada kan icke uppkomma, ifall riksdagen går med på den begärda lagstiftningen, men det är möjligt och sannolikt, att lagstiftningen skall komma att bli till nytta, då måste jag säga, herr talman, att grunden för en sådan lagstiftningsändring som den här ifrågasatta är för svag. Nog böra åtminstone motionärerna själva och de, som föra deras talan, vara mera säkra på att ändringen icke bara icke åstadkommer skada utan även blir till verklig nytta.

Jag tror, att jag med det nu sagda har kanske icke tillräckligt men dock i någon mån sökt försvara den ståndpunkt, som majoriteten i utskottet har intagit i denna fråga, och jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets yrkande, både dess motivering och dess kläm.

Herr Andersson i Malmö: Herr talman! Herr Andersson i Rasjön framhöll, att folkpartiet icke betraktat denna fråga ur politisk synpunkt utan ur rent saklig synpunkt. Jag förstår emellertid icke, varför herr Andersson i Rasjön skall tro sämre om representanterna för andra partier och tro, att de här i riksdagen av politiska skäl skulle gå emot den motion, som herr Andersson i Rasjön här varit med om att väcka. Även vi andra, i andra politiska partier, ha betraktat denna fråga från rent sakliga synpunkter.

I de väckta motionerna har man velat främja två syften, båda enligt min mening lofvärda. Dels vill man få till stånd en avpolitisering av de kommunala valen, dels vill man erhålla en inskränkning i antalet offentliga val, så att dessa komma att infalla vart fjärde i stället för vartannat år. Jag skulle för min del gärna ha varit med om en utredning om inskränkning av antalet offentliga val, om jag hade ansett, att den väg, som skisserats upp i motionerna, varit framkomlig. Emellertid tror jag icke, att man kommer att vinna de syften, som man uppställt i motionerna. Man kommer icke att avpolitisera de kommunala valen, även om landstingsmannavalen icke längre skola sammanfalla med de kommunala valen utan företagas vid samma tidpunkt som andrakammarvalen. Jag är bestämt övertygad om att om det gjorda förslaget skulle gå igenom, så skulle vi ändå få stora allmänna val vartannat år, varannan gång ett val av rent politisk natur och varannan gång ett visserligen kommunalt val, men ett val, som enligt min övertygelse även det i hög grad skulle bli, i varje fall i viss omfattning, av politisk art. Eftersom man alltså icke kommer att vinna syftet att inskränka antalet offentliga val med vad man här har föreslagit, så har jag för min del icke kunnat vara med om att biträda motionernas yrkande.

Beträffande utskottets motivering är det alldeles riktigt, som herr Lundqvist sade, att utskottet verkligen har i varje fall försökt vara vänligt mot motionärerna. I vad mån man har lyckats, vill jag icke uttala mig om, men jag tror icke, att den av utskottet anförda motiveringen skall kunna verka hindrande för ett nytt initiativ i frågan. Ett nytt initiativ kan, som herr Fast nämnde, vara välbehövligt, och det kan enligt min mening komma fram, även om riksdagen skulle bifalla utskottets förslag med motivering, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Holmbäck: Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort och endast yttra några få ord i anledning av vad herr Lundqvist i Rotebro anförde.

Herr Lundqvist uppfattade som ett värde, att man tack vare landstings-

Ang. sammanförande till gemensam valdag av valen till riksdagens andra kammare och till landstingen. (Forts.)

mannavalen vartannat år kunde få ett uttryck för hur opinionen ligger bland väljarna i politiskt hänseende, och detta värde ville han behålla. Det är möjligt, att det kan ligga ett visst värde i att få fram denna opinion, men den har aldrig haft så stor betydelse, att den kunnat fälla en regering. Så pass mycket hava dessa val alltså icke kunnat inverka på landets politiska utveckling. Jag tror, att det vore en dålig statsminister, som icke med ledning av vad pressen skriver eller vad folk i allmänhet säger skall kunna veta, hur vinden går i landet, oavsett om det är politiska val just då eller icke. Han kan naturligtvis icke veta det så i detalj, som man kan göra efter ett val, men naturligtvis vet han det i huvudsak ändå.

Låt oss emellertid medge, att det ligger ett värde däri, att man genom dessa val får reda på den politiska stämningen i landet vid ett visst tillfälle, även om detta icke medför någon verkan på regeringens sammansättning. Frågan blir emellertid i så fall, om detta värde är större än de olägenheter och nackdelar, som följa därav, att det skapas genom en stor, kostsam och tidsödande valkampanj, som tröttrar både politikerna och allmänheten. För min del håller jag före, att det värde, som i här nämnda avseende skapas genom landstingsmannavalen, är alldeles för litet i förhållande till vad det kostar.

Herr Lundqvist i Rotebro gjorde även gällande, att om man nu skulle gå in för den linje, som här blivit föreslagen, detta som konsekvens skulle fordra — jag minns icke riktigt hur uttrycket föll — att kyrkofullmäktigvalen skulle sammanföras med de kommunala valen, varigenom de skulle komma att företagas i de kommunala valens skugga. Detta ha i varje fall vi icke påyrkat. Det är ett alldeles nytt moment, som här har förts in i debatten.

Herr Lundqvist polemiserade vidare mot mina slutord om att någon skada icke kunde vållas genom den nya lagstiftningen, men att däremot skulle finnas mycket stor sannolikhet för att den skulle bli till betydande nytta. Detta var en alltför svag grund, sade han, att bygga ett lagstiftningsförslag på. När jag yttrade detta, skedde det därför att jag ville vara uppriktig och säga precis vad jag tänkte. Överhuvud taget är det ju ytterligt sällsynt, att man kan åstadkomma en lagstiftning, om vars konsekvenser man på förhand med absolut säkerhet kan uttala sig. Under den stora rösträttsrörelsen stod åsikt mot åsikt. En del ansåg, att allmän rösträtt skulle leda till fördärv för folket, medan andra höllo före, att det skulle gå alldeles utomordentligt bra. Man kunde naturligtvis icke avgöra vilket som skulle bli fallet, men man kunde tala om sannolikheten för det ena eller det andra. De som ansågo, att det skulle gå bra, röstade naturligtvis för det. Det är givetvis på samma sätt med den nu förevarande frågan. Jag anser för min del, att det kommer att gå mycket bra och att det kommer att medföra betydande fördelar, om man lägger om lagstiftningen i den föreslagna riktningen. När härtill kommer, att man icke kan tänka sig, att det kan uppstå någon skada av den ändrade lagstiftningen — vilket beträffande de allra flesta lagstiftningar är en synpunkt, som måste tagas i betraktande — då tycker jag, att det föreligger utomordentligt starka skäl för att skrida till en utredning om en ny lagstiftning på området.

Herr Fast: Herr talman! Jag vill bara fästa uppmärksamheten vid att, om man vill hålla vägen öppen för ett förslag till skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning av frågan i ett större sammanhang och från andra utgångspunkter, kan man icke gärna bibehålla den motivering, som utskottet här har anfört. Jag behöver bara hänvisa till vad man exempelvis skrev år 1935, vilken motivering här blivit återupprepad och understruken, rörande samman-

Ang. sammanförande till gemensam valdag av valen till riksdagens andra kammare och till landstingen. (Forts.)

blandandet med förstakammarproblemet, rörande risken för att en regering skulle frestas exempelvis att upplösa första kammaren o. s. v., en rad av spekulationer, som äro av den beskaffenhet, att det är alldeles omöjligt att från riksdagens sida under den närmaste tiden taga upp detta problem, där-est man bifaller utskottets motivering.

Detta är egentligen det sakskäl, som ligger bakom mitt yrkande, och jag tror, att de, som vilja hålla vägen fri för en framstöt av något vidare omfattning än här föreligger i motionerna, böra följa mitt yrkande att stryka utskottets motivering. Jag tänker också begära votering om den saken.

Herr Lundqvist: Herr talman! Gentemot herr Fast's senaste yttrande ber jag endast att få fästa kammarens uppmärksamhet på att ingen av utskottets talesmän här i kammaren, vilka väl närmast böra känna till innebörden och avsikten med den motivering, som är skriven, delat den uppfattning, åt vilken herr Fast här gav uttryck. Jag säger detta endast för att visa, att det kan icke vara så farligt att ta utskottets motivering, som herr Fast söker göra gällande.

Sedan vill jag säga ett par ord till herr Holmbäck. När jag uttalade mina farhågor för att ett bifall till den folkfrisinade motionen skulle kunna draga med sig, att kyrkofullmäktigevalen skulle komma att ske på samma gång som kommunalfullmäktigevalen, så frågade herr Holmbäck vem som hade föreslagit detta. I varje fall ha vi icke sagt det, sade han. Jag förstår, att detta uttalande från herr Holmbäck's sida är en fullkomligt oavsiktlig felaktighet. Jag måste fästa kammarens uppmärksamhet därpå, att i de motioner, som vi nu behandla, står det på sid. 3 längst upp följande: »Möjlighet yppar sig då också att förlägga samtliga kommunala val till samma förrättning, något som nu icke låter sig göra, exempelvis beträffande kommunalfullmäktigeval och val till kyrkofullmäktige.»

Jag förmodar alltså, att man i varje fall inom det folkfrisinade partiet icke varit främmande för denna tanke. Jag går så långt, att jag enbart med hänvisning till detta exempel tillåter mig bestrida herr Holmbäck's påstående om att ett bifall till motionerna i varje fall icke kan medföra någon skada. Jag menar för min del, att denna reform verkligen är av sådan art, att jag måste på denna punkt beteckna den såsom ganska skadlig.

Herr Holmbäck gjorde vidare gällande, att man icke kan lagstifta med absolut säkerhet på förhand för att den nya lagstiftningen blir bra utan man måste räkna med en viss sannolikhet o. s. v. Ja, men nog har jag, herr talman, åtminstone när jag motionerat om en lagändring, personligen varit övertygad om eller i varje fall hyst en mycket fast tro på att det förslag, som jag kom med, skulle vara till nytta. Jag har icke motionerat i en fråga, där jag bara trott, att det funnes viss sannolikhet för att ändringen skulle bli till fördel och icke bara till skada. Jag tycker, att man måste ha litet starkare tro, i varje fall själv, på den sak, som man förordar, när man begär ett ingripande.

Herr Holmbäck hade den uppfattningen, att man icke behöfde den opinionsyttring, som jag talat om, vartannat år för att få reda på hur opinionens växlingar gestaltade sig. Det skulle vara skräp till statsminister, menade han, som icke genom att läsa olika pressorgan skulle kunna se, hur vinden blåser. Jag har ju för min del aldrig varit i en sådan situation och lär heller aldrig komma att bli försatt i den, men icke är jag alldeles övertygad om att det är så förfärligt lätt att med ledning av pressen rätt läsa ut, hur opinionen gestaltar sig. Jag undrar t. ex., om det var någon här i landet, som i höstas före valet med ledning av de olika pressorganens uttalanden kände sig säker

Ang. sammanförande till gemensam valdag av valen till riksdagens andra kammare och till landstingen. (Forts.)

om att valutgången skulle bli sådan den blev. Att döma av en del större tidningar, som stå herr Holmbäck ganska nära, hade man i varje fall på det hållet uppenbarligen väntat sig en helt annan utgång, varav alltså följer, att man på det hållet hade bedömt det politiska läget alldeles orätt, vilket givetvis även den då skulle ha gjort, som litat på dessa tidningsuttalanden. Jag har härmed endast velat framhålla, att det kanske ändå icke kan skada, om man tillförlitligt vill ha fram, hur den politiska opinionen växlar, att låta valmännen ge sin mening till känna.

Herr Holmbäck: Herr talman! Jag vill endast säga, att min polemik mot herr Lundqvist i fråga om kyrkofullmäktigevalen hängde i luften men att jag i övrigt måste vidhålla min argumentering på andra punkter.

Vad angår själva voteringen yrkar jag fortfarande bifall till reservationen, men för den händelse den icke skulle vinna bifall, vill jag liksom herr Andersson i Rasjön ansluta mig till herr Fasts yrkande.

Efter det överläggningen härmed förklarats avslutad, yttrade herr förste vice talmannen, att han komme att framställa särskilda propositioner dels beträffande utskottets hemställan, dels ock beträffande utskottets motivering.

I enlighet härmed gav herr förste vice talmannen till en början i fråga om utskottets hemställan propositioner först på bifall till berörda hemställan samt vidare på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Härefter framställde herr förste vice talmannen propositioner beträffande motiveringen, nämligen dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på ogillande av samma motivering; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Fast begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner konstitutionsutskottets motivering i dess utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren ogillat samma motivering.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Fast begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 87 ja och 65 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 15.

Härefter föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillbyggnad till beskickningshuset i Washington; och

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att med Älvsborgs läns landsting träffa avtal om uppförande och drift av en psykoneurosanstalt.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16.

Härpå upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkpropositionen gjorda framställningar om anslag till byggnadsarbeten, avseende kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 17.

Vid nu skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande, nr 5, i anledning av vissa motioner, avseende ändringar i gällande tullar eller tilläggstullar, blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 18.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 166, angående ytterligare statsunderstöd till vissa torrläggningsföretag;

nr 167, angående lindring i köpevillkoren vid försäljning av viss kronoegendom m. m.;

nr 168, angående disponerande av avkastningen av statens hästavelssfond;

nr 181, angående fortsatt reglering av tillverkningen och avsättningen av potatismjöl;

nr 156, med förslag till lag om lagsökning och om handräckning för fordran (lagsökningslag) m. m.;

nr 172, med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 om erkända arbetslöshetskassor m. m.; och

nr 180, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 3 mom. 3 och § 4 mom. 5 förordningen den 31 mars 1922 (nr 130) angående uppbörd av avgifter för försäkringar i riks försäkringsanstalten jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

Dessa propositioner bordlades.

§ 19.

Härpå föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 6, i anledning av väckta motioner om upphävande av tullen å nikotin, och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 20.

Ang. avskaffande av tullen på kaffe. Å föredragningslistan fanns vidare upptaget bevillningsutskottets betänkande, nr 7, i anledning av väckt motion om avskaffande av tullen på kaffe.

I en inom andra kammaren av herr *Senander m. fl.* väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 235, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta avskaffa tullen på kaffe.

Utskottet hemställde, att motionen II: 235, av herr *Senander m. fl.*, om avskaffande av tullen på kaffe, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Fru Rönn-Christiansson: Herr talman! Då vi begärt slopandet av tullen på kaffe, är det därför, att denna tull är en typisk fattigmanstull. Kaffet är en dryck, som konsumeras av de breda lagren. Höjandet av livsmedelstullar betyder höjande av de indirekta skatterna, och de som särskilt bli lidande härpå äro arbetarhustrurna. På dem vilar ansvaret för hur debet och kredit skall gå ihop i ett hushåll. Det beslut, som här fattas, bör alltså fattas med hänsyn till arbetarhustrurna. När man i valrörelsen går ut och talar med kvinnorna om politik, är det i regel livsmedelsfrågorna, som beröras, därför att dessa ligga kvinnorna närmast om hjärtat. Och då majoriteten av arbetarkvinnorna äro husmödrar, ha dessa säkerligen ingenting emot, att kaffet blir billigare.

I Social-Demokraten för den 4 mars detta år återfinner man en artikel betitlad »En kamp i det tysta» och signerad av Inga Fjäll, vilken artikel ger en utomordentlig spegelbild av hur svårt landsbygdens fattiga ha det. Varje beslut och varje reform, som syftar till att förbättra läget för de fattiga och eftersatta folkgrupperna, är därför av värde, och förbilligandet av livsmedel blir en direkt hjälp åt de eftersatta folkgrupperna. Jag anser, att motionen är ett direkt uttryck för vad det fattiga folket och vad kvinnorna kräva. Kvinnorna, säger man, är en politisk maktfaktor, och det är riktigt. När de nu medverkat till att det blivit arbetarmajoritet i andra kammaren, böra de också ha rättighet att vänta sig förbättringar på detta sitt speciella område.

Utskottet anser, att höjandet av tullen varit motiverat med hänsyn till att man måst skaffa staten förbättrade finanser. Mitt parti kan under inga förhållanden medverka till fattigmanstullar. Men utskottets motivering är ändå ej logisk, därför att läget för närvarande ej motiverar dessa högre tullar. Utskottets enhälliga avslagsyrkande bevisar, att man här ej vill taga något ansvar för de fattiga hemmens finansiella läge. Utskottet föreslår ej ens en sänkning av den nuvarande höga kaffetullen. Jag anser, att beslutet här bör gå i den riktningen, att det gagnar de eftersatta folkgrupperna i stad och på land. Beslutet bör alltså vara lätt att fatta för arbetarmajoriteten här i kammaren.

Herr talman! Med vad jag här anfört ber jag få yrka bifall till motionen.

Herr Lövgren: Herr talman! När bevillningsutskottet är enhälligt i sitt avstyrkande av motionen, beror det därpå, att vi så småningom kommit i ett jämviktsläge i denna fråga. Det finns här i riksdagen en grupp, som gärna skulle vilja ha en kaffetull mycket, mycket högre än den, som nu utgår, och en annan grupp, som gärna skulle vilja slopa den. Kaffetullen höjdes i början av 1920-talet, för att staten skulle få ökade inkomster. Den sänktes sedan år 1929 till 30 öre per kilogram. Längre var det omöjligt att komma. När vi socialdemokrater ha ansett, att vi kunna nöja oss med sedan 1932 gällande status quo, alltså en tull på 45 öre, är det därför, att man borttagit den sockerskatt, som tidigare fanns, och vi se i borttagandet av denna sockerskatt en

Ang. avskaffande av tullen på kaffe.

kompensation för de 15 ören, som man lade på kaffetullen år 1932. Vi ha därför ansett, att vi i nuvarande läge kunna nöja oss med att låta tullen vara som den är.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 21.

Föredrogs vart för sig bevillningsutskottets betänkanden:

nr 8, i anledning av väckt motion angående förbättrad lagstiftning rörande mantalsskrivning och därmed sammanhängande frågor;

nr 9, i anledning av väckt motion angående större frihet för industriföretag till avskrivningar i beskattningsavseende å industrifastigheter; och

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för Aktiebolaget svenskt konstsilke från erläggande av accis för ett parti konstsilke-avfall.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 22.

Till avgörande förelåg härefter första lagutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion angående skydd för markägares rätt till bärplockning å viss egen skogs- och hagmark.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 266, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Johansson* i Norrfors m. fl. hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning om skydd för markägaren för rätten till bärplockning å skogs- och hagmark, belägen närmast hans gård, samt å områden, där han vidtagit särskilda åtgärder för att förhöja lingonskördens storlek.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade emellertid herrar *S. Erik Anderson*, *Colleen*, *P. Verner Andersson* och *Eriksson* i Toftered hemställt, att riksdagen måtte besluta underdånig skrivelse med begäran att ärendet av Kungl. Maj:t för förnyad omsorgsfull utredning måtte överlämnas till lagberedningen att upptagas vid arbetet med en reform av jordabalken.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Eriksson** i Toftered: Herr talman! Det har vid behandlingen av denna motion i första lagutskottet ej funnits någon meningsskiljaktighet bland utskottets ledamöter angående behövligheten av en ändring i den nu gällande ordningen i fråga om rätt till plockning av bär. Det framgår tydligt av första punkten i lagutskottets utlåtande, att det tvärtom varit en mycket stor enighet om behovet av en ändring härvidlag.

Utskottet säger där särskilt på ett ställe: »Att gällande ordning medför vissa olägenheter och ofta innebär ett irritationsmoment för den jordägande befolkningen å landsbygden, torde icke kunna bestridas». Det är så sant, som det är sagt och skrivet. Det har förekommit, att den nu gällande ordningen

*Ang. skydd
för mark-
ägares rätt
till bärplock-
ning å viss
egen skogs-
och hagmark.*

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning å viss egen skogs- och hagmark. (Forts.)

har föranlett rättegångar angående ärekränkning och överfall vid sådana tillfällen, då obehöriga personer trängt sig in på den jordbrukande befolkningens husknutar och plockat vilda bär. Den jordbrukande befolkningen har svårt att förstå, att när det växer bärbuskar inpå husknutarna eller utmed gärdesgårdar och dikesrenar på deras odlade marker, utomstående personer skola ha bättre rätt till dessa vilda bär, än vad jordägaren själv har.

Striden står ej längre mellan den jordägande och den icke jordägande befolkningen på landsbygden. Den tiden är ett övervunnet stadium, när den jordägande befolkningen vägrade den icke jordägande befolkningen på landsbygden att plocka bär på dess marker. Det är andra förhållanden, som inträtt under senare tid, och det är, att det kommer hela buss- och billaster med människor från storstäderna och från badorterna på landsbygden om sommaren, vilka tränga in på husknutarna och in på de odlade markerna utmed gärdesgårdar och dikesrenar samt plocka de vilda bär, som jordbrukarna sedan gammalt räknat som sin särskilda tillhörighet.

Jag är av den åsikten, att med den välvilliga motivering, som utskottet intagit, borde det slutat med att om ej tillstyrka motionen så dock åtminstone sträcka sig så långt, som reservanterna här föreslagit.

Jag skall därför, herr talman, med hänvisning till första punkten i utskottets motivering be att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Pettersson* i Dahl, *Olsson* i Kullenbergstorp och *Mattsson*.

Herr **Johansson** i Norrfors: Herr talman! Jag är tacksam för utskottets välvilliga motivering i denna fråga, men jag vill nämna en däri ej berörd synpunkt, som bör komma till kammarledamöternas kännedom, en synpunkt, som gör sig mer och mer gällande, vad tiden lider.

Lingonen ha blivit en handelsvara, tidvis med mycket goda priser, framför allt för de mindre fastighetsägare, som gå ut och avplocka sina marker och därigenom kunna skaffa sig en god inkomst. Jag skall också nämna, att det är inga betydelselösa ting, det här rör sig om. Under år med någorlunda goda lingonskördar kan det i kusttrakterna av vårt län skördas omkring 10 lådor per hektar på vissa områden. Jag syftar på de områden, som äro omnämnda i motionen, där markägaren vidtagit vissa åtgärder för skördens höjande. När man vet, att varje sådan låda betingar ett värde av omkring 10 kronor och ibland betydligt mera, så betyder detta, att en småbrukare, som röjt och ordnat för lingonskördens tillväxt, kan bereda sig en under förhandenvarande omständigheter god biinkomst. Man kan under sådana förhållanden väl förstå den förtrytelse, som han måste känna, när han en dag finner, att andra bärplockare äro i färd med att skörda bären på dessa områden och därmed undandraga honom den alltför väl behövlige inkomst, som han påräknat.

Det är dessa synpunkter, som numera göra sig allt mer gällande och äro allt mer starkt framträdande samt utgöra ett tydligt irritationsmoment. För mig framstår det som oundgängligt, att denna fråga löses på ett för båda parter någorlunda tillfredsställande sätt, och jag skall därför, herr talman, be att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen.

Herr **Bergquist**: Herr talman! Första lagutskottet har ju med största välvilja behandlat denna motion, och jag tror mig våga säga, att utskottet praktiskt taget varit enhälligt i fråga om de principer, som böra härska på detta område. Utskottet har klart och tydligt sagt ifrån, att det numera ej rå-

*Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning å viss egen skogs- och
hugmark. (Forts.)*

der någon meningsskiljaktighet angående menige mans hävdvunna rätt till bärplockning, men också samtidigt sagt, att den nuvarande ordningen medför vissa olägenheter, särskilt då det gäller bärplockning på områden, som ligga omedelbart intill vederbörande jordägares bostad, eller då det är fråga om bärplockning på områden, där man vidtagit särskilda åtgärder för att befrämja bärproduktionen.

Anledningen till att utskottet ej tillstyrkt någon positiv åtgärd i detta avseende är endast den, att lagberedningen fått i uppdrag att som närmaste arbetsuppgift taga hand om en revision av jordabalken. Då finns det all anledning att räkna med att, när lagberedningen tar upp jordabalken, den också tar upp denna fråga om jordägarens rätt till bär och om bärplockning överhuvud taget. Första lagutskottets ställningstagande innebär alltså ej annat, än att utskottet ansett det onödigt att nu särskilt skriva till Kungl. Maj:t om denna sak, då jordabalkens revision redan överlämnats till lagberedningen och frågan således kommer upp i samband därmed.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Gustafsson** i Lekåsa: Herr talman! När jag hört herr Bergquist och hans motivering för den ställning, som utskottet intagit, och den välvilja, som från utskottet kommit motionen till del, vill jag understryka, att den lagberedning, som nu kommer att behandla frågan, också måste behärta de synpunkter, som vi framfört i motionen. Jag har dessutom tänkt, att det då skulle finnas möjlighet att på ett lämpligt och enkelt sätt förverkliga motionens syfte. Det talas rätt ofta i denna kammare om på vilket sätt vi skola stifta lagar, som kunna bli till full effekt. Vi hava icke i motionen tagit upp denna sak, men jag skulle vilja säga, att vi kunna fridlysa vissa områden, när det gäller fisket och när det gäller jakten. Vi kunna också fridlysa vissa områden för intrång genom beträdande. För tagande av väg över annans mark finnes ju också lagstadgat hinder. Jag anser därför, herr talman, att det skulle vara möjligt för lagberedningen att tänka på en sådan sak som att ett visst område, som tillhör en hemmansdel och kanske ligger 300—400 meter eller längre bort från gården, ändå skulle kunna under vissa dagar, exempelvis 14 dagars tid, fridlysas för ägarens egen räkning. Jag finner detta vara ett sätt att lösa denna fråga, varför jag har velat framföra det och få det antecknat till protokollet.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Brädefors**: Herr talman! Det är icke första gången, som denna fråga är på tapeten här i riksdagen. Från jordägarnas sida ha redan tidigare gjorts ansatser till att göra en begränsning av den hävdvunna rätt, som hittills har funnits för varje människa här i landet att tillvarataga skogsbär. Man spårar här någonting, som kommer från den jordägande delen av befolkningen, som ett ytterligare angrepp mot den gamla, jag säger urgamla, rättighet, som svenska folket haft — även den del som icke har egendom. Detta är att ytterligare sätta spärr för de egendomslösas möjligheter att på något sätt förbättra sina livsbetingelser med sådana åtgärder som tillvaratagandet av skogsbär och dylikt.

Det har tidigare i skogstrakterna också varit en sorts hävdvunnen sed, att befolkningen har idkat jakt och fiske även på privata marker och områden, och länge tillbaka har icke sagts någonting av jordägarna om dessa saker. Men under senare tider har det i det fallet blivit andra förhållanden. Nu är det så, att man får betala arrende för att kunna idka jakt och fiske på privata områden. Det har skymtat fram — av en talare här i kammaren även i denna

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning å viss egen skogs- och hagmark. (Forts.)

debatt — att det är möjligtvis samma mening, som gör sig gällande även i detta fall, när det gäller tillvaratagandet av skogsbär. Det var en talare, som sade, att nu hade lingonen blivit handelsvara, och jordägarna kunde göra sig betydande inkomster genom tillvaratagandet av lingonen. Det är därför man vill avstånga dessa lingonmarker för icke-markägare. Jag undrar, om det icke finnes tillräckliga lingonmarker nästan — jag höll på att säga — på vars och ens marker, som äger ett hemman. Åtminstone är det fallet där uppe i Norrland och Norrbotten, att den, som har ett hemman, har också lingonmarker och andra bärmarker. Det är i regel så, att markägaren aldrig tillvaratar alla dessa växande bär i sina skogar, utan de få ruttna ner. Meningen är nog icke, att man skall spara dessa åt markägaren för att tillvaratagas av honom, utan meningen är — och jag tycker, att de som motionerat i denna sak också borde hava sagt ut det — att när man fått till stånd en sådan lag, får jordägaren arrendera ut dessa bärplockningsmarker åt dem, som plocka bären. På det sättet gör han sig en betydande inkomst men icke på så sätt, att han själv skulle plocka dessa bär. Jag tycker, att när man många gånger från jordägarnas och från böndernas sida i synnerhet har gjort gällande, att man skall försöka att gemensamt hjälpa varandra på landsbygden, så borde i denna gemensamhetssträvan även de vara inrangerade, som icke äro jordägare. När man vill göra gällande, att man önskar, att även sådana skola hava sin bärgning på ett eller annat sätt, borde man icke göra sådana skrankor, som man nu föreslår och föreslagit många gånger förut, att helt och hållet avstånga de egendomslösa från dessa små biinkomster och extrainkomster, som de kunna skaffa sig med bärplockning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

§ 23.

Herr statsrådet *Forslund* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 185, angående nedsättning av räntan för egnahemslån vid statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

Denna proposition bordlades.

§ 24.

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning å viss egen skogs- och hagmark. (Forts.)

Fortsattes behandlingen av första lagutskottets utlåtande nr 12; och yttrade därvid:

Herr Lindmark: Herr talman! Jag kan icke förneka, att jag har ganska starka sympatier för den motion, som nu behandlas. Förslag om reglerande åtgärder för att bevara markerna och möjliggöra för fastighetsägarna att plocka lingonen hava ju, som nämnts, flerfaldiga gånger varit på tapeten men hittills utan resultat, bland annat, därför att problemet är mycket svårt att rationellt lösa. Det blir en konflikt mellan den gamla rätten för de egendomslösa att plocka bär och det intresse markägaren därvid kan hava. Om det nu vore så, att det vore likartade förhållanden inom olika delar av landet, vore problemet givetvis enklare. Men nu äro omständigheterna så ytterst olika. På en del håll kan det vara tillräckligt att fridlysa områden med en radie av 200—300 meter från gården, men i andra delar av landet täcker ett sådant fridlyst område icke alls det föreliggande behovet. Man får där lov att i vissa fall fara flera kilometer i skogsmarkerna, innan man hittar bärmarker. Hur

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning å viss egen skogs- och hagmark. (Forts.)

skall man då kunna lösa problemet? Det är, som sagt, mycket besvärligt att klara detta.

Inom utskottet försökte vi att komma till en enig linje, ett utlåtande från utskottets sida, som skulle vara mycket tillmötesgående, ehuru på skäl, som vice ordföranden redan anfört, gående i avstyrkande riktning. Icke förty hava reservanter uppträtt. Det kan hava den nyttan med sig, att problemet kommer under debatt.

När emellertid herr Gustafsson i Lekåsa tror sig hava hittat lösningen på problemet, så har jag den uppfattningen, att han ingalunda har gjort det. Det är ju olika förhållanden i olika delar av landet. Vid den undersökning av frågan, som lagberedningen kommer att göra i samband med reformeringen av jordabalken, kan det dock vara nyttigt att i denna debatt fästa uppmärksamheten å möjligheten av en sådan lösning, så att vederbörande må kunna taga även det förslaget till omprövning.

Herr Brädefors säger, att med motionen avses att »sätta spärr för de egendomslösa», och, som det hette under senare delen av anförandet, »att avstänga de egendomslösa från bärplockning». Då måste jag emellertid protestera. Det kanske vore lämpligt, att motionärerna själva finge göra detta. Men i den mån utskottet ställt sig välvilligt till motionen, har det givetvis varit av helt andra skäl än att komma den egendomslösa befolkningen på något sätt i detta hänseende till livs. Ingalunda. Skogsmarkerna äro ju mycket vida. Lingonen äro icke koncentrerade enbart till den närmaste delen kring gården. De finnas i hagmarker, på bergssluttningar, överallt. Det kan aldrig falla Sveriges riksdag in, skulle jag tro, att utfärda något generellt förbud mot att de fattiga och egendomslösa skulle få plocka bär på betydande avstånd från gården. Ingalunda. Nej, härvidlag hava vi att försöka finna möjligheter att avväga skäligheten av de berättigade intressen, som från markägarens sida kunna göras gällande, och det intresse, de egendomslösa av ålder haft att utan avgift få plocka bär. Säkerligen föreligger icke heller den undertanken, att markägaren genom ett förbud skulle kunna få utarrendera bärmarkerna och därmed skaffa sig vissa inkomster, utan man avser endast att få bort det irritationsmoment, som föreligger däri, att stadsbor, kanske långt ifrån kommande främlingar, tränga tätt in på gårdarna och de odlade markerna och taga sig vissa rättigheter, som kunna vara ganska obehagliga för markägaren. Kunna vi hitta lösningen på detta problem, vore det gott och väl. Det bör som sagt bli en lösning med hänsynstagande till olika intressen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Gustafsson i Lekåsa: Herr talman! Gentemot vad herr Brädefors yttrade här vill jag bara hava sagt, att det väl aldrig varit motionärernas mening att man skulle beröva den fattiga delen av folket rätten att plocka skogsbär: lingon, blåbär och andra i skogen vilt växande bär. Det är alldeles klart, att frågan måste lösas. Vi hava många gånger hört herr Brädefors vittna i denna kammare, att han är mycket mån om småbrukare och andra. Tänk på alla dessa egnahemsägare, som hava en enda liten fläck, där det växer skogsbär, och som få se, att en familj från närmaste stad kommer just den dag, de hålla på med skördbärgningsarbete, och plocka upp vartenda bär!

Jag undrar, om herr Brädefors, om han själv vore i det läget, inte skulle vilja fridlysa denna lilla bit, även om den låge 3, 4 eller 5 km från hans hem. Jag måste i alla fall säga, att jag förmodar, att lagberedningen kommer att lämna så mycket skydd åt den jordägande befolkningen, att den som har ett

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning å viss egen skogs- och hagmark. (Forts.)

litet område, som han lagt ned särskild omsorg och arbete på för att kunna få skogsbären bättre utvecklade och väl mogna, kan få skydd för detta. Det behöves icke på något sätt hindra den fattiga befolkningen i landet från att kunna tillgodogöra sig de vilt växande skogsbären i skogarna och på de stora vidderna. Det har aldrig varit vår mening, herr Brädefors.

I övrigt ber jag att få instämma i herr Lindmarks yttrande, att lagberedningen tager under omprövning vad som anförts från min sida, och med detta vidhåller jag mitt yrkande.

Herr **Hansson** i Vännäsby: Herr talman! Jag ber att få anföra några ord i den föreliggande frågan.

För min del är jag synnerligen förvånad över att utskottsmajoriteten avstyrkt den föreliggande motionen, efter att dock i motiveringen av sitt utlåtande ha talat om de synpunkter som föreligga i denna fråga, och att man har förståelse för motionen och motionärernas önskemål och för det som ligger bakom de synpunkter som de framfört samt att man har skäligt intresse för att ge jordägaren stöd, så att han måtte komma i ett mera rättsskyddat läge i fråga om dessa skogsbär. Man uttalar också sin oro för att skaror av människor ströva omkring på enskilda områden och taga vara på de värden som där finnas.

Jag är även synnerligen förvånad över det anförande, som hölls av utskottsmajoritetens talesman nyss, vilket gick i samma stil som utskottets motivering, men likväl kunde han icke vara med på det krav, som framföres i reservationen. Talesmannen för utskottet här säger, att den utredning, som pågår med avseende på jordabalken, torde komma att taga upp denna fråga till behandling. Har man den uppfattningen, är jag synnerligen förvånad över att man icke kan vara med på reservationen här, som uttalar ett önskemål om att så måtte ske.

Å andra sidan ha här framförts protester emot att nu återigen en fråga är före, som avser att inskränka de egendomslösas rätt att få tillvarataga just dessa skogsbär. Det är alldeles felaktigt. Det är på grund av de odrägliga förhållanden som råda i detta avseende, som man vill försöka finna en bättre ordning på det hela. Det är egentligen kommunikationerna i våra tider som gjort, att det är så synnerligen svårt för jordägarna att få någon nytta av detta värde som han har på sin mark. Det ligger också mycket starka irritationsmoment i att t. ex. en jordägare eller, som det här framförts, småbrukare, som äga ett mindre jordområde, skulle vara förhindrade att själva få vara med om att taga vara på de värden de ha. I våra kusttrakter uppe i Norrland finnas smärre jordägare i stort antal, som äro dels småbrukare och dels fiskare. Fisket ger mycket liten och ringa inkomst i vår tid, men de stödja sig på sina små jordområden och söka därvid utvinna och tillvarataga så mycket som möjligt. Men de utvecklade kommunikationsmedlen ha åstadkommit, att folk från tätare bebyggda samhällen anordna nöjesresor, de kunna anskaffa stora bussar och större bilar, och i stora sällskap ge de sig ut och ströva omkring och ta då icke någon hänsyn till, när de komma i närheten av jordägarens gård eller jorden där omkring, utan kunna vara ganska ogenerade och närgångna. Detta gör att det är synnerligen starkt irriterande för just dessa jordägare.

Därtill kommer en annan omständighet, som jag mycket starkt betonade i den motion som jag framförde 1935 i denna fråga. Jag framhöll då, att det icke är bara den skada, som de mindre jordägarna lida på detta sätt, utan tyvärr är det en mycket större skada, nämligen att plockare ge sig ut i sådan tid, då skogsbären ännu icke äro mogna. Det gäller att passa på och ge sig

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning å viss egen skogs- och hagmark. (Forts.)

ut i god tid och ta vara på vad som finns, och så anordnas dessa utflykter i stora skaror, så snart så är möjligt. Sådant vill jag kalla för skadegörelse, och på grund av denna omständighet finner jag det vara synnerligen angeläget att statsmakterna, då man nu hänvisar till den pågående revisionen av jordabalken, ge uttryck för att man önskar få frågan närmare undersökt och, i den mån så är möjligt, få någon lösning på densamma.

Jag påpekade vid den tidpunkten, att jag ansåg det skulle vara möjligt att på detta område liksom i andra avseenden få förbud mot bärplockning före en viss tid. Det är visserligen sant, att förhållandena äro olika olika år. Men man kunde tänka sig en lösning på så sätt, att hushållningssällskapen och länsstyrelserna finge rätt att medelst kungörelse eller på annat sätt bringa till allmänhetens kännedom, under vilka tider man icke får tillvarata omogna bär. Man söker ju utvägar för att råda bot mot svårigheterna. Jag kan därför icke förstå de ledamöter inom kammaren som motsätta sig en bättre lösning av frågan, och jag kan heller icke förstå utskottsmajoriteten, som icke kan biträda reservationen om att begära hos Kungl. Maj:t att få saken undersökt och utredd.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få understryka och instämma i vad som anförts i reservationen.

Herr Johansson i Tväråselet: Herr talman! Då min bankkamrat herr Brädefors begärde ordet, tänkte jag, att han nu kommer att föra småbrukarnas talan, ty han brukar ofta tala om att han vill vårda sig om dem. Men tvärtom, man fick i alla fall höra andra toner. Det var de egendomslösa han talade om, och han yttrade sig på det sättet, som om det här gällde att förhindra de egendomslösa att komma åt några bär. Det är icke alls fråga därom, utan det är bara fråga om att skydda markägaren, närmast hans gård och de områden, där han gjort anstalter för att få fram lingon, vilka kunna frånrövas honom kanske just på den tid och under sådana förhållanden, då han är upptagen med att med hustru och barn och möjligen tjänstefolk taga upp sin skörd. Då kommer en sådan grupp och plockar bort de bär, som finnas på detta område och varav han skulle kunna få ett välbehövt tillskott för att kunna reda sig själv. Jag kan icke förstå, att det skulle vara så omöjligt att här kunna finna någon utväg i detta avseende. Jag är ju även medmotionär, och det har ju visats på vissa utvägar i motionen. Jag tror att det hade varit mycket lyckligare, om utskottet hade tillstyrkt motionen för att påskynda frågan och göra den mera aktuell. Ty den är aktuell i bygderna, fastän den icke tyckes vara aktuell i riksdagen.

Jag skall nu icke gå vidare in på saken och upptaga tiden, utan skall endast be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Brädefors: Herr talman! När min bankkamrat herr Johansson i Tväråselet säger, att jag, som brukar uppträda som småbrukarnas representant, skulle ha gått emot deras intressen, så vill jag säga, att om han skulle göra gällande, att han representerade småbrukarna eller för deras talan i riksdagen, så skulle man lika gärna kunna ta en skånsk godsägare som småbrukarerepresentant.

Han säger vidare, att det icke är meningen att avstänga de egendomslösa från bärplockning. Herr Hansson i Vännäsby säger om dem, som komma och plocka bär på andras marker, att de göra lustresor i bussar från samhällen och byar till bärmarkerna. Skulle man kunna taga saken från den synpunkten, att det är bara lustresande som plocka bär, då tror jag icke att någon i

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning å viss egen skogs- och hagmark. (Forts.)

riksdagen skulle komma på den idén att yrka avslag på motionen. Men jag förmodar, att även de som i utskottet ha påyrkat avslag på motionen ha nog icke gått ut ifrån, att det endast är lustresande som plocka bär på andras marker, utan det är sådana som behöva denna bärplockning. Det tror jag, och är det så, att man resonerar som så, att dessa lustresande åka långa vägar, då skulle det icke betyda något, om man avgränsade de närmaste områdena som jordägaren har och hänvisade dessa lustresande till längre bort belägna skogsmarker, när de ha bilar och bussar till sitt förfogande. Men så är det icke, herr Hansson i Vännäsby. Herr Hansson vet lika väl som jag, att dessa fattiga, som plocka bär i skogarna, ha nog ännu mindre råd att ta skjutsar på långa avstånd till skogsmarkerna, och därför om man genom en sådan begränsning hänvisade dessa fattiga människor till långt avlägsna platser, vore det detsamma som att avstänga dem på grund av de ekonomiska svårigheter, som äro förenade med långa skjutsar för dem.

Herr **Hansson** i Vännäsby: Herr talman! Jag skall icke uppehålla tiden. Jag vill endast gentemot den senaste ärade talaren i vad han sade angående lustresorna säga, att i detta fall är det lämpligt för dessa bärplockare att förena nytta med nöje.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade sig herr talmannen anse den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Johansson i Norrfors, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsyningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

§ 25.

Slutligen föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion angående behörighetsvillkor för rådmän vid större rådhusrätter m. m.

*Angående
behörighets-
villkor för
rådmän vid
större rådhus-
rätter m. m.*

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 43, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Bergquist* anhållit, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte dels utfärda föreskrifter att de behörighetsvillkor, som gällde för assessorer och stadsnotarier vid större rådhusrätter, även skulle gälla rådmän vid sådana domstolar, dels ock för riksdagen framlägga förslag om ändrade bestämmelser för rådmansval i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag, som den 8 november 1933 avgivits av särskilda sakkunniga.

Ang. behörighetsvillkor för rådmän vid större rådhusrätter m. m. (Forts.)

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Roos, Bergquist, Hedlund* i Östersund och *Lindmark*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla,

a) att Kungl. Maj:t måtte utfärda föreskrifter, att de behörighetsvillkor, som gällde för assessorer och stadsnotarier vid större rådhusrätter, även skulle gälla rådmän vid sådana domstolar; samt

b) att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga förslag om ändrade bestämmelser för rådmansval i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag, som den 8 november 1933 avgivits av särskilda inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Bergquist**: Herr talman! Som motionär i den föreliggande frågan tillåter jag mig att en kort stund taga kammarens uppmärksamhet i anspråk.

Jag har i den föreliggande motionen hemställt, att riksdagen ville skriva till Kungl. Maj:t begära vissa åtgärder för förstärkning av rådhusrätterna. Det har ju, som envar vet, under den sista tiden då och då förekommit angrepp på domstolarna, man har kritiserat deras förmåga att fullgöra sina uppgifter, och jag har ansett, att den kritiken bör man icke utan vidare avfärda utan försöka att i den lagstiftande församlingen vidtaga åtgärder för att stärka våra domstolar, och då speciellt våra rådhusrätter, som jag närmast känner till.

Denna fråga om förstärkning av rådhusrätterna har redan sedan länge varit på tal, och riksdagen hade direkt anledning att syssla med den, då riksdagen 1931 hade att behandla grunderna för den stora processreformen. Därvid uttalade departementschefen i sitt förslag till riksdagen direkt, att han ansåg åtgärder vara erforderliga till förstärkning av rådhusrätterna, och riksdagen godkände på förslag av särskilda utskottet departementschefens uttalande i huvudsak. Därvid förelägo emellertid i utskottet reservationer, och delade meningar gjorde sig gällande i kamrarna, men riksdagen godtog i allt väsentligt departementschefens uttalande. I anledning av vad riksdagen då hade beslutat, tillsatte på sin tid, år 1933, dåvarande justitieminister Schlyter en kommitté, som skulle ta upp denna fråga till behandling. Det var tre sakkunniga, som tillkallades för att utreda denna sak, och de sakkunniga framlade i slutet av 1933 sitt betänkande. Jag var själv med bland de sakkunniga, och de sakkunnigas förslag i frågan om rådmantjänster gick i huvudsak ut på att stadsfullmäktige skulle sätta upp tre personer på förslag, varefter Kungl. Maj:t hade rätt att utnämna en av dessa tre, — alltså samma bestämmelser som gälla i fråga om borgmästartjänster. De sakkunniga föreslogo däremot icke några särskilda kompetensvillkor för rådmantjänster. Det gäller för litterata rådmän endast, att vederbörande skall ha avlagt juris kandidatexamen. De sakkunniga ansågo sig icke ha någon anledning föreslå någon ändring i detta, men efter det att de sakkunniga avgivit sitt betänkande, ha omständigheter inträffat som gjort, att jag nu ansett mig böra yrka på att kompetensbestämmelser införas även för rådmän. År 1934 utfärdade nämligen Kungl. Maj:t en förordning, enligt vilken de, som skola tjänstgöra som vikarier för rådmän, måste ha undergått prövning som domare, de måste ha s. k. fiskalskompetens, d. v. s. vara prövade och godkända i hovrätt. Det är alltså nu så på detta område, att den som skall tjänstgöra som vikarie för rådmän vid större rådhusrätt måste ha blivit prövad och godkänd som domare av hov-

Ang. behörighetsvillkor för rådmän vid större rådhusrätter m. m. (Forts.)
rätt. Men för den som skall tjänstgöra som ordinarie innehavare av detta ämbete, alltså på livstid skall sitta på rådmanstjänst, för honom uppställas icke några som helst kompetensvillkor.

Det är denna omständighet som gjort, att jag för min del nu velat lägga fram ett förslag om att även i fråga om de ordinarie innehavarna skulle ställas upp kompetensvillkor. Det är enligt min mening något ganska säreget, att man kräver kompetensvillkor för en vikarie, som sitter i en, två eller tre månader, men inga kompetensvillkor för den som skall sitta för livstid. Den anordning, som har vidtagits, att vikarier skola ha kompetens och vara godkända av hovrätt, har visat sig god och vara till nytta såväl för hovrätt som för rådhusrätt, och enligt min mening finns det all anledning därför att utsträcka den att även avse de ordinarie innehavarna av dessa tjänster. Emellertid ha de nuvarande bestämmelserna även medfört vissa olägenheter, därigenom att hovrätterna, därför att de måste hålla folk, som skola kunna skickas ut som vikarier, ha fått samla kring sig en större stab av unga jurister och på så sätt lockat in på domarebanan ett större antal jurister än som förut varit erforderligt. Detta har lett till att domarebanan blivit osäkrare och att för dem som lockats in på den antalet befordringsmöjligheter icke ökats, och därför har det blivit en viss osäkerhet för dem. Detta är en fara, ty det kan leda till att endast unga jurister, som ha stark ekonomisk ryggrad, överhuvud våga sig in på domarebanan, vilket jag anser skulle vara beklagligt.

Jag har vidare tillåtit mig föreslå dessa omtalade ändringar i fråga om rådmansval, alltså av innebörd att stadsfullmäktige skola sätta upp tre personer på förslag och Kungl. Maj:t få utse en av dessa. Det är vad som gäller för landsbygden för borgmästaretjänster och vad som gäller här i Stockholm för rådmansjänster. Här sätta de röstberättigade upp tre personer på förslag, och Kungl. Maj:t utnämner en av dem. Det är alltså i den delen endast fråga om att utsträcka Stockholmssystemet till landsorten för de större rådhusrätterna där.

Första lagutskottet har nu mycket välvilligt och grundligt behandlat denna motion, och jag är utskottet mycket tacksam för den uppmärksamhet, som utskottet har ägnat åt den och den grundlighet med vilken utskottet genomgått dessa frågor. Såsom varande motionär skulle jag naturligtvis varit betydligt mera tacksam, om utskottets prövning resulterat i ett direkt tillstyrkande av motionen. Utskottet har emellertid, fast man får läsa ut ur utskottsutlåtandet, att det ställt sig mycket förstående till de synpunkter, som här äro framlagda, kommit till det slutresultatet att man bör vänta till processreformen, och att vi alltså icke skulle göra något nu utan att taga upp frågan i det stora sammanhanget, när processreformen kommer. För min del kan jag icke ansluta mig till utskottsmajoritetens uppfattning i denna del, därför att det är fråga om att försöka förstärka rådhusrätterna, och de böra vara förstärkta till den tid, då den nya rättegångsordningen kommer att föras ut i livet. Ty den nya rättegångsordningen kommer att ställa betydligt större krav på domstolarna än det nuvarande rättegångssystemet, och det är därför nödvändigt, att rådhusrätterna redan då, när reformen träder i kraft, äro rustade att taga upp de nya uppgifter som tillkomma dem.

Vid utskottets utlåtande är fogad en reservation av herr Roos i första kammaren och herrar Hedlund i Östersund, Lindmark och mig i andra kammaren, och vi ha tillåtit oss att i den yrka bifall till motionen. Jag skall icke närmare gå in på skälen härför, utan vill bara i korthet sammanfatta anledningen till vårt yrkande i reservationen på följande sätt. Då vi nu ha kompetensföreskrifter för vikarier för rådmän, anse vi det vara den enda naturliga följden, att man också genomför kompetensvillkor för de ordinarie innehavarna. Det

Ang. behörighetsvillkor för rådmän vid större rådhusrätter m. m. (Forts.)

torde icke vara någon tvivel om, att om man gör detta, är det ägnat att medföra en förstärkning av rådhusrätterna. Vidare bör man lägga utnämningssrätten till alla domaretjänster i Kungl. Maj:ts hand för att därigenom få en mera enhetlig prövning av dessa utnämningar än vad tidigare varit fallet.

Jag vill med denna korta motivering, herr talman, be att få yrka bifall till den av herr Roos m. fl. afgivna reservationen.

Med herr Bergquist förenade sig herrar *Hedlund* i Östersund och *Lindmark*.

Herr *Olsson* i Mellerud: Jag tillåter mig att fästa kammarens uppmärksamhet på att den ärade motionären själv medgav, att utskottet har prövat detta ärende mycket grundligt, och jag förmodar, att den ärade motionären då också är villig medge, att när utskottet efter denna grundliga prövning kommit till sitt avslagsyrkande, så är också detta avslagsyrkande mycket välgrundat.

Motionen innehåller som bekant två olika krav. I densamma påyrkas dels ändrade bestämmelser i fråga om rådmansval, dels införande av särskilda kompetenskrav för rådmän.

Hittills ha ju rådmannavalen skett utan inblandning av någon myndighet. Motionärens nu föreliggande förslag förutsätter, att hovrätterna skola upprätta förslag, och att stadsfullmäktige skola ha rätt att välja även utanför förslaget. Man kan då givetvis invända, att om stadsfullmäktige inte äro bundna av hovrättens förslag, tjänar det väl inte särskilt mycket till, att man bemödar sig om att upprätta ett dylikt. Jag skulle vara villig medge, att om det vore så, att rättsvärderna inom rådhusrätterna — det gäller här rådhusrätter med tre lagfarna ledamöter — befunne sig i ett sådant skick, att den krävde ett frångående av stadsfullmäktiges inflytande på stadsdomstolarna genom val av rådmän på sätt som nu sker, om alltså rådhusrätterna ovillkorligen måste förstärkas på här föreslaget sätt, då *kunde* man och då *skulle* man givetvis vara tvungen att reflektera på denna anordning. Men det har inte på något håll påståtts, att så skulle vara förhållandet. Det synes mig då vara anledning att gå fram med försiktighet, när det gäller avkopplingen av lekmannainflytandet på våra underdomstolar. Låt oss komma i håg, att vi i landets häradsrätter ha lekmannainflytande genom de folkvalda nämndemännen, och att där sannerligen inte är fråga om att *minska* detta inflytande. Såvitt jag har mig bekant, lär man till och med umgås med tanken på att stärka lekmannainflytandet i våra häradsrätter genom att ge nämnden ökad befogenhet. Jag anser, att detta är en mycket viktig sak. Jag tror inte, att man skulle handla klokt, om man skulle gå den här föreslagna vägen och avskära lekmannainflytandet på rådhusrätternas sammansättning i så hög grad, som här föreslås. Jag tror, att det är av mycket stor vikt för rådhusrätternas auktoritet, att de på det sätt som nu är fallet äro förankrade hos folket.

Vad beträffar kompetenskraven är det anledning att säga några ord om densamma. Det finns en viss logisk tanke i kravet på att utsträcka fiskalskompetensen till rådmännen, då man ju redan på administrativ väg har beslutat att kräva denna fiskalskompetens för vissa lägre tjänstemän vid rådhusrätterna. Logiken skulle ju i så fall fordra, att man sträckte ut detta kompetenskrav även till rådmännen. Det är emellertid att märka, att de sakkunniga, som behandlat detta ärende, ha, trots att departementschefen var inne på denna tanke, i sitt utlåtande avvikit från departementschefens mening på denna punkt.

Jag får också erkänna, att även om jag för min del till en början var tilltalad av tanken i detta behörighetskrav, så blev jag allvarligt betänksam, när jag kom att närmare få på känn, vad detta behörighetskrav möjligen skulle kunna

Ang. behörighetsvillkor för rådmän vid större rådhusrätter m. m. (Forts.)
innebära. Det som gjort mig betänksam är den omständigheten — jag måste fatta mig kort och får därför inte närmare gå in på vad jag avser i detta hänseende — kan jag kort och gott säga, att om dessa kompetenskrav skulle gälla för borgmästare, skulle alla de tre mycket förnämliga borgmästare, som ha avfattat sakkunnigutlåtandet — det är borgmästare Fant i Stockholm, borgmästare Bissmark, förutvarande justitieministern, och borgmästare Bergquist, den ärade motionären här — inte kommit i fråga till dessa sina sysslor. De båda förstnämnda ha nämligen icke denna fiskalskompetens. Den tredje har visserligen denna kompetens, men enligt de upplysningar jag fått skulle Västerås stad icke fått honom till borgmästare, om man vid det tillfälle, då han blev vald, följt de stränga tjänstemeriterna. Jag har haft tillfälle att samarbeta med borgmästare Bissmark i Halmstad och jag har lärt mig att uppskatta honom som en mycket framstående ämbetsman. Jag får för min del säga, att om jag genom att medverka till en sådan åtgärd, som det här är fråga om, förutsatt att den även avsåge borgmästare, skulle avstänga så praktiskt kunniga och duktiga män som de nyssnämnda från att bli borgmästare, skulle jag bli allvarligt betänksam och ovillkorligen gå på avslag.

Det skulle kunna vara en hel del att anföra, utöver vad jag nu sagt, men jag förstår, att alla vänta på att vi skola avsluta detta ärende. Därför vill jag för ögonblicket nöja mig med att yrka bifall till utskottets hemställan. Dess standpunkt är som oftast annars synnerligen välgrundad.

Herr *Johansson* i Krogstorp instämde häruti.

Herr *Bergquist*: Jag skall bara be att få säga till herr Olsson i Mellerud, att jag är mycket tacksam för den välvilliga motivering han framfört för avslag på motionen. För att börja med det sista herr Olsson sade, nämligen att om den här föreslagna bestämmelsen gällt för borgmästare, skulle jag inte kunnat bli borgmästare, i varje fall inte vid den tidpunkt jag blev det, och de båda övriga sakkunniga inte alls, så är det ur viss synpunkt ett mycket starkt skäl för avslag på motionen, men jag tycker inte, att det får vara avgörande i detta fall. Jag kan inte yttra mig om mina medsakkunniga, Bissmark och Fant, utan jag får nöja mig med att tala om mig själv. För min personliga del skulle det ju hava varit en förlust om jag ej blivit borgmästare vid den tid jag blev det, men därmed är inte alls sagt, att Västerås stad skulle ha gjort någon förlust, om de nu föreslagna bestämmelserna varit gällande vid nämnda val.

Detta förslag gäller emellertid inte alls borgmästare, utan det gäller endast rådmän. För borgmästare ha aldrig några kompetenskrav varit föreslagna av skäl som jag inte alls skall gå in på här. Det är endast fråga om rådmännen nu.

Dessutom anförde herr Olsson i Mellerud i huvudsak, att det starkaste skälet mot att ändra på valsättet är, att vi skola vara mycket försiktiga med att avkoppla lekmannainflytandet, då det gäller städernas domstolar. Vi ha kvar det i fråga om landsbygdens domstolar, vilket visat sig av stort värde. Jag är fullkomligt ense med herr Olsson om, att vi inte skola taga bort lekmannainflytandet i fråga om stadsdomstolarna, och det är inte fråga om det här. Vi bibehålla lekmannainflytandet helt och hållet i fråga om städernas borgmästare. Där få alltså alla i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade personer uttala sin mening om vem de vilja ha, och det har inte visat sig några olägenheter av det. Här gäller det inte att taga bort lekmannainflytandet på rådmännens tillsättning utan endast att införa en viss statlig kontroll över hur detta utövas, genom att man lägger utnämningssrätten hos Kungl. Maj:t, efter det stadsfullmäktige sagt sin mening, och därvid föreslås, att Kungl. Maj:t skall vara bunden av stadsfullmäktiges förslag. Jag vill inte på något sätt

Ang. behörighetsvillkor för rådmän vid större rådhusrätter m. m. (Forts.)
komma lekmannainflytandet till livs utan vill bibehålla det, och det är det, som gjort, att jag anser, att utskottets motivering, trots att den är grundlig och välvillig dock inte är så välgrundad, att den övertygat mig.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr Bergquist har redan klarlagt principerna för denna motion. Alltsedan riksdagen år 1931 antog programmet för den stora processreformen, har riksdagen nästan årligen fått taga ställning till förslag, som gått ut på att göra domstolarna skickade att taga emot denna reform. En av de största reformer, som förutvarande justitieministern gjort för rättsvårdens höjande, var, när justitieministern avskaffade det s. k. vikariatssystemet i lantdomstolarna och lät hovrätten pröva, huruvida en person var skickad att sköta rättsvården. Nämndemän, som jag talat med, ha sagt mig, att det var en av de största reformer, som gjorts på rättsvårdens område under de senaste årtiondena. Om vi ute i häradsrätterna behöva kontroll över vederbörandes egenskaper som domare, då behöva vid det i lika hög grad för de personer, som döma i rådhusrätterna.

Alla, som följt med och sett, hur rådmansval utfallit, ha naturligtvis likasom jag lagt märke till att det inte alltid är domaregenskaperna, som äro avgörande för vilken som blir vald till rådmän. Det är i många fall sidoinflytanden, som inte alls äro till gagn för domstolarna. Släktförhållanden och den valdes administrativa egenskaper äro ej sällan utslagsgivande för valutgången. Om domaregenskaperna har allmänheten aldrig diskuterat.

När, som herr Bergquist säger, statsmakterna anse, att det skall vara kvalificerade vikarier för rådmän, då är det väl rimligt, att också den ordinaries kvalifikationer provas.

I utskottet framhölls som ett av de mest bärande skälen för avslag på motionen, att man inte skulle gå de partiella reformernas väg. Det måste man likväl göra. Utan den reform som genomförts beträffande häradsrätterna och utan den här föreslagna reformen kunna vi inte genomföra processreformen, som vi beslutade 1931. Det är det allra starkaste skälet för motionen, och om inte riksdagen i dag är beredd att fatta det beslut som här föreslås, är jag övertygad om att, för såvitt riksdagen vidhåller sin uppfattning rörande programmet för rättsvården i fortsättningen, riksdagen med första måste genomföra denna reform. Därför tycker jag, herr talman, att det är klokare att besluta det i dag än att vänta till ett kommande år.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr **Olsson** i Mellerud: Herr Bergquist anmärkte mot vad jag anförde i fråga om vissa resultat av borgmästarval, att det här inte gäller borgmästarna utan rådmännen. Denna anmärkning är alldeles riktig. Jag tillåter mig emellertid fråga: När en sådan bestämmelse, om den gällt borgmästare, skulle lett till enligt min uppfattning så orimliga resultat, är det då inte sannolikt, tänkbart, mycket möjligt, att den också kommer att leda till tråkiga konsekvenser, när det gäller rådmän? Logiken leder till en sådan slutsats. Jag tror, att litet var som sysslar i det kommunala livet, är på det klara med att det inte alltid är examensmeriterna och hovrättskarriären, som är det förnämsta, när det gäller att få praktiskt kunniga domare. Det har ibland visat sig, att en jurist med kännedom om det praktiska livet, med erfarenhet på olika områden, kan genom sitt arbete vara till betydande gagn för rådhusrätten och staden. Jag menar alltså, att man icke skall avskära sig möjligheten att få sådana män till ifrågavarande poster. Den möjligheten finns nu i full utsträckning genom stadsfullmäktiges fulla och hela inflytande över dessa val.

Beträffande herr Hedlunds litet bestickande resonemang om huruvida pro-

Ang. behörighetsvillkor för rådmän vid större rådhusrätter m. m. (Forts.)
cessreformen skulle kunna genomföras, om vi inte antager detta förslag, vill jag erinra kammaren om, att vad herr Hedlund här säger i fråga om häradsrätterna knappast kan göras gällande i fråga om rådhusrätter, där det är *tre* lagfarna ledamöter. I häradsrätterna är det bara *en* lagfaren ledamot, och det ställer givetvis problemet i något annorlunda dager. Det har — det tillåter jag mig återigen påpeka — inte från något håll påvisats, att dessa rådhusrätter med *tre* lagfarna ledamöter inte skulle vara sin uppgift vuxna. Det är angeläget, att man bevisar detta, innan man går in för det nu föreliggande förslaget.

Herr Dahlbäck: Herr talman! Jag hade inte tänkt yttra mig i denna fråga, men åtskilliga av de yttranden, som fällts i allra sista stund, ha föranlett mig att söka ur min synpunkt belysa detta spörsmål.

Jag vill då först och främst betyga, att även jag till en början har omfattat den konsekventa tankegång, som motionären gjort sig till talesman för. Vid det senaste rådmansvalet i min stad var det fråga om, huruvida man skulle hävda det kompetenskrav, som Kungl. Maj:t hade uppställt i 1934 års kungörelse för stadsassessorer och stadsnotarier samt för vikarier för dessa ävensom för vikarier för rådmän. Jag förordade också ett lojalt efterföljande av kungörelsens bestämmelser även när det gälde val av ordinarie rådmän, när stadsfullmäktige tillfrågade mig om min mening. Men i stadsfullmäktige sutto två hovrättsråd, som på det allra bestämdaste förklarade sig rekommendera till val icke någon av de rätt talrika fiskalskompetenta sökandena, bland vilka t. o. m. funnos e. o. assessorer, utan en notarie från Stockholms rådhusrätt, därför att de förmenade, att denne hade minst lika goda kvalifikationer såsom domare som de andra. Han blev också vald. Jag menar därför, att jag, då jag i detta nu hävdar en från motionärens avvikande ståndpunkt, har på min sida personer, som ha penetrerat detta problem och som förstå detta minst lika bra som jag och som dock inte äro alldeles bergsäkra på att besättande av ordinarie rådmantjänster med fiskalskompetenta sökande är det enda lyckliga och saliggörande. Det torde inte heller utan vidare vara så alldeles tvärsäkert, att så är fallet. Man får enligt min tanke inte alldeles stirra sig blind på det magiska uttrycket, att vederbörande prövats i hovrätten och där förklarats kompetent till fiskalsförordnande. Om vi studera den tidslängd, under vilken fiskalsprövningen försiggår i hovrätten, så finna vi, att denna tid blivit högst betänkligt förkortad, sedan 1934 års kungörelse infördes. Den har i Svea hovrätt t. ex. gått ned så lågt som till sex månader, i två fall ända till fem. Nu förefaller det mig synnerligen egendomligt, att man genom denna 6 månaders tjänstgöring skulle åstadkomma det underbara resultatet att man skapat fram en domare, som på väsentligt bättre sätt än sådana rådmän, vilka i många år sysslat med rådhusrätternas angelägenheter, skulle vara kapabel att möta de uppgifter, som kunna väntas uppstå vid införandet av den stora processreformen.

Härmed rullas för övrigt upp hela rekryteringsfrågan inom domstolsväsendet. Den frågan är verkligen värd att synas i sömmarna. Härmed i största korthet några få synpunkter. För de unga notarierna, som ha tre års tings-tjänstgöring efter juris kandidatexamen bakom sig utan någon egentlig dömande verksamhet på eget ansvar, måste säkerligen prövningen i hovrätten vara minst sagt enerverande och därmed till resultatet skiftande allt efter olika disposition. Då vi studera manifoldet bland dem och finna, att, under normala tider åtminstone, i Svea hovrätt endast ungefär 33 % godkännas, under det att man om de andra aspiranterna ingenting annat vet än att de lämnat hovrätten, förstår man, att detta måste vara en högst riskabel bana att slå in på. För någon tid sedan blev en socialdemokratisk ledamot av kammaren, vil-

Ang. behörighetsvillkor för rådmän vid större rådhusrätter m. m. (Forts.)

ken har en ung son, som snart är färdig med juris kandidatexamen, tillfrågad, huruvida sonen skulle gå domarvägen. Han svarade: »Nej, det är uteslutet till följd av det nu rådande nya systemet för domstolarnas rekrytering. Domstolsbanan är numera icke till för fattigt folk.»

Jag tror, att vi kommit in i en sådan situation, att vi, innan vi fortsätta vidare på denna väg, böra tänka oss för mer än en gång. För en sådan betänksamhet finnas ganska talande skäl, som jag tyvärr här icke mera detaljerat hinner gå in på. Så mycket kan dock sägas, att den eftersträfvade fiskalskompetensen förvärras för närvarande genom en kurs i hovrätten på sex å åtta månader för godkänd prövning. Var och en kan ju förstå, att uppfyllandet av detta behörighetsvillkor icke kan vara någon garanti för att, som reservanterna säga, man skall åstadkomma att »stärka stadsdomstolarnas ställning» eller medföra, att rådhusrätterna skulle bli avsevärt bättre än för närvarande. Man har menat, att om rådhusrätterna rekryterades med unga aspiranter med fiskalskompetens, stadsdomstolarna därigenom skulle »tillföras friska impulser» och »ryckas upp» o. s. v. Jag kan icke förstå, att stadsdomstolarna i någon väsentlig mån skulle vara i behov av friska impulser och av uppryckning eller förbättring av sitt arbetsresultat. Om vi studera rättsstatistiken, finna vi, att av underdomstolarna stadsdomstolar med minst två lagfarna ledamöter hava den lägsta ändringsfrekvensen, under det att häradsrätterna, som ju aldrig varit föremål för anmärkning från de håll, där man nu ständigt ställer den nya processreformen i förgrunden, i genomsnitt ha 10 % högre ändringsfrekvens per år än sagda stadsdomstolar. Så har det varit under hela tiden ända sedan år 1913 och till och med år 1934, det sista år för vilket vi ha någon rättsstatistik publicerad. Jag tror icke, att man kan säga, att det är någon ko på isen. Jag anser, att rådhusrätterna med lagfarna bisittare skött sig och sköta sig så bra, som man överhuvud taget kan önska.

Det finns emellertid en annan fråga, som vi hava all anledning att taga upp till mera allmänt begrundande, nämligen frågan om rekryteringen inom hela rättsväsendet över huvud. Jag förmenar, att man, som jag redan sökt uppvisa och som för övrigt vitsordats av motionären, är på god väg dithän, när det gäller domstolarna, att det fordras välbesuttenhet för att någon numera skall våga ge sig in på domarbanan. Men jag går ännu längre och vågar påstå, att de tendenser, som för närvarande göra sig gällande beträffande rekryteringen av lantdomarna, äro ägnade att inge stora farhågor både i detta hänseende och för att vi äro på väg att komma ifrån en god del av den folklighet, den intima kontakt mellan domaren och den rättssökande allmänheten, som hittills varit ett utmärkande drag för rättsväsendet på landsbygden. De gamla härads-hövdingarna, ända sedan sin ungdom rörande sig ute på den svenska landsbygden och förtrogna med dess befolkning och förhållanden, det kända vi alla till, de voro i mycket stor utsträckning folkets talesmän och förtroendemän. Allmogen vände sig till dem med förtroende. Men hur rekryteras numera härads-hövdingarna på landet? De, som numera bli härads-hövdingar, gå, av de sista utnämningarna att döma, icke den gamla »tingsvägen» utan få i sin tidiga ungdom ett minimum av utbildning vid häradsrätt, övergå därefter till hovrätten, bli hovrättsråd och revisionssekreterare och först sedan de måhända under 15—20 år varit borta från folket i bygderna, komma de tillbaka som härads-hövdingar och taga åter efter denna långa tid med idel skriftligt processmaterial befälet i en enmansdomstol med dess omedelbarhet och muntlighet. En rekryteringstendens i sådan riktning synes mig icke förenlig med en sund folklig uppfattning av denna betydelsefulla fråga.

Jag har här framför mig meritförteckningarna för de härads-hövdingar, som utnämnts under nästföregående år. Jag skall icke trötta med att läsa upp

Ang. behörighetsvillkor för rådmän vid större rådhusrätter m. m. (Forts.)
dessa meritförteckningar. Jag vill endast nämna, att av tre av dessa härads-hövdingar en tjänstgjort som häradshövding i summa åtta månader, en i sju månader 25 dagar och en i fem månader 24 dagar, och dessa skola vara särskilt väl beredda att handlägga folkets angelägenheter vid en underdomstol på landet med dess muntliga förfarande, fast de som sagt varit fjärran från allt vad folk heter under en tid av åtminstone inemot femton år, då de suttit i hovrätten och revisionen fördjupade i luntor och inbördes diskussioner och knappast sett en bonde i ansiktet under hela denna tid. Det fordras, mitt herrskap, också andra kvalifikationer vid sidan av den höga utbildning, som dessa herrar ovedersägligen ha. I fråga om juridiska kvalifikationer finnes det givetvis ingenting övrigt att önska, men det brister — och det är systemets skull — i fråga om något annat, som vi såsom goda svenskar måste sätta värde på, och det är garantien att utbildningen i och för sig bibringar den blivande underdomstolsdomaren på landet vana att sköta människor, med andra ord, handlaget med folk. Det förvärfvar man icke genom att sitta inom fyra väggar och läsa i papper, utan det får man genom att år efter år röra sig med och otvunget umgås med folket.

Herr talman! Jag skall icke fortsätta längre. Jag vill bara peka på, att hela frågan om domstolsväsendets rekrytering är av så pass vidlyftig beskaffenhet, att jag icke tror det är skäl, att vi bygga på det system, som vi helt nyligen kommit in i, och marschera vidare på den inslagna vägen, innan vi grundligt tänkt oss för vart utvecklingen bär hän.

På dessa grunder instämmer jag i utskottets hemställan.

Herr **Bergquist**: Herr talman! Jag vill endast säga, att om man har den principiella inställning, som herr Dahlbäck gjorde sig till tolk för, bör konsekvensen kräva, inte att man raserar det system, som nyligen blivit infört här i landet, utan att man öppnar överdomstolarna för allmänheten, så att de domare som där ha sin sysselsättning få komma i kontakt med människorna och inte bara behöva syssla med papper. På den vägen bör man fortsätta, och man bör inte gå baklänges och riva ned det vi de senaste åren byggt upp.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag blev överraskad av att herr Dahlbäck kunde framställa det nuvarande systemet på sätt som han gjorde. De domare som släppts ut på senare år ha, herr Dahlbäck, fått sin utbildning under den gamla ordningen. Den reform jag talade om för en stund sedan har till ändamål att hålla våra domstolar i kontakt med folket. Sekreterareutbildningen vid våra häradsrätter, går inte den ut på att hålla domaraspiranterna i ständig kontakt med folket? Sedan få dessa sekreterare tjänstgöra en tid i hovrätten och därefter åter komma ut som domare. Herr Dahlbäck kritiserade ett system, som utdömdes 1934 och ersattes med ett system, som borde tillfredsställa herr Dahlbäck i mycket hög grad.

Slutligen må det tillåtas mig att säga, att ingen människa på allvar tror, att de reformer på rättsväsendets område, som ske, ha strypt fattigt folks möjligheter att bli domare eller jurister överhuvud taget. Herr Dahlbäcks uttalande är överord, mot vilka jag nedlägger en bestämd gensaga, detta dels därför att man väl inte kan påstå, att fattiga människor äro större obegåvningar än rika och därför stupa, och dels på grund därav att den kassation, som sker, sker på sakliga grunder. Är jag inte skickad att inneha ett så viktigt ämbete i det svenska samhället som domarens, skall jag inte bli domare vare sig jag är fattig eller rik.

Herr talman, jag vidhåller, att de reformer som hittills genomförts varit riktiga och att den reform, som herr Bergquist här föreslår, också är riktig.

Ang. behörighetsvillkor för rådmän vid större rådhusrätter m. m. (Forts.)

Herr **Dahlbäck**: Herr talman! Jag har naturligtvis aldrig ett ögonblick förordat, att vi skulle radera någonting av vare sig det bestående eller det tillämnade i fråga om vår rättegångsordning, utan vad jag förordade var endast, att vi skulle tänka oss väl före. Så föllo mina ord.

Vidare vill jag gentemot herr Hedlund i Östersund, som sade, att de som hittills utnämnts till häradshövdingar utbildas efter det gamla systemet, framhålla, att dessa hans ord motsägas av fakta. Hur kan det vara möjligt, att 3 häradshövdingar, som endast ha summa respektive 8, 7 och 5 månaders domareämbete, enligt sina meritförteckningar, vilka ligga hos Kungl. Maj:t, kunnat ha utbildats efter det gamla systemet? Jag vill bara säga, att det synes mig, som om det vore ett nytt system, man härvidlag gått in för, och att detta inger allvarliga betänkligheter. Det var detta som gjorde, att jag överhuvud taget tog till orda i denna fråga.

Vidare måste jag hävda, att jag aldrig yttrat, att det skulle vara det nuvarande systemets ändamål att stoppa de fattiga på deras väg på domare- och ämbetsmannabanan. På sin höjd har jag sagt, att detta system är av den beskaffenheten, att det är ägnat att utgöra ett hinder för mindre bemedlade jurister att komma fram. Varför är det så? Ja, ingalunda därför att de fattiga äro mindre begåvade än de rika och för den skull behöva riskera att kasseras. Det ligger emellertid i sakens natur, att de fattiga aspiranterna löpa ungefär lika stora risker att bli kasserade som de rika, men när man är fattig, herr Hedlund i Östersund, tar man inga risker, utan då vill man vara på den säkra sidan, och då avstår man hellre. Är jag en förmögen gosse, kan jag väl alltid kasta ut några tusen mer eller mindre. Blir jag kasserad, klarar jag mig i alla fall, men är jag fattig, får jag se mig mycket väl före.

Det är ur folklighetens och demokratiens synpunkt, som jag föreslagit att vi skola tänka oss väl före, innan vi fortsätta med det system, som vi nu begåvats med.

Herr **Olsson** i Mellerud: Herr talman! Med anledning av den avvikelse, som debatten fått från det egentliga ämnet, har jag velat påpeka, för att det inte må föreligga något missförstånd, att ingen inom utskottet och givetvis inte heller jag själv med detta utlåtande velat spärra vägen för en klok nydaning utav vår processordning. Detta utlåtande uttalar sig endast om en detalj, som vi anse kan utformas på annat sätt än här föreslagits.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med överbäggande ja besvarad. Votering begärdes emellertid av herr Bergquist, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 26.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från bankoutskottet:

nr 11, angående regleringen för budgetåret 1937/1938 av utgifterna under riksstatsens elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensionsväsendet, utom i vad angår anslaget till allmänna indragningsstaten;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om användande under budgetåret 1937/1938 av vissa till fonden för pensionering av civila tjänst innehavare inflytande medel; och

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av järnvägen Vimmerby—Hällefors m. m.; samt

från andra lagutskottet nr 54, i anledning av väckt motion om viss ändring i 1 § i lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning.

§ 27.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion om viss ändring i 24 § lagen om vägdistrikt;

statsutskottets utlåtande, nr 5, angående regleringen för budgetåret 1937/1938 av utgifterna under riksstatsens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 11, i anledning av väckt motion om ändring av gällande bestämmelser för tull å ackumulatorer; och

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillägg till förordningen den 2 maj 1919 (nr 200) angående rätt till ränta vid restitution av utskylder m. m.; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 § lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning; och

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 21 november 1925 (nr 449) om resanslag åt vissa präster i nyreglerade pastorat.

§ 28.

Justerades protokollsutdrag.

§ 29.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Persson* i Falla m. fl., nr 436, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 128, med förslag till kungörelse angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän; och

herr *Hagberg* i Luleå m. fl., nr 437, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 155, angående viss ändring i 1927 års malmavtal mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan.

Dessa motioner bordlades.

§ 30.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Pettersson</i> i Hällbacken	under 2 dagar fr. o. m. den 7 mars,
» <i>Persson</i> i Grytterud	» 2 » » » 8 »
» <i>Jonsson</i> i Skedsbygd	» 4 » » » 10 »
» <i>Andersson</i> i Vigelsbo	» 2 » » » 7 »
» <i>Blomquist</i>	» 2 » » » 8 »
fru <i>Rönn-Christiansson</i>	» 3 » » » 7 »
herr <i>Skoglund</i>	» den 7 mars,
» <i>Hedlund</i> i Häste	» 6 dagar fr. o. m. den 7 mars,
» <i>Molander</i>	» 2 » » » 8 »
» <i>Pettersson</i> i Rosta	» 2 » » » 7 »
» <i>Anderson</i> i Norrköping	» 2 » » » 7 »
» förste vice talmannen <i>Jeppsson</i>	» 2 » » » 8 »
» <i>Andersson</i> i Torngård	» 4 » » » 10 »
» <i>Närlinge</i>	» 2 » » » 7 »
» <i>Johansson</i> i Djursnäs	» 4 » » » 7 »
» <i>Lindahl</i>	» 4 » » » 7 »
» <i>Lindskog</i>	» den 13 mars,
» <i>Hansson</i> i Örebro	» » 8 » och
» <i>Gustafsson</i> i Lekåsa	» 2 dagar fr. o. m. den 8 mars.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.25 e. m.

In fidem
Sune Norrman.